

Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis

C 198

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

56. sējums
2013. gada 10. jūlijs

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
I	<i>Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi</i>	
	ATZINUMI	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	489. plenārā sesija 2013. gada 17. un 18. aprīlī	
2013/C 198/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atjaunojamu un nepastāvīgu energoresursu radītu elektroapgādes sistēmu pastiprināta izmantošana un to ietekme tautsaimniecībā" (izpētes atzinums)	1
2013/C 198/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas vienotā gaisa telpa II+" (izpētes atzinums)	9
2013/C 198/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Tehniskie audumi kā izaugsmes virzītājspēks" (pašiniciatīvas atzinums)	14
2013/C 198/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES politika Arktikas reģionam globālo uzdevumu risināšanai šajā reģionā – pilsoniskās sabiedrības viedoklis" (pašiniciatīvas atzinums)	26

LV

Cena:
EUR 4

(Turpinājums nākamajā lappusē)

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

489. plenārā sesija 2013. gada 17. un 18. aprīlī

2013/C 198/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" COM(2012) 722 final	34
2013/C 198/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Atbalsts kultūrai un radošajām nozarēm izaugsmei un nodarbinātībai Eiropas Savienībā" COM(2012) 537 final	39
2013/C 198/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Būvniecības nozares un tās uzņēmumu ilgtspējīgas konkurētspējas stratēģija" COM(2012) 433 final	45
2013/C 198/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES ārējā aviācijas politika – nākotnes problēmu risinājums" COM(2012) 556 final	51
2013/C 198/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 98/70/EK, kas attiecas uz benzīna un dīzeļdegvielu kvalitāti, un Direktīvu 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu" COM(2012) 595 final – 2012/0288 (COD)	56
2013/C 198/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 912/2010, ar ko izveido Eiropas Globālās navigācijas satelītu sistēmas (GNSS) aģentūru" COM(2013) 40 final – 2013/0022 (COD)	67
2013/C 198/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1224/2009, ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu atbilstību kopējās zivsaimniecības politikas noteikumiem" COM(2013) 9 final – 2013/0007 (COD)	71
2013/C 198/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai attiecībā uz ziņošanu par atgadījumiem civilajā aviācijā, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 996/2010 un atceļ Direktīvu 2003/42/EK, Komisijas Regulu (EK) Nr. 1321/2007 un Komisijas Regulu (EK) Nr. 1330/2007" COM(2012) 776 final – 2012/0361 (COD)	73

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

489. PLENĀRĀ SESIJA 2013. GADA 17. UN 18. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Atjaunojamu un nepastāvīgu energoresursu radītu elektroapgādes sistēmu pastiprināta izmantošana un to ietekme tautsaimniecībā” (izpētes atzinums)

(2013/C 198/01)

Ziņotājs: **Gerd WOLF** kgs

2012. gada 7. decembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nākamā ES prezidentvalsts Īrija nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Atjaunojamu un nepastāvīgu energoresursu radītu elektroapgādes sistēmu pastiprināta izmantošana un to ietekme tautsaimniecībā”

(izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 3. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 147 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1. Iepriekšējos atzinumos un tā sauktā “20/20/20” tiesību aktu kopuma sagatavošanā EESK ir stingri atbalstījusi atjaunojamu enerģijas avotu (AEA) izmantošanu.

1.2. AEA veicināšana ES līmenī ir līdzeklis, kas palīdz mazināt enerģētikas nozares radītās oglekļa dioksīda emisijas (pildot Eiropas apņemšanos dot savu artavu klimata aizsardzībā) un mazināt atkarību no importa (uzlabojot apgādes drošību).

1.3. Arvien pieaugošais nevienmērīgi pieejamo AEA īpatsvars ir raisījis spraigas debātes par šāda pieauguma tehniskajām un ekonomiskajām sekām. Pēc prezidentvalsts Īrijas pieprasījuma EESK ir centusies minētajā jautājumā viest vairāk skaidrības un pārredzamības.

1.4. Ja energoavotu sadalījumā nevienmērīgi pieejamo AEA īpatsvars pārsniedz noteiktu sliekšni, energosistēma ir jāpapil-

dina ar vairākiem komponentiem: energotīkla paplašinājumiem, uzglabāšanas iekārtām, rezerves jaudu, un jācenšas sekmēt elastīgs patēriņš. Tāpēc Komiteja iesaka šos vēl trūkstošos elementus steidzami attīstīt un instalēt.

1.5. Kamēr minētie papildu komponenti nav pieejami, saražoto enerģiju laiku pa laikam nebūs iespējams izmantot vai arī tīklos un kontroles sistēmās laiku pa laikam var rasties pārslodze. Tātad ierīkotās iekārtas netiks efektīvi izmantotas un turklāt būs apdraudēta energoapgādes drošība un Eiropas enerģijas tirgus dzīvotspēja.

1.6. Tālab ir rūpīgi jādefinē vai jāpārdefinē AEA ievadīšanas noteikumi, lai vienmēr garantētu energoapgādes drošību un gādātu, ka atjaunojamās elektroenerģijas ražošana atbilst pieprasījumam.

1.7. Lai paplašinātu nevienmērīgi pieejamās (jeb nepastāvīgas) atjaunojamo avotu enerģijas ražotnes, vajadzīgi vēl lielāki ieguldījumi, ar kuru palīdzību izstrādāt un ekspluatēt trūkstošos integrētas sistēmas komponentus. Īpašs pārbaudījums, iespēja un neapšaubāma nepieciešamība ir pietiekamas vispārējās uzglabāšanas jaudas attīstīšana un ierīkošana.

1.8. Tādējādi pastiprināta nepastāvīgas atjaunojamās enerģijas tehnoloģiju izmantošana var izraisīt ievērojamu elektrības izmaksu pieaugumu, kas, atspoguļots patērētāju rēķinos, varētu likt ievērojami kāpt izmantojamās elektrības cenām.

1.9. Ilgtspējīgas enerģijas sistēmas, kuras lielā mērā balstītas uz atjaunojamiem enerģijas avotiem (lai arī tās rada papildu izmaksas salīdzinājumā ar pašreizējām uz fosilajiem avotiem balstītajām sistēmām), ir vienīgais ilgtermiņa risinājums enerģijas jomā nākotnē. Turklāt ir jāatzīmē, ka izmaksu palielināšanās ir nenovēršama, ņemot vērā vienošanos iekļaut ārējās izmaksas un pārtraukt subsīdijas uz fosilajiem avotiem balstītai enerģijai.

1.10. Tāpēc Komiteja iesaka Komisijai veikt attiecīgu rūpīgu tautsaimniecisku pētījumu par šā atzinuma tematu, lai atklātos jautājumus analizētu kvantitatīvi.

1.11. Šādam izmaksu pieaugumam var būt arī citas ekonomiska rakstura sekas: i) iespējams kaitējums Eiropas rūpniecības konkurētspējai, ii) lielāks slōgs iedzīvotājiem, sevišķi sociāli nelabvēlīgām grupām.

1.12. Tādējādi ir risks, ka vēl vairāk ražotņu tiks pārceltas no ES uz trešām valstīm, kur enerģija ir lētāka. Tas var nozīmēt ne vien zaudētu cīņu pret klimata pārmaiņām (oglekļa emisiju pārvirzi), bet arī draudus Eiropas ekonomikai un labklājībai.

1.13. Neatbilstīgas subsīdijas un stimuli, kas dažādās Eiropas valstīs ir atšķirīgi, var radīt vēl citas izmaksas, tālab viss izmaksu jautājums, kas ietver arī alternatīvas enerģētikas stratēģijas, atklāti un pārredzami jāapspriež, pievēršoties arī ārējām izmaksām, kuras saistītas ar dažādajām energosistēmām un to savstarpējo atkarību.

1.14. Minēto iemeslu dēļ ir vajadzīga kopīga Eiropas enerģētikas politika un iekšējais enerģijas tirgus. Tas varētu kalpot par pamatu stabilai tiesiskā regulējuma sistēmai, kas vieš uzticību un veicina investīcijas enerģētikā un ļauj izveidot Eiropas mēroga sistēmas, proti, sasniegt galveno Eiropas Enerģētikas kopienas izveides mērķi.

1.15. Lai atjaunojamās enerģijas tehnoloģijas varētu konkurēt brīvajā tirgū, ir vajadzīgs efektīvs un vairāk uz tirgu orientēts atbalsta instruments, kas kalpotu vides, sociālajam un ekonomikas mērķim, atspoguļotu iespējamās ārējās izmaksas un būtu lietojams visā ES.

1.16. Šādam nolūkam varētu izmantot atbilstošu cenu (piemēram, nodokļa) noteikšanu oglekļa dioksīdam. Komiteja iesaka

Komisijai kopīgi ar dalībvalstīm attīstīt attiecīgas politiskas iniciatīvas, lai izveidotu šāda veida veicināšanas instrumentu. Pēc tam varētu atcelt visus citus instrumentus, ar ko atbalsta dažādu enerģijas avotu izplatību tirgū.

1.17. Klimata problēma ir globāla un ekonomika — starptautiski integrēta, tāpēc mērķtiecīgāk jāpievēršas starptautiskajam ekonomikas stāvoklim un pasaules oglekļa dioksīda emisijām. Tālab ārkārtīgi svarīgi ir panākt starptautiskus nolīgumus par klimata aizsardzību.

1.18. Svarīgs tālākais pasākums būtu tāda publiska dialoga uzsākšana par enerģētiku visā Eiropā, kas minēts Komitejas nesen pieņemtajā atzinumā un ko atzinīgi novērtējusi Eiropas Komisija. Iespējams, ka pirms tādu galīgo lēmumu pieņemšanas, kuru sekas būs jūtamas ilgstoši, nepieciešams veikt arī pētījumu par to, kā Enerģētikas ceļvedis 2050. gadam ietekmē ES ekonomiku un tās vispārējo konkurētspēju.

2. Ievads

2.1. Komiteja atzinīgi vērtē prezidentvalsts Īrijas pieprasījumu, kurā tā pievēršas nopietnai problēmai — problēmai, kas vēl jāatrisina, ja vēlamies sasniegt "Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam" izvirzīto mērķi. Savos iepriekšējos atzinumos un tā sauktā "20/20/20" tiesību aktu kopuma sagatavošanā EESK ir stingri atbalstījusi atjaunojamo enerģijas avotu (AEA) izmantošanu.

2.2. Turklāt jautājumus, kas saistīti ar šī atzinuma tematu, Komiteja ir aplūkojusi jau iepriekš, piemēram, nesenojā atzinumā "Atjaunojamās enerģijas integrācija enerģijas tirgū" (CESE 1880/2012). Komiteja ir aicinājusi turpināt uzstādīt iekārtas, ar kurām atjaunojamo avotu enerģiju pārvērs elektroenerģijā, tomēr darīt to līdzsvarota energoavotu sadalījuma ietvaros. EESK ir ieteikusi vairāk orientēties uz ekonomikas un sociālajiem aspektiem un izmaksu pieauguma ierobežošanu, un kā vienīgo atbalsta instrumentu izmantot piemērotu oglekļa dioksīda cenu noteikšanu. Arī šajā atzinumā galvenās nostādnes ir tādas pašas.

2.3. Attiecībā uz šā atzinuma kontekstu un sākumpunktu jānorāda arī uz turpmāk minētajiem aspektiem.

— Starptautiskie centieni nepieļaut, ka CO₂ emisijas pasaulē turpina palielināties, līdz šim būtībā ir cietuši neveiksmi (Dieter Helm, *The Carbon Crunch*, Yale University Press, 2012); emisiju līmenis drīz var pārsniegt 400 ppm sliekšni.

— Enerģija — arvien vairāk tieši elektroenerģijas veidā — ir mūsdienu sabiedrības asinsrite. Ilgstošam strāvas padeves pārrāvumam būtu ļoti smagas sekas ("Was bei einem Black-out geschieht", *Studien des Büros für Technikfolgen-Abschätzung beim Deutschen Bundestag*, 2011).

— Tāpēc energoapgādes drošībai jāpiešķir vismaz tikpat augsta prioritāte kā citiem enerģētikas politikas kritērijiem.

— 2011. gada februārī Eiropadome apstiprināja ES mērķi — dot Eiropas ieguldījumu klimata aizsardzībā, līdz 2050. gadam samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas par 80–95 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Komisijas izstrādātajā Ceļvedī virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. g. (COM(2011) 112 final) elektroenerģijas nozarē virzībā uz šo mērķi paredzēts samazinājums tikai par 5 % no atsaucēs vērtības.

— Lai sasniegtu galīgo mērķi, kas izvirzīts “Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam”, un saskaņā ar sistēmu, kas paredzēta Atjaunojamo energoresursu direktīvā, atjaunojamiem energoresursiem būtu jāieņem tā enerģijas ražošanas daļa katras dalībvalsts noteiktajā energoresursu sadalījumā, kuru neaizņem kodolenerģija vai spēkstacijas, kuras uztver un uzglabā CO₂.

— Galvenā problēma, kas saistīta ar patlaban dominējošajiem atjaunojamajiem enerģijas avotiem, piemēram, vēja un saules enerģiju, ir lielās svārstības enerģijas ražošanā, kuru dēļ nav iespējama stabila jauda (*Friedrich Wagner, Features of an electricity supply system based on variable input*, Maksa Planka Plazmas fizikas institūts, 2012. g.). Šajā ziņā jau sāk izpausties konkrētas problēmas, kas rosina publiskas debātes un piesaista politiku un plašsaziņas līdzekļu uzmanību.

3. Izmaksu jautājums

3.1. Svarīgākais jautājums jebkurā energoapgādes sistēmā ir izmaksas, kas saistītas ar visas sistēmas izstrādi — no enerģijas ražotāja līdz patērētājam — un tās funkcionēšanu, kā arī šo izmaksu ietekme uz saimniecisko spēju, konkurētspēju un sociālo ilgtspēju.

3.2. Pēdējos gados visos energoapgādes sektoros izmaksas ir ievērojami augušas. Tas attiecas gan uz tādiem fosilā kurināmā avotiem kā nafta un gāze, kuru izmaksas pieaugušas arī nodokļu un citu nodevu dēļ, gan uz jaunajām kodolspēkstacijām, kurām papildu izmaksas rada drošības sistēmas, gan it sevišķi uz atjaunojamiem enerģijas avotiem, kuru izplatīšana tirgū ir jāatbalsta ar lielām subsīdijām un atbalsta mehānismiem. Turklāt visai sistēmai raksturīgas gan netiešas izmaksas, ko rada energotīklu izveide, enerģijas regularitātes nodrošināšana un rezerves jaudas nodrošināšana, gan ārējās izmaksas, kas dažādām enerģētikas tehnoloģijām ir atšķirīgas.

3.3. Ņemot vērā dalībvalstīs atšķirīgās subsīdijas un/vai nodokļus, kas attiecas uz atsevišķiem enerģijas nesējiem, ir īpaši grūti un sarežģīti iegūt visaptverošu kopēju pārskatu par dažādu enerģijas nesēju izmaksām visā ES. Šis aspekts vēlreiz tiks analizēts 4. punktā.

3.4. Šajā atzinuma sadaļā tiks aplūkotas izmaksas, kādas gaidāmas saistībā ar nevienmērīgi pieejamu atjaunojamo enerģijas avotu lielāku īpatsvaru, lai nākamajā sadaļā varētu pievērsties tam, kādas papildu sekas iespējamas tautsaimniecībā, un sniegtu ieteikumus, kā rīkoties. Lai gan pieaugt varētu arī pārējo enerģijas avotu izmaksas, un prognozēs par gaidāmajām izmantošanas un izmaksu tendencēm fosilo kurināmo jomā lielā mērā tiek atspoguļotas debātes par slānekļa gāzes un naftas potenciālu, kā arī ievērojāmās enerģijas cenu atšķirības starp ES dalībvalstīm un, piemēram, ASV, turklāt tas var būt svarīgs faktors, pēc kura vērtēt ieguvumus un draudus, ko ekonomikai radītu pastiprināta nepastāvīgu atjaunojamo resursu izmantošana, tomēr šī sadaļa ir veltīta tieši izmaksām, ko varētu radīt nevienmērīgi pieejamu atjaunojamo enerģijas avotu plašāka lietošana.

3.5. Nav šaubu, ka šis ieskaits var būt vienīgi provizorisks, jo nav pieejama neviena neatkarīga un autoritatīva analīze, kas sniegtu visaptverošu enerģijas izmaksu modeli un ietvertu ne tikai visas zināmās ārējās izmaksas, bet ņemtu vērā arī būtisko ietekmi, kāda ir jaunākajām tendencēm enerģijas ražošanā no netradicionāliem fosilā kurināmā avotiem. Visbeidzot, pirms pieņemt galīgos lēmumus ar ilgtermiņa sekām, ir vajadzīgs tautsaimniecisks pētījums, kurā būtu izvērtēts, kā “Enerģētikas ceļvedis 2050. gadam” ietekmē ES ekonomiku un tās starptautisko konkurētspēju. Tajā būtu jāanalizē, kādus sociālos un ekonomiskos ieguvumus sniedz atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana.

3.6. Debātēs par dažādiem enerģijas avotiem (īpaši kodolenerģiju) viens no svarīgākajiem aspektiem ir ārējās izmaksas. Arī atjaunojamās enerģijas tehnoloģijas var būt saistītas ar risku (piemēram, aizsprostu pārrāvumiem, toksiskiem materiāliem) un ārējām izmaksām (piemēram, augstu zemes izmantojuma līmeni). Tomēr kvantitatīvi izanalizēt minētos faktoros un to savstarpējo atkarību (piemēram, tāpēc, ka rezerves spēkstacijas izmanto fosilos kurināmos) šajā atzinumā nav iespējams. Taču turpmākajās debatēs šim jautājumam būtu jāpievēršas.

3.7. Ja tiek turpināta nevienmērīgi pieejamu atjaunojamo enerģijas avotu aktīva izmantošana, netiešas sistēmiskas izmaksas būs lielākas par elektroenerģijas ražošanas iekārtu tiešajām izmaksām. Lai gan šādu “ražošanas iekārtu” tiešās izmaksas ir krietni sarukušas, bez subsīdijām tās tomēr vēl nespēj konkurēt un joprojām dod savu artavu enerģijas cenu pieaugumā. Tomēr visas energoapgādes sistēmas papildu izmaksu faktors, ko aplūkosim turpinājumā, kļūs ievērojami nozīmīgāks tikai tad, ja pieaugs atjaunojamo enerģijas avotu relatīvais īpatsvars. Sīkāk tas paskaidrots nākamajos punktos.

3.8. **Nepastāvīga jauda.** Vēja un saules enerģiju var saražot tikai tad, kad pūš vējš un/vai spīd saule. Tas nozīmē, ka iekārtas, kas nevienmērīgi pieejamus atjaunojamās enerģijas avotus pārvērš elektrībā, maksimālo ražošanas jaudu var sasniegt tikai noteiktā daudzumā stundu gadā: fotoelementiem uzstādītās

jaudas izmantošanas ilgums ir aptuveni 800–1 000 stundas gadā (Vācijā), bet sauszemes vēja enerģijai — ap 1 800 – 2 200 stundu gadā un jūras vēja enerģijai — aptuveni divtik. Piemēram, 2011. gadā Vācijā fotoelementu un vēja turbīnu enerģijas ieguves rādītājs (kā izriet no pētījuma “*Energie Daten 2011, Bundesministerium für Wirtschaft*”) attiecīgi bija tikai nedaudz virs 10 % un nepilni 20 % no tā apjoma, ko gada laikā teorētiski varētu iegūt, ja ražošana būtu vienmērīga. Toties fosilo resursu un kodolspēkstaciju izmantojums var nodrošināt daudz augstāku vidējo līmeni gadā — 80–90 % (t.i., vairāk nekā 7 000 stundu ar pilnu jaudu), kas ļauj šo potenciālu izmantot par pamatslodzes jaudu.

3.9. Jaudas pārpalikums. Lai vidējo enerģijas apjomu, ko gadā saražo no “tradicionālajiem” energoavotiem, proti, fosilajiem vai kodolenerģijas avotiem, aizstātu ar enerģiju no nepastāvīgiem atjaunojamiem resursiem, ražošanas jaudai būtu jāpieaug tā, lai krietni pārsniegtu gada maksimumslodzi; būtu jāierīko un jāekspluatē gan vērienīgas ražošanas iekārtas ar jaudas pārpalikumu, gan spēcīgas pārpalikuma pārvades/sadales iekārtas. Vēl vairāk tādu iekārtu būs vajadzīgs tāpēc, ka uzglabāšana un atkārtota lietošana rada enerģijas zudumus.

3.10. Divi tipiski gadījumi. Šādas nepieciešamības sekas var ilustrēt ar divām tipiskām situācijām: pirmo, kad konkrētā laikposmā elektroenerģiju piegādā vairums “ražošanas iekārtu” (**pārmērīgs piedāvājums**), un otro, kad darbojas vienīgi nedaudzas no tām un apjoms ir nepietiekams (**pārmērīgs pieprasījums**).

3.11. Pārmērīgs piedāvājums. Tā kā rodas jaudas pārpalikumi gadījumos, kad vēja vai saules elektrostaciju jauda ir lielāka par energotīkla slodzi, ir iespējami trīs scenāriji: ražošanas process daļēji apstājas (un tas nozīmē, ka daļa no potenciāli saražojamās enerģijas paliek neizmantojama), energotīklos iestājas pārslodze vai — ja ir ierīkotas attiecīgas iekārtas — elektroenerģijas pārpalikumu var uzglabāt un patērētājiem piegādāt vēlāk, kad vēja vai saules ģeneratoru jauda nav pietiekama. Elektroenerģijas pārpalikumu var izmantot arī t.s. “elastīgajiem patērētājiem”.

3.11.1. Energotīkla pārslodze un energoapgādes drošība Enerģija, ko saražo Vācijas vēja un/vai saules spēkstacijas, jau patlaban laiku pa laikam rada pārsلودzi kaimiņvalstu pārvades tīklos, sevišķi Polijā, Čehijas Republikā, Slovēnijā un Ungārijā (*EurActiv*, 2013. gada 21. janvāris), un tas raisa neapmierinātību, jo apdraud energotīklu darbību un turklāt rada papildu izmaksas, kas saistītas ar korektīviem pasākumiem un nepieciešamību ieguldīt līdzekļus aizsardzības sistēmās (piemēram, fāžu maiņas transformatoros). Var tikt ievērojami pārsniegtas tolerances sliekšnis un nopietni apdraudēta apgādes drošība.

3.11.2. Uzglabāšana. Lai, pirmkārt, atslogotu energotīklu sistēmu un nepieļautu pārsلودzi, kuru izraisa milzīga jaudas pārpalikuma radīts pārmērīgs piedāvājums un kura iemesls ir arvien aktīvāka nepastāvīgu atjaunojamo resursu izmantošana, un, otrkārt, uzglabātu šo enerģiju vēlākai lietošanai, īpašs pārbaudījums, iespēja un neapšaubāma nepieciešamība ir pietiekamas vispārējās uzglabāšanas jaudas attīstīšana un ierīkošana.

3.11.3. Ar uzglabāšanu saistīti zudumi. Vismazākie enerģijas zudumi novērojami hidroakumulējošās elektrostaciju sistēmās, ko plaši izmanto jau vairākas desmitgades, tomēr ar ekonomiku un dabu saistītu apsvērumu dēļ un tāpēc, ka nepieciešama sabiedrības piekrišana, patlaban Eiropā ir ļoti maz iespēju šādas sistēmas izmantot plašākā un pietiekamā apmērā. Citu veidu uzglabāšanas sistēmas, kas būtu paredzētas plašam lietojumam, vēl tiek veidotas. Prognozes liecina, ka piegādāt elektrību no inovatīvām uzglabāšanas iekārtām būs vismaz divtik dārgi kā lietot tādu elektrību, kas nav iepriekš uzglabāta (*Niels Ehlers, “Strommarktdesign angesichts des Ausbaus fluktuierender Stromerzeugung*”, 2011. g.); tātad zudumu koeficients ir vismaz divi. Šajā jomā ir ļoti nepieciešama pētniecība un attīstība.

3.11.4. Prioritāte jāpiešķir visas elektroapgādes sistēmas pilnveidošanai. Tātad, lai arī turpmāk varētu uzstādīt jaunas iekārtas, kas piemērotas enerģijas ražošanai no nevienmērīgi pieejamiem atjaunojamiem enerģijas avotiem, prioritāte vispirms būs jāpiešķir trūkstošo visas sistēmas komponentu ierīkošanai un nodošanai ekspluatācijā, it īpaši piemērotām pārvades infrastruktūras un uzglabāšanas sistēmām, kā arī elastīga patēriņa sistēmām.

3.11.5. Priekšdarbi. Tie jāveic tā, lai saglabātos loģisks pamats prioritārai ievadei energotīklos un netiktu pārsniegta tīklu tolerance, kā arī nodrošinātu, ka elektroenerģijas ražošana no atjaunojamiem resursiem atbilst pieprasījumam, vienlaikus neapdraudot energoapgādes drošību. Citādi prioritārās ievades noteikumi būs jāpārskata.

3.12. Pārmērīgs pieprasījums. Tā kā enerģijas apjoms, ko iegūst no atjaunojamiem resursiem, ir svārstīgs, šie resursi var dot tikai nelielu ieguldījumu stabilas jaudas nodrošināšanā, t.i., garantēt, ka tiek nosegti patēriņš gada visnoslogotākajos laikposmos. Vācijas Enerģētikas aģentūra *Dena* (“*Integration EE*”, *Dena*, 2012. g.) lēš, ka vēja enerģija veido aptuveni 5–10 % no minētā ieguldījuma, bet saules enerģija — tikai 1 % (salīdzinājumā ar 92 %, ko sniedz ar brūnoglēm darbinātas spēkstacijas). Šī attiecība var uzlaboties vai pasliktināties atkarībā no atsevišķu valstu ģeogrāfiskā stāvokļa un klimatiskajiem apstākļiem.

3.13. **Rezerves spēkstacijas.** Tātad tradicionālās spēkstacijas (rezerves spēkstacijas) joprojām būs vajadzīgas, lai kompensētu nepietiekamo atjaunojamās enerģijas apjomu un nodrošinātu stabilu jaudu, ko iespējams regulēt, t.i., balansētu šīs stacijas. Kamēr nebūs pietiekami daudz inovatīvu elektrības uzglabāšanas iekārtu, tradicionālās spēkstacijas būs nepieciešamas. Dažas tradicionālās tehnoloģijas vairs nav ekonomiski izdevīgas, lai arī tās ir nepieciešamas tīkla darbības stabilitātes nodrošināšanai. Ja minētās rezerves spēkstacijas izmantos fosilo kurināmo (nevis, piemēram, ar gāzē pārvērstas elektroenerģijas palīdzību iegūtus ūdeņraža atvasinājumus), tās vienlaikus apgrūtinās arī "Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam" paredzētā mērķa izpildi.

3.13.1. **Jaudas uzglabāšana rezervē.** Salīdzinājumā ar "parastajām" spēkstacijām, kas nodrošina pamatslodzes jaudu, rezerves spēkstacijas gada gaitā netiek izmantotas tik intensīvi, tāpēc to darbības efektivitāte ir mazāka un mainīgās izmaksas — lielākas. Tātad to dzīves cikla izmaksas ir lielākas nekā parastajām spēkstacijām. Patlaban rit diskusijas par ekonomiskiem stimuliem, ar kuriem nodrošināt vajadzīgo rezerves jaudu (Veit Böckers et al., "Braucht Deutschland Kapazitätsmechanismen für Kraftwerke? Eine Analyse des deutschen Marktes für Stromerzeugung", Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, 2012. g.).

3.14. **Reģionālo atšķirību izlīdzināšana.** Līdzās rezerves spēkstacijām un uzglabāšanas tehnoloģijai vēl viena iespēja ir izlīdzināt reģionu atšķirības attiecībā uz pārmērīgu piedāvājumu un pieprasījumu konkrētā brīdī, piemēram, kad Eiropas ziemeļrietumu daļā pūš vējš, bet dienvidaustrumos valda bezvējš. Tomēr tas nozīmē, ka tiem reģioniem, kuros attiecīgajā brīdī ir spēcīgs vējš, vajadzīgs arī pietiekams jaudas pārpalikums, ar ko nodrošināt reģionus, kuros tajā pašā laikā vēja nav, un ka abiem reģioniem jābūt savstarpēji savienotiem ar piemērotām pārvades līnijām.

3.15. **Elektroenerģijas pārvades tīklu paplašināšana.** Lielākā daļa no jaudas, ko saražo no atjaunojamiem avotiem, tiek ievadīta zemsprieguma vai vidēja sprieguma energotīklos, tāpēc tie būs jāpildinveido un jānostiprina. Sadales tīklu jaunajām funkcijām būs jāpielāgo arī transformatori un kontroles sistēmas ("viedtīkli"). Turklāt steidzami vajadzīgi ieguldījumi augstsprieguma pārvades tīklos, jo nepietiekamais starpsavienojumu daudzums (piemēram, starp Vācijas ziemeļu un dienvidu daļu) rada neplānotas enerģijas plūsmas, kas apdraud pārvades sistēmu darbības drošumu. Zināmā mērā tas skaidrojams ar to, ka vēja enerģijas iekārtas neatrodas tuvu vietām, kurās koncentrējušies patērētāji vai uzglabāšanas iekārtas, un ar to, ka papildu jauda Eiropā varētu nodrošināt ciešāku sinhronizāciju, lai daļēji aizstātu uzglabāšanas iekārtas un rezerves jaudas.

3.15.1. Tātad, lai nodrošinātu gan saimnieciski izdevīgu Eiropas atjaunojamo resursu enerģijas potenciāla izmantošanu, gan vienlaikus garantētu arī energoapgādes drošību, pašreizējie elektrotīkli ir ievērojami jāpaplašina gan vietējā, gan valsts, gan pārvalstiskā un Eiropas līmenī, tādējādi panākot, ka svārstīgais saražotās enerģijas apjoms tiek izmantots pēc iespējas labāk.

3.16. **Pieprasījuma pārvaldība un elektromobilitāte.** Pieprasījuma pārvirzīšana no maksimālās slodzes periodiem uz zemas slodzes periodiem ("**funkcionālā enerģijas uzglabāšana**"), tostarp elektromobilitāte, ir vēl viena iespēja amortizēt neregularitātes ietekmi. Daži elektrības izmantojuma veidi tam ir īpaši piemēroti, piemēram, gaisa kondicionēšanas un dzesēšanas un siltumapgādes sistēmas, elektrolīzes ierīces un elektriskās kausēšanas krāsnis. Vēl viena iespēja šajā ziņā varētu būt elektromobilitāte, proti, ar baterijām darbināmi transportlīdzekļi. Būtu jāizvērtē, ar kādiem veicināšanas pasākumiem, tos papildinot ar viedajiem skaitītājiem, varētu stimulēt pircējus, lai atbilstoši jaudu darītu pieejamu.

3.17. **Sistēmas kopējās izmaksas.** Nav šaubu, ka ekonomiku kopumā, t.i., galvenokārt patērētājus (un/vai nodokļu maksātājus) apgrūtinās kopējās izmaksas, ko radīs nevienmērīgi pieejamu atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana. To vidū ir vismaz divu energoapgādes sistēmu dzīves cikla izmaksas: pirmkārt, attiecībā uz to spēkstaciju grupu, kuras izmanto atjaunojamo avotu enerģiju, kas neizbēgami nozīmē vajadzību pēc jaudas pārpalikuma, kas jāizmanto, un, otrkārt, attiecībā uz otro spēkstaciju grupu ar tradicionālo rezerves jaudu, elektroenerģijas uzglabāšanu, papildu pārvades jaudu un galapatērētāju pieprasījuma pārvaldību. Protams, tām jābūt līdzsvarā ar izmaksām, kas saistītas ar fosilo kurināmo turpmāku izmantošanu (sk. 3.3.) un iespējamām subsīdijām neatjaunojamo avotu elektroenerģijas ražošanai.

3.18. Ja nav pretēju apgalvojumu, jānorāda, ka valstīs, kurās nevienmērīgi pieejamiem AEA izveidotas proaktīvas atbalsta shēmas, piemēram, Vācijā un Dānijā, sadzīvē izmantojamās elektrības cenas jau tagad par aptuveni 40–60 % pārsniedz vidējo ES līmeni (Eurostat, 2012. g.). Tādējādi pastiprināta nepastāvīgās atjaunojamās enerģijas tehnoloģiju izmantošana, ņemot vērā "Enerģētikas ceļveža 2050. gadam" mērķus, izraisīs elektrības izmaksu pieaugumu, kas, atspoguļots patērētāju rēķinos un saskaņā ar pirmajiem vispārīgajiem aprēķiniem, varētu likt ievērojami kāpt izmantojamās elektrības cenām. Par šo jautājumu skatīt 3.5. punktu.

3.19. Tāpēc pirmā atbilde uz prezidentvalsts Īrijas jautājumu ir tāda, ka arvien plašāka nevienmērīgi pieejamu atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana, ņemot vērā "Enerģētikas ceļveža 2050. gadam" mērķus, nozīmēs ievērojami augstākas izmaksas elektrības lietotājiem. Līdz šim publiskajās debatēs parasti netiek

pietiekami sīki aplūkotas visas sistēmas izmaksas, un galvenā uzmanība tiek pievērsta tikai tām, kuras saistītas ar saražotās enerģijas (nevienmērīgu) ievadi energotīklā un kuras veido apmēram pusi no visām izmaksām.

4. Saimnieciskie faktori

Ņemot vērā iepriekš minēto, vissvarīgākais tagad būtu apsvērt, kādi pasākumi veicami, lai 1) gaidāmo cenu pieaugumu noturētu pēc iespējas mazāku, 2) tā ietekmi varētu padarīt pieņemamu, 3) tiktu radīti ieguvumi Eiropas ekonomikai un 4) tiktu nodrošināta enerģijas piegāde.

4.1. Atjaunojamo avotu enerģosistēma kā vienots veselums. Lai nepieļautu finanšu resursu izšķērdēšanu un vēl lielāku enerģijas cenu kāpumu, prioritāte jāpiešķir pietiekami plašai visas sistēmas nepieciešamo komponentu plānošanai, izstrādei un ierīkošanai — uzglabāšanas iekārtām, tīkliem un rezerves spēkstacijām —, tādējādi bruģējot ceļu turpmākai nevienmērīgi pieejamu atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanai. Vācijas piemērs un tās kaimiņvalstu reakcija labi ilustrē to, kas notiek, ja šo principu neņem vērā jau pašā sākumā.

4.1.1. Nosacījumi enerģijas piegādātājiem. Lai nebūtu jāpārskata ievadišanas noteikumi (sk. 3.10.5.), ir jāizveido šāda pilnīga atjaunojamo energoavotu sistēma, kas aptvertu visu ES. Piemēram, varētu noteikt, ka no nevienmērīgi pieejamiem atjaunojamiem avotiem ražotas elektrības piegādātājiem jāievēro tāds ražošanas grafiks, kura pamatā ir “nākamās dienas princips”. Šo uzdevumu varētu atvieglot, veidojot iespējamo sinerģiju ar centralizētās siltumapgādes/dzesēšanas un transporta sistēmām.

4.2. Diskutējot par veicamajiem pasākumiem, būtu jānošķir dažādās kategorijas, laika grafiki un rīcības jomas (pat ja tās ir savstarpēji saistītas), piemēram,

- energoapgādes drošība kā absolūta prioritāte;
- energotīklu pieļaujamās robežas attiecībā gan uz pārvades, gan sadales jaudas līmeni;
- Kopienas politikas nostādnes ES līmenī pretstatā individuāliem katras valsts risinājumiem;
- ekonomikas politikas aspektā: sekas, ko rada paaugstinātas izmaksas, amortizācijas cikli, inovācija, investoru palāvība, enerģijas izmaksas ražošanā, uzņēmējdarbībā un transporta jomā, tirgus ekonomika salīdzinājumā ar plānveida ekonomiku;

— sociālās politikas aspektā: darbavietas (bez šķērssubsīdijām), enerģijas izmaksas privātajiem patērētājiem;

— laika grafiks: no vienas puses, plāni jāveido 2020.–2030. gada periodam, bet, no otras puses, ir jādome arī par laiku pēc 2050. gada. Daudzajiem jaunievedumiem un to ieviešanai ir vajadzīgs laiks. Sasteigta rīcība var novest pie kļūdām;

— mērogs, kādā izvērsami un testējami novatoriski pieejas veidi;

— starptautiskā aspektā: 1) saistībā ar klimatu un pieaugošām CO₂ emisijām, 2) saistībā ar ekonomikas politiku un Eiropas konkurētspēju, t.s. oglekļa emisiju pārvirzi.

4.3. Prioritāšu saraksts. Apsverot iespējamo rīcību, vairāk uzmanības jāvelta globālajām norisēm un faktiem, saistībā ar galvenajiem mērķiem jāizveido skaidrs prioritāšu saraksts un jāierobežo atsevišķu dalībvalstu valdību pieaugošā tendence veikt nesaskaņotu regulatīvu ieviešanu (sk. 4.7.). Drīzāk ir jāstiprina uzticēšanās, tādējādi rosinot privātā sektora interesi veikt ieguldījumus. Turpmākajos punktos aplūkoti daži šīs problēmas aspekti.

4.4. Globāli orientēta pieeja. Par Eiropas enerģētikas un klimata politikas galveno mērķi jāuzskata pareizās rīcības un pareizo vēstījumu izvēle tā, lai — par spīti līdzšinējām neveiksmēm (Kopenhāgena, Kankuna, Durbana, Doha) — pēc iespējas palīdzētu ierobežot globālo CO₂ koncentrācijas līmeņa pieaugumu, stiprinātu Eiropas ekonomikas konkurētspēju globālajos tirgos un enerģiju Eiropas tirgos padarītu tik ekonomisku, cik vien iespējams. Tā kā klimata jautājumam ir starptautisks mērogs, būtu kļūda izvēlēties tīri eurocentrisku pieeju. Pretendēšana uz “pirmrindnieces” lomu var novest pie investīcijām un darba vietu izveides, taču var arī apdraudēt mūsu pozīcijas starptautiskajās sarunās un mūsu izpratni par realitāti.

4.5. Pārredzamība, pilsoniskā sabiedrība un patērētāju intereses. Ja vēlamies, lai pilsoniskā sabiedrība konstruktīvi iesaistītos minētajos procesos (TEN/503), un gribam īstenot tādu enerģētikas politiku, kas precīzāk vērsta uz patērētāju interesēm, vajadzīgs vairāk atklātības, un vienkāršajiem Eiropas iedzīvotājiem, tāpat kā lēmumu pieņēmējiem, jābūt labāk informētiem par skaitliskajiem faktiem un kopsakarībām. Nereti to ir grūtāk panākt tāpēc, ka dažādas privileģētas ieinteresēto personu grupas, noklusēdamas savas nostājas ēnas puses, nāk klajā ar vienpusējiem argumentiem un informāciju. Komiteja atzinīgi vērtē attiecīgos Padomes secinājumus (Atjaunojamo enerģijas avotu Padome, 2012. gada 3. decembris), taču vienlaikus aicina īstenot aktīvāku un atklātāku informācijas politiku.

4.6. **Eiropas enerģētikas dialogs.** Svarīgs tālākais pasākums būtu tāda publiska dialoga uzsākšana par enerģētiku visā Eiropā, kas minēts Komitejas nesen pieņemtajā atzinumā (TEN/503) un ko atzinīgi novērtējusi Eiropas Komisija. Ir būtiski, lai sabiedrība iesaistītos, izprastu un atbalstītu dažādās pārmaiņas, kas mūsu energosistēmu gaida tuvākajās desmitgadēs. Šajā ziņā EESK pēc savas struktūras un sastāva, kas atspoguļo Eiropas sabiedrību, ir labi piemērota tam, lai uzrunātu dalībvalstu iedzīvotājus un ieinteresētās personas un izveidotu vispusīgu programmu, kuras pamatā ir līdzdalības demokrātija un praktiska rīcība.

4.7. **Eiropas Enerģētikas kopiena.** Komiteja apliecina savu atbalstu Eiropas Enerģētikas kopienai (CESE 154/2012). Attiecībās ar starptautiskajiem partneriem tikai šāda kopiena var efektīvi pārstāvēt Eiropas pamatnostādnes un intereses, vienlaikus iespējami labākā veidā izmantojot attiecīgos reģionālos un klimatiskos apstākļus. Turklāt tas ir vienīgais veids, kā koordinēt un uzlabot valstu noteikumus un atbalsta instrumentus, kas nereti ir savstarpēji pretrunīgi, un optimāli pārvaldīt un pilnveidot Eiropas energotīklus.

4.8. **Iekšējais enerģijas tirgus.** Eiropas Enerģētikas kopiena — tas nozīmē brīvu iekšējo enerģijas tirgu (CESE 2537/2012), kas ietver arī atjaunojamus energoresursus. Tādējādi saistībā ar “Enerģētikas ceļvedi 2050. gadam” paredzēto vispusīgo energoapgādes sistēmas pārskatīšanu varētu nodrošināt, ka elektrības ražošana tiek iespējami ekonomiskākā veidā pielāgota patērētāju vajadzībām un līdzekļi tiek ieguldīti gan īstajā laikā un vietā (proti, reģionos, kur ir piemērots klimats), gan visizdevīgākajās elektroenerģijas ražošanas tehnoloģijās. Tāpēc atjaunojamo avotu enerģija ir jāintegre Eiropas iekšējā enerģijas tirgū, kas darbojas pēc brīvā tirgus principiem.

4.8.1. **Konkurētspējīga atjaunojamo avotu enerģija.** Lai atjaunojamo avotu enerģija spētu konkurēt enerģijas tirgū, fosilo kurināmo radītās CO₂ emisijas ir pienācīgi jāiestrādā cenās, izmantojot piemērotu un saskaņotu cenu noteikšanas vai tirgus instrumentu. Tādējādi atjaunojamo avotu enerģija vidējā termiņā varētu kļūt “konkurētspējīga”. Lai to panāktu, šķiet, pietiktu ar neregulētām elektrības cenām, ko investīciju stimula veidolā papildinātu atbilstošas oglekļa dioksīda cenas (piemēram, paredzot nodokļus). Līdzās pienācīgai tīkla lietošanas maksai minētais instruments būtu nepieciešams un pietiekams nosacījums investīcijām rezerves spēkstacijās, uzglabāšanas iekārtās un pieprasījuma pārvaldībā īstajā laikā, vietā un apjomā. Tādā gadījumā subsīdijas būtu vajadzīgas tikai pētniecībai, attīstībai un demonstrējumiem, kas saistīti ar jaunām tehnoloģijām.

4.9. **Piesardzīga pieeja attiecībā uz izmaksu sadali.** Lai gan gaidāmais elektrības izmaksu kāpums vēl tikai sākas, atsevišķos gadījumos jau tiek apspriesti un pat īstenoti konkrēti pasākumi. No vienas puses, Komiteja ir aicinājusi pasargāt maznodrošinātas iedzīvotāju grupas no enerģētiskās nabadzības⁽¹⁾. No otras puses, pret pieaugošajām enerģijas izmaksām jāaizsargā tās ražošanas nozares, kas patērē visvairāk enerģijas, lai netiktu apdraudēta šo nozaru starptautiskā konkurētspēja. Ja tas netiks darīts, to ražotnes tiks pārceltas no Eiropas uz trešām valstīm, kur enerģija ir lētāka. Tas noteikti nenāks par labu klimatam (t.s. oglekļa emisiju pārvirze) (TEN/492).

4.9.1. Tomēr šīs situācijas dēļ arī MVU un iedzīvotājiem ar vidējiem ienākumiem būs jāpacieš izmaksu slogs, no kā atsevišķas nozares ir pasargātas.

4.10. **Deindustrializācijas nepieļaušana.** Eiropas Savienībā nebūtu jāpieļauj tālāka deindustrializācija. Patlaban deindustrializācija rada ilūziju, ka Eiropas centieni mazināt CO₂ emisijas ir sekmīgi. Taču patiesībā mēs esam liecinieki slēptai oglekļa emisiju pārvirzei, proti, ja produktus vairs neražo Eiropā, bet gan kur citur, attiecīgā oglekļa dioksīda pēda saglabājas vai pat palielinās.

4.11. **Vajadzīgs vairāk pētniecības un izstrādes,** nevis sasteigtas un priekšlaikus veiktas plaša mēroga komercializācijas. Nedrīkst ignorēt atšķirību starp, no vienas puses, pētniecību, izstrādi un demonstrējumiem un, no otras puses, plaša mēroga komercializācijas darbībām. Ja to neņem vērā, var pat izveidoties tādi tirgus apstākļi, kas kavē inovāciju, kā arī rasties vēl cita veida sekas. Saules enerģijai paredzētās apjomīgās subsīdijas (piem., Vācijā: *Frondel et al.* “Atjaunojamo avotu enerģijas izmantošanas veicināšana un tās ietekme uz ekonomiku”, *Energy Policy*, 2010. g.) nav palīdzējušas Eiropas Savienībā attīstīt konkurētspējīgu sistēmu (*Hardo Bruhns und Martin Keilhacker*, “*Energie-wende – wohin führt der Weg*”, *Politik und Zeitgeschichte*, 2011. g.). Lētāki saules enerģijas paneļi mums šobrīd ir pieejami nevis Eiropas, bet gan Ķīnas dēļ! Tāpēc mums visiem spēkiem jācenšas pilnveidot visus potenciāli dzīvotspējīgos zema oglekļa emisiju līmeņa enerģijas veidus, sevišķi tādus resursus, kas var palīdzēt nodrošināt pamatslodzes jaudu, piemēram, ģeotermālo enerģiju un kodolsintēzi. Nedz Eiropā, nedz kur citur pasaulē mēs līdz 2050. gadam nebūsim spējīgi reizi par visām reizēm atrisināt enerģijas problēmu!

4.12. **Investīciju stimulēšana.** Ņemot vērā pašreizējo krīzi un vajadzību pilnīgot apgādes sistēmu, steidzami ir nepieciešami ieguldījumi jaunās tehnoloģijās un infrastruktūrā. Šādi ieguldījumi veicina optimismu, palīdz radīt darba vietas un rosina pārliecību. Tas attiecas arī uz lielāko daļu no ieguldījumiem zemu oglekļa emisiju tehnoloģijās, piemēram, atjaunojamos

⁽¹⁾ OV C 44 – 11.2.2011. 53. lpp.

enerģijas avotos, uz kuriem tomēr attiecas vairāki ierobežojumi un nosacījumi, kas daļēji jau minēti šajā atzinumā. Piemēram, politikā būtu jāizvairās uzlikt par pienākumu izmantot īpašas tehnoloģijas, jo tas var mudināt nepareizi sadalīt ierobežotos resursus (sk. iepriekš).

4.13. **Vispārīgais ieteikums.** Tādējādi vispārīgais ieteikums ir pārskatīt tiesību aktu un noteikumu sistēmu un raudzīties, lai tā nodrošina tādu klimatu, kas rosina pētniecību, veicina investīcijas, rada inovācijām labvēlīgu vidi, atbalsta iekšējo tirgu un neapdraud energoapgādes drošību. Subsīdiju piešķiršanā jāorientējas uz tehnoloģiju pētniecību, izstrādi un demonstrējumiem, kā arī to sistēmām. Vienlaikus par vienīgo kritēriju tirgū konkurētspējīgu atjaunojamu enerģijas avotu atbalstīšanai būtu jānosaka izmaksas, kas saistītas ar CO₂ emisiju novēršanu (cenu noteikšana oglekļa dioksīdam) (CESE 271/2008). Vienlaikus jāatceļ visas subsīdijas fosilo degvielu izmantošanai.

4.14. **Vienlīdzīgi apstākļi starptautiskajai konkurencei.** Lai panāktu, ka minētā pieeja patiešām palīdz sasniegt globālos klimata mērķus un vienlaikus Eiropas rūpniecībai nerada papildu problēmas starptautiskās konkurētspējas ziņā, citām pasaules valstīm nekavējoties jāveic līdzīgi pasākumi vai jāvienojas par kopīgiem reāli sasniedzamiem mērķiem, lai nodrošinātu taisnīgus un salīdzināmus konkurences nosacījumus starptautiskā līmenī. Par spīti līdzšinējām neveiksmēm Komiteja atbalsta turpmākus ES centienus to panākt.

4.15. **Eiropa bez ceļabiedriem.** Tomēr, ja šie centieni nevainagojas panākumiem, rodas jautājums, cik ilgi ES var atļauties turpināt darboties bez sabiedrotajiem un tiekties sasniegt radikālus mērķus, vienlaikus nopietni neapdraudot pati savas ekonomikas spēcīgumu un tādējādi pati sev neatņemot tieši tos resursus, kas nepieciešami, lai sagatavotos klimata pārmaiņām — kuras tādā gadījumā droši vien būs neizbēgamas — un visām no tām izrietošajām ekonomiskajām un politiskajām sekām.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas vienotā gaisa telpa II+” (izpētes atzinums)

(2013/C 198/02)

Ziņotājs: **KRAWCZYK kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2013. gada 24. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Eiropas vienotā gaisa telpa II+”

(izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 3. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 188 balsīm par, 2 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. ES vienotās gaisa telpas (*Single European Sky*, SES) izveides pabeigšana ir cieši saistīta ar pastāvīgu Eiropas vienotā tirgus stiprināšanu nolūkā uzlabot ES ekonomikas konkurētspēju un izaugsmi. Tās mērķis ir nodrošināt Eiropas iedzīvotājiem labākus, efektīvākus un stabilākus gaisa satiksmes nosacījumus.

1.2. Ieilgusī krīze ES aviācijā un it sevišķi aviosabiedrību nozarē radījusi vēl akūtāku vajadzību izveidot SES. Ir ārkārtīgi svarīgi panākt, lai Eiropas gaisa satiksmes pārvaldības (*Air Traffic Management*, ATM) pakalpojumu efektivitāte, ņemot vērā izpildi, saimniecisko organizāciju, kvalitāti, drošību un vides aizsardzību, būtu tādā līmenī, kas līdzinās labākajai starptautiskajai praksei.

1.3. Atbilstoši iepriekšējiem atzinumiem TEN/451 (2011. gada 20. jūnijs) un TEN 354/355 (2009. gada 21. janvāris) EESK pilnīgi piekrīt, ka laikus, visaptverošā veidā un tādā apmērā, kā tas sākotnēji nolemts 2004. un 2009. gadā, ir jāīsteno iniciatīvas par SES un tās jaunās paaudzes gaisa satiksmes vadības sistēmu (SESAR). Lai šo uzdevumu varētu izpildīt, pietiekamus tiesiskos instrumentus Eiropas Komisijai nodrošina ES regulas. Tā kā ES aviācijas nozarē, jo īpaši gaisa satiksmes jomā, turpinās krīze, varētu apsvērt 2025. gadam izvirzītos mērķus.

1.4. EESK ir sarūgtināta, ka vairums dalībvalstu, kurām tika adresēti darbības uzdevumi, nav tos izpildījušas un ka tam nav bijis nekādu reālu juridisku seku. EESK pauž nožēlu arī par to, ka neīstenošana lielākoties palikusi arī iniciatīva par funkcionālajiem gaisa telpas blokiem (*Functional Airspace Block*, FAB) un ka noteiktais termiņš — 2012. gada 4. decembris — nav ievērots.

1.5. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu izmantot jaunu iniciatīvu — tā saukto SES II+ —, lai piešķirtu SES jaunu impulsu.

1.6. EESK uzskata, ka pašreizējā SES tiesiskā regulējuma pārskatīšanā vajadzētu orientēties ne vien uz institucionālajām

norisēm un juridiskās skaidrības uzlabošanu, bet arī uz to, lai tiktu stiprināti šādi elementi:

— lejupeji komponenti, kas papildina augšupēju pieeju;

— savlaicīgas un reālas SES izveides stingrāka nodrošināšana, izmantojot sankcijas par noteikumu neievērošanu;

— ATM palīgpakalpojumu nošķiršana, tos padarot atvērtākus konkurencei un tirgus spēkiem;

— mērķi, kas vienlīdz vērsti uz pakalpojumu kvalitāti un efektivitātes sekmēšanu;

— plašāka gaisa telpas izmantotāju iesaiste.

1.7. Ekonomikas stāvoklis Eiropas gaisa satiksmes nozarē ir ļoti smags, un tā dēļ jau ir zaudētas tūkstošiem darba vietu. Tāpēc SES īstenošanai un tās efektivitātes uzlabošanai ir liela nozīme arī darba vietu saglabāšanā šajā aviācijas vērtību ķēdes posmā. SES 5. pilāram šeit ir ļoti svarīga nozīme, atbilstošā veidā risinot problēmas tādās jomās kā nodarbinātība, darba ņēmēju mobilitāte, izmaiņas personāla vadībā un profesionālā apmācība. Tas nozīmē, ka ATM joma nav vienīgā, kas būtu jāapspriež sociālajā dialogā, kas jāpastiprina, un kurā jābūt iespējai iesaistīties ne tikai aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem (*Air Navigation Service Provider*, ANSP), bet arī citiem sociālajiem partneriem, un būtu jādiskutē arī par sociālajām sekām darba ņēmējiem, kuri nodarbināti ATM jomā, aviosabiedrībās, lidostās, un to, kā saglabāt darba vietas ES aviācijas nozarē kā tādā.

1.8. Dalībvalstīm — arī tām, kas kavējas ar SES izveidi, — būtu jāiesniedz savas stratēģijas par attiecīgās valsts transporta nozares turpmāko attīstību.

1.9. EESK uzskata, ka ES aviācijā sasniegtajam augstajam drošības līmenim jāsauglabājas kā prioritātei. Ir svarīgi nodrošināt, lai pasākumi, kas jāīsteno ekonomisko mērķu sasniegšanai, turpinātu veicināt drošības līmeņa uzlabošanu.

2. Ievads

2.1. Vienotās gaisa telpas (SES) projekta pabeigšana ir cieši saistīta ar pastāvīgu Eiropas vienotā tirgus stiprināšanu nolūkā uzlabot ES ekonomikas konkurētspēju un izaugsmi. SES mērķis ir uzlabot Eiropas gaisa telpas organizācijas un pārvaldības vispārējo efektivitāti. Tā ietver izmaksu samazināšanu, drošības un kapacitātes uzlabošanu un ietekmes uz vidi ierobežošanu. Tās mērķis ir nodrošināt Eiropas iedzīvotājiem labākus, efektīvākus un stabilākus gaisa satiksmes nosacījumus.

2.2. Jaunākie Eurocontrol ziņojumi (2010. gada ACE salīdzinošais novērtējums, 2011. gada ACE salīdzinošā novērtējuma projekts un 2011. gada PRU ziņojuma projekts) liecina, ka laikā no 2007. līdz 2011. gadam notikušas vairākas pārmaiņas. Tāpēc, analizējot vispārējās rentabilitātes svārstības, vienmēr jāņem vērā galvenie notikumi, kas risinājušies minētajā laikposmā.

2.3. Kopējās izmaksas, kuru iemesls ir Eiropas gaisa telpas sadrumstalotība, 2010. gadā bija 4 miljardi euro. Tajās ietverti 19,4 miljoni kavēšanās minūšu, kad aizkavēšanās cēlonis bijusi gaisa satiksmes plūsmas pārvaldība ceļā (*en-route air traffic flow management, ATFM*), turklāt katrs lidojums vidēji bijis par 49 km garāks nekā tiešā lidojuma maršruts. Eiropas līmenī no 2006. līdz 2009. gadam vienas kombinētās lidojuma stundas ekonomiskās izmaksas ir nedaudz pieaugušas (reālajā izteiksmē +1 % gadā); 2010. gadā tās pieauga ievērojami (reālajā izteiksmē +4,6 % gadā), savukārt 2011. gadā, pirms SES II pirmā pārskata perioda, tās samazinājās (-4,3 %). 2010. gadā ATM/CNS nodrošināšanas izmaksas reālā izteiksmē samazinājās (-4,8 %), taču šo ietekmi slāpēja krasais vienas ATFM kavēšanās vienības izmaksu pieaugums (+77,5 %), kurš 2011. gadā savukārt kritās par 42 %.

2.4. Sevišķi liela nozīme ir būtiskajām aeronavigācijas pakalpojumu kopējo izmaksu svārstībām, kādas 2010. gadā piedzīvoja aviosabiedrības, proti, šīs izmaksas variēja skalā no 849 euro līdz 179 euro, t.i., ar koeficientu, kas lielāks par pieci. Turklāt pieciem lielākajiem aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem, kuri strādā pamatā līdzīgos ekonomiskajos un darba apstākļos, vienības izmaksas atšķirušās ievērojami, proti, no 720 euro līdz 466 euro. Šāds diapazons skaidri liecina par to, ka ATM Eiropas iekšienē nav optimizēta.

2.5. Attiecīgi 2004. un 2009. gadā ieviesto SES I un SES II shēmu rezultāti liecina, ka SES iniciatīvas principi un pamatvirze ir pareizi un ka ATM noteikumu optimizēšanā ir ieguldīts darbs, kas tagad sāk dot pirmos augļus. Tomēr šīs shēmas ir atklājušas arī vairākus trūkumus, kuru galvenais cēlonis ir dalībvalstu nespēja skaidri izklāstīt savas pašreizējās prioritātes aviācijā. Šo prioritāšu vidū ir gan pievienotās vērtības radīšana gaisa telpas izmantotājiem, gan maksimāla pašu ienākumu gūšana no gaisa satiksmes, gan aviācijas izmantošana reģionālās un mikroekonomiskās attīstības veicināšanai. Tāpēc ANS nodrošināšanas efektivitātē un kvalitātē Eiropā joprojām vērojami būtiski trūkumi, taču attiecībā uz šo situāciju nav neviena saprotama skaidrojuma. Turklāt pašreizējā institucionālā uzbūve ir tālu no vēlamā, jo dažādo ieinteresēto personu funkcijas daudzviet dublējas, tajās ir robi un trūkst jebkādas kopīgas virzības. Tādēļ SES institucionālā sistēma ir jāstiprina.

2.6. SESAR ir SES tehnoloģiskais elements. SESAR kopuzņēmuma veiktā pētījumā secināts, ka SESAR makroekonomiskā ietekme varētu Eiropas ekonomikas IKP papildināt par 419 miljardiem euro un radīt ap 320 000 jaunu darba vietu. Lai SESAR programmu pabeigtu, visiem aviācijas vērtību ķēdes dalībniekiem būs jāveic vērienīgi ieguldījumi, ko nav viegli pamatot, ja vien nav prognozējama pieņemama ieguldījumu atdeve, pamatojoties uz tādu gaisa un virszemes elementu sinhronizētu izvēršanu kā gaisa telpas izmantotāji, ANSP un lidostas. Lai SESAR ieviešana noritētu veiksmīgi, ir jāpilnveido arī institucionālā sistēma, turklāt visiem sadarbības partneriem jāveic arī stingra izmaksu un ieguvumu analīze attiecībā uz visā aviācijas vērtību ķēdē īstenojamo ieguldījumu projektu secību.

2.7. Tālab Eiropas Komisija plāno nākt klajā ar tiesību aktu kopumu (SES II+), kura pamatā ir pašreizējās SES iniciatīvas un kura mērķis būs vēl vairāk uzlabot rentabilitāti, kapacitāti, drošību un normatīvo kvalitāti.

2.8. Spriežot pēc informācijas, ko sniegusi Eiropas Komisija, SES II+ iniciatīvas mērķi būs šādi:

- uzlabot patlaban vājo ANS sniegumu, aktivizējot funkcionālos gaisa telpas blokus (FAB), nodrošināt finansējumu SESAR izvēršanai, atjaunināt ATC tarififikācijas sistēmu, līdz ar SESAR ieviešanu modernizēt tehnoloģiju un noteikt efektīvākus darbības uzdevumus;
- uzlabot institucionālo uzbūvi, šim nolūkam veicot virkni pasākumu, piemēram, ekonomisko regulējumu koncentrējot galvenokārt Eiropas Komisijas pārziņā, savukārt EASA kompetencē nododot tehniskos normatīvus un pārraudzību; ieceļot Eurocontrol par minēto iestāžu atbalsta struktūru; pārskatot tīklu pārvaldības vadību un padarot skaidrākas SES un EASA sistēmas, lai nepieļautu dublēšanos, un ilgtermiņā izveidot Eiropas Aviācijas aģentūru (EAA), kas apvienotu visus aspektus, kuri saistīti ar Eiropas aviācijas nozares pārraudzību, tostarp tehniskajiem, ekonomiskajiem un drošības jautājumiem;
- pārstrādāt regulatīvos instrumentus, tos integrējot vienā kopējā tiesību aktā;
- aicināt dalībvalstis pielāgot Eurocontrol jaunajai institucionālajai struktūrai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Atbilstoši iepriekšējiem atzinumiem TEN/451 (2011. gada 20. jūnijs) un TEN 354/355 (2009. gada 21. janvāris) EESK pilnīgi piekrīt, ka laikus un visaptverošā veidā ir jāsteno

ES vienotās gaisa telpas un SESAR iniciatīvas; izpratnei par jautājuma steidzamību vajadzētu būt krietni lielākai, jo daudzas Eiropas aviosabiedrības patlaban atrodas ļoti sliktā ekonomiskajā stāvoklī.

3.2. EESK cer, ka SES tiesību aktu kopums tiks ieviests pilnībā, t.i., tādā apmērā, par kādu 2004. un 2009. gadā tika panākta sākotnējā vienošanās. Lai to varētu paveikt, pietiekamus tiesiskos instrumentus Eiropas Komisijai nodrošina ES regulas.

3.3. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu piešķirt SES iniciatīvai jaunu impulsu. Ir ļoti svarīgi, lai visas ES dalībvalstis ievērotu savas agrākās politiskās apņemšanās — laikus un pilnībā ieviest SES. Būtiski ir arī tas, lai Eiropas Komisija turpinātu stingri pārraudzīt norises un būtu atbildīga par procesu visā tā īstenošanas gaitā.

3.4. Ņemot vērā samērā sliktos SES īstenošanas rezultātus pēc SES I stāšanās spēkā 2004. gada aprīlī un SES II — 2009. gada decembrī, EESK uzskata, ka pašreizējā SES tiesiskā regulējuma pārskatīšanā jāorientējas ne tikai uz institucionālajām norisēm, bet arī uz šādu elementu stiprināšanu:

- lejupeji komponenti, kas papildina augšupēju pieeju;
- skaidri izklāstītas dalībvalstu stratēģijas, īpaši tās, kuras var būt pretrunā SES īstenošanai;
- savlaicīgas un reālas SES izveides pastiprināšana, izmantojot sankcijas par noteikumu neievērošanu;
- obligāta ATM palīgpakalpojumu nošķiršana, tos padarot atvērtākus konkurencei un tirgus spēkiem;
- mērķi, kas vienlīdz vērsti uz pakalpojumu kvalitāti un efektivitātes sekmēšanu;
- plašāka gaisa telpas izmantotāju iesaiste;
- plašāka sociālo partneru — ne tikai ANSP pārstāvju — līdzdalība sociālajā dialogā par SES II+ jautājumiem.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK ir sarūgtināta, ka ievērojams skaits dalībvalstu, kurām tika adresēti darbības uzdevumi, nav tos izpildījušas un ka tam nav bijis nekādu reālu juridisku sekas. Nesen iesniegtie valstu darbības plāni liecina, ka minētās dalībvalstis savus uzdevumus ir padarījušas vēl nekonkrētākus. Tādēļ, lai panāktu, ka dalībvalstis savos funkcionālajos gaisa telpas blokos un vēlāk arī to starpā veido ciešākas sinerģijas, neapšaubāmi ir vajadzīgi vienoti darbības uzdevumi, kas papildināmi ar reālu sankciju

mehānismu, kā arī ar nepārprotamām un skaidrām dalībvalstu stratēģijām, ko atbalstītu nepieciešamā šīs jomas tiesību aktu saskaņošana visas Eiropas mērogā. Domājams, ka SES stimulēs vajadzīgo kopīgu Eiropas tiesisko instrumentu (t.i., civiltiesību) izveidi un vienotu pieeju Eiropas pretgaisa aizsardzības nozarei.

4.2. Pēc EESK domām, Eiropas Savienības un FAB līmenī būtu jāpiešķir vairāk pilnvaru, lai palīdzētu risināt pašreizējo problēmu, kad dalībvalstis katra orientējas uz savu aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēju aizsardzību vai izmanto tos kā valsts ekonomikas instrumentus, nevis koncentrējas uz vērtību radīšanu gaisa telpas izmantotājiem un pircējiem/pasažieriem. ES mēroga darbības uzdevumi varētu palīdzēt nodrošināt, ka līdz 2020. gadam tiek sasniegti augstie SES mērķi — salīdzinājumā ar 2005. gadu trīskārt palielināt kapacitāti, kur tas nepieciešams; par 10 % samazināt lidojumu ietekmi uz vidi un par 50 % samazināt ATM pakalpojumu izmaksas, kas jāsedz gaisa telpas izmantotājiem, — un sekmētu virzību uz nacionālo gaisa telpu sadrumstalotības mazināšanu.

4.3. EESK uzsver, ka noteikti ir jāsauglabā ES Darbības izvērtēšanas iestādes (*Performance Review Body, PRB*) neatkarība. Tās funkcijas ir jānošķir no darba, ko veic *Eurocontrol*, un jānodod pilnvērtīgai ES struktūrai, par kuru atbild Komisija. Eiropas Savienībai būtu arī jāpiešķir PRB nozīmīgāka loma procesā, kas saistīts ar ES mēroga darbības uzdevumu noteikšanu un valstu darbības plāniem. Būtu jāmazina nesamērīgi lielas īpatrsvars, kādā pārstāvēti ANSP.

4.4. EESK uzskata, ka ES līmenī būtu jānosaka sankcijas un stimuli, ar kuriem nodrošināt darbības uzdevumu izpildi un panākt, ka šie uzdevumi tiek nodalīti no valsts interesēm. Īpaši būtu jāparedz, ka ANSP veikto ieguldījumu un to akcionāru pašu kapitāla atdeves rādītājs ir sasaistāms ar t.s. darbības uzlabošanas shēmu.

4.5. EESK pauž nožēlu par to, ka iniciatīva par funkcionālajiem gaisa telpas blokiem lielākoties palikusi neīstenota un ka SES II noteiktais termiņš — 2012. gada 4. decembris — nav ievērots. FAB iniciatīvām būtu jādod jauns impulss, ko varētu panākt ar aktīvāku lejupeju koordinēšanu ES līmenī. Stingrāka orientēšanās uz lejupeju pieeju ļautu nodrošināt, ka FAB dod reālu labumu un nav tikai "dekorācija", kā tas vērojams patlaban. Šajā saistībā SES tiklu pārvaldniekam būtu jāpiešķir pilnvaras ierosināt un īstenot konkrētus FAB projektus, lai, pamatojoties uz skaidriem termiņiem, nodrošinātu optimālu FAB pārvaldību, gaisa telpu, kā arī tehniskos resursus un personālu. Par noteikumu neievērošanu ir jāparedz sankcijas. Tiklu pārvaldniekam un ieinteresētajiem gaisa telpas izmantotājiem būtu jāpiešķir arī novērotāja statuss FAB galvenajās struktūrās.

4.6. Saistībā ar dalībvalstu devumu ES Vienotās gaisa telpas komitejā dominē nevis ES mērķi, bet gan valstu intereses. Vēl viens faktors, kas uzskatāms par neveiksmi SES ieviešanā, ir nesenais komitejas lēmums par darbību un tarifikācijas sistēmu 2015.–2019. gadā. EESK ierosina gan gaisa telpas izmantotājiem, gan ANSP piešķirt novērotāja statusu un iniciatīvas tiesības visās SES komitejas darbības jomās.

4.7. EESK atkārtoti pauž atzinību par Komisijas nodomu vēlreiz pievērsties ATM palīgpakalpojumu nošķiršanai kā instrumentam, kas ļautu uzlabot efektivitāti un vairāk orientēties uz pircēju. Nošķiršanas procesa paātrināšanai būtu jāizmanto ES reglamentējošie instrumenti. Šajā saistībā EESK pauž nožēlu, ka Komisija nav ievērojusi noteikto termiņu — 2012. gada 4. decembrī — un nav sagatavojusi un iesniegusi Eiropas Parlamentam un Padomei pētījumu, kurā būtu aplūkots, kāda ietekme juridiskajā, drošības, nozares, ekonomiskajā un sociālajā ziņā ir tirgus principu piemērošanai komunikāciju, navigācijas, uzraudzības un aeronavigācijas informācijas pakalpojumu sniegšanā, un kurā būtu ņemtas vērā aktuālās norises funkcionālo gaisa telpas bloku un pieejamo tehnoloģiju jomā.

4.8. EESK uzskata, ka, izstrādājot SES II+ tiesību aktus, jāaplūko jautājums par galveno komplekso ANSP un tādu palīgpakalpojumu kā, piemēram, komunikāciju/navigācijas/uzraudzības (*Communication Navigation Surveillance, CNS*), meteoroloģijas dienesta (*Meteorological Services, MET*) un apmācību nodalīšanu, kā arī šo pakalpojumu tirgus atvēršanu, kas varētu palielināt efektivitāti un kvalitāti un sekmēt izmaksu vispārēju samazināšanos. EESK norāda, ka arī SES II+ tiesiskā regulējuma ietekmes novērtējumā un Limasolā notikušajā augsta līmeņa konferencē par SES tika uzsvērts, cik svarīgi ir turpināt liberalizēt palīgpakalpojumus. Patlaban spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā ir paredzēta nošķiršanas iespēja valstu līmenī, tomēr darbības uzlabošanai dalībvalstis šo rīku joprojām izmanto samērā gausi. Kur vien tas iespējams, uz CNS un MET pakalpojumiem būtu jāattiecinā tirgus nosacījumi un iepirkumu procedūras. Turklāt tirgus nosacījumus vienā un tajā pašā tirgū nevajadzētu kombinēt ar izraudzītās mehānismu, citādi izraudzītās mehānisms gūs pārsvaru. Būtu jāaizliedz jebkādas vietēja līmeņa un ievērojama apmēra šķērssubsīdijas.

4.9. Būtu pienācīgi jāapsver *Eurocontrol* jaunā centralizētu pakalpojumu koncepcija; šo pakalpojumu pamatā jābūt pieņemamiem uzņēmējdarbības modeļiem, ko apstiprinājušas nozarē darbojošās ieinteresētās personas (aviosabiedrības, ANSP un lidostas), un atklātiem iepirkuma konkursiem, kuros terminētus līgumus slēdz ar tiem uzņēmumiem, kuru piedāvājums ir vislabākais.

4.10. EESK uzsver, ka ANS sadrumstalotību mazināt varētu, izmantojot konsolidācijas centrus. Labs sākumpunkts varētu būt

t.s. "virtuālā centra" koncepcija. Šī pieeja nozīmē pilnībā standartizētas metodes attiecībā uz gaisa satiksmes pakalpojumu vienībām, ko nodrošina no dažādām vietām un kam izmanto pilnībā standartizētas, taču savstarpēji salāgojamas darbības metodes, procedūras un tehniku tādā veidā, ka gaisa telpas izmantotāji to uzskata par vienu sistēmu. Tas skaidri atspoguļots arī pašreizējās SES programmās, piemēram, SERA un SESAR. Šī kārtība veidota tā, lai atbalstītu iesaistīto ANSP pilnīgu tehnisko un operatīvo sadarbību, kas savukārt dod iespēju konkrētai vienībai pakļautus sektorus īslaicīgi pārvietot uz citas vienības operatīvās atbildības jomu. Tas ļautu optimizēt lidojumu rajona gaisa satiksmes vadības centru (*Area Control Centres, ACC*) izmantošanu nakts laikā un pastāvīgi nodrošināt maksimāli kvalitatīvu darbību.

4.11. Tāpēc EESK uzskata, ka ar SES II+ tiesību aktiem jānodrošina piemērota reglamentējošā sistēma, kas ļautu saskaņīgi un konsekventi vadīt un koordinēt standartizācijas pasākumu īstenošanu. Lai nodrošinātu konsekventu un koordinētu ieviešanu, FAB ietvaros būtu jāizveido vienota koordinācijas struktūra. Standartizācijas pasākumi ir reālistisks un efektīvs līdzeklis, ar kura palīdzību sasniegt ES mēroga darbības mērķus.

4.12. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ieceri paplašināt SES tīklu pārvaldnieka uzdevumu un pilnvaru klāstu. Šajā saistībā ir būtiski svarīgi atļaut gaisa telpas izmantotājiem piedalīties tādu stratēģisku lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē tīkla darbību, un dot iespēju ANSP aktīvi iesaistīties vietējo lēmumu pieņemšanā par darbības jautājumiem.

4.13. EESK pieņem zināšanai, ka Komisija plāno paplašināt Eiropas Aviācijas drošības aģentūras (*European Aviation Safety Agency, EASA*) darbības jomu, iekļaujot tajā visus tehniskos normatīvus un pārraudzību, — arī jomās, kas nav saistītas ar drošību. EESK piekrīt, ka šāda pieeja varētu būt pareiza, taču bažijas, ka pat ar tādu prioritāšu koncepciju, kuras pamatā ir riska analīze, EASA pārlika noslogošana ar papildu uzdevumiem varētu radīt vairāk problēmu nekā labuma un novērst EASA uzmanību no tās pamatuzdevuma — drošības. Tāpēc EESK uzskata, ka EASA darbības jomas paplašināšana patlaban nebūtu izvirzāma par prioritāti. Drīzāk, pēc EESK domām, EASA un SES sistēmu iespējamā dublēšanās būtu mazināma ar piemērotiem mehānismiem EASA, *Eurocontrol* un Komisijas darbības koordinēšanai, taču bez vajadzības nemainot institucionālo sistēmu.

4.14. Operatīvajā SES īstenošanā ļoti svarīga ir *Eurocontrol* loma. Lai nodrošinātu, ka tādi centralizēti pakalpojumi kā, piemēram, tīklu pārvaldnieka sniegtie, ir efektīvi, būs jāpārskata pašreizējā *Eurocontrol* konvencija.

4.15. EESK uzsver, ka attiecībā uz SESAR ir jānodrošina pietiekams publiskais finansējums, ar ko atbalstīt gan ar virszemes apkalpošanu, gan ar lidojumiem saistīto elementu sinhronizētu izvēršanu. Turklāt operatīvajiem ieguldītājiem (gaisa telpas izmantotājiem, ANSP un lidostām) jāpiešķir būtiska nozīme SESAR izvēršanas pārvaldībā, kad, pamatojoties uz skaidriem uzņēmējdarbības modeļiem, tiek lemts par prioritātēm. EESK uzsver, ka SESAR ieviešana ir viens no svarīgākajiem Eiropas infrastruktūras projektiem. Komiteja ir ārkārtīgi nobažījusies par iespējamo Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta budžeta samazinājumu, kas var apdraudēt šī projekta īstenošanu. Būtiski svarīgi ir arī apzināt iespējamus modeļus, kā nākotnē finansēt SESAR militāro izvēršanu.

4.16. EESK neatbalsta Komisijas priekšlikumu ieviest cenu modulāciju pārslogotiem maršrutiem. Tas nekādi nepalīdzēs labāk izmantot gaisa telpas kapacitāti, toties varētu nonākt pret-runā ES mērķiem — klimata pārmaiņu ierobežošanas labad samazināt emisijas —, jo gaisa kuģu ekspluatanti tādā gadījumā varētu būt spiesti veikt garākus lidojumus. Turklāt šāda sistēma būtu arī netaisnīga, jo ar kavējumiem saistīto netiešo izmaksu veidā gaisa kuģu ekspluatanti jau tagad maksā par pārslogotību. Tādas pieejas sekas būtu divkārtīga sodīšana, kas nekādā ziņā nav pieņemama, it sevišķi tāpēc, ka gaisa kuģu ekspluatanti maršrutu maksājumus izmanto infrastruktūras modernizēšanai, kas ilgtermiņā varētu mazināt pārslogotību.

4.17. EESK uzskata, ka cenu modulācijā drīzāk būtu jāorientējas uz gaisa kuģu ekspluatantu motivēšanu iegādāties tādu tehniku, kas ļautu uzlabot gaisa satiksmes pārvaldības sistēmas vispārējos darbības rādītājus. To varētu panākt, izmantojot publiskos līdzekļus, lai tiem gaisa kuģu ekspluatantiem, kas laikus veic ieguldījumus SESAR tehnoloģijās, samazinātu lietošanas maksu. Šādu pieeju pēc tam varētu papildināt ar citiem

pasākumiem, piemēram, koncepciju "Labākais aprīkojums — labākais pakalpojums" (*Best Equipped, Best Served*), ko EESK pilnībā atbalsta.

5. Sociālais dialogs

5.1. Ekonomikas stāvoklis Eiropas gaisa satiksmes nozarē ir ļoti smags, un tā dēļ jau ir zaudētas tūkstošiem darba vietu. Tāpēc SES īstenošanai un tās efektivitātes uzlabošanai ir liela nozīme arī darba vietu saglabāšanā šajā aviācijas vērtību ķēdes posmā. SES 5. pīlāram šeit ir ļoti svarīga nozīme, atbilstošā veidā risinot problēmas tādās jomās kā nodarbinātība, darba ņēmēju mobilitāte, izmaiņas personāla vadībā un profesionālā apmācība. Tas nozīmē, ka ATM joma nav vienīgā, kas būtu jāapspriež sociālajā dialogā, kas jāpastiprina, un kurā jābūt iespējai iesaistīties ne tikai aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem (*Air Navigation Service Provider, ANSP*), bet arī citiem sociālajiem partneriem, un būtu jādiskutē arī par sociālajām sekām darba ņēmējiem, kuri nodarbināti ATM jomā, aviosabiedrībās, lidostās, un to, kā saglabāt darba vietas ES aviācijas nozarē kā tādā.

5.2. EESK ir stingri pārliecināta, ka efektīvs un pastāvīgs sociālais dialogs var ārkārtīgi palīdzēt pārejas procesā. Ja personāls šajā pārejā nav pilnībā iesaistīts, ievērojami mazinās iespēja gūt sekmes. SESAR izstrādātās jaunās tehnoloģijas un operatīvās koncepcijas mainīs gaisa satiksmes dispečeru tradicionālās funkcijas, un viņi darbosies drīzāk kā gaisa satiksmes pārvaldnieki.

5.3. Ir svarīgi, lai sociālajā dialogā par SES tiktu aplūkoti visām īstenošanā iesaistītajām pusēm svarīgi jautājumi. Tāpēc pašreizējais ANSP pārstāvju dominējošais stāvoklis nav pamatojams un draud ar citu svarīgu nozares dalībnieku diskrimināciju.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Tehniskie audumi kā izaugsmes virzītājspēks" (pašiniciatīvas atzinums)

(2013/C 198/03)

Ziņotāja: **BUTAUD-STUBBS kdze**

Līdzziņotāja: **NIESTROY kdze**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2012. gada 12. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Tehniskie audumi kā izaugsmes virzītājspēks"

(pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2013. gada 12. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (2013. gada 17. aprīļa sēdē), ar 172 balsīm par un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ierosinājumi

1.1. Tehnisko audumu nozare, kurā vērojamas pozitīvas tendences ekonomiskajā un nodarbinātības jomā ES, ir piemērs tradicionālai nozarei, kurai ir izdevies atjaunoties, izmantojot jaunu uzņēmējdarbības modeļus, kas ir pilnībā atbilstoši jaunās industriālās revolūcijas vajadzībām (gudrāks, iekļaujošāks un ilgtspējīgāks).

1.2. Tekstilmateriāli un tehnoloģijas ir svarīgas inovatīvas jomas, ar kuru palīdzību varētu risināt daudzas un dažādas sociālas problēmas. Tehniskie audumi sekmē attīstību citās nozarēs, piedāvājot

— alternatīvus materiālus: vieglus, elastīgus, mīkstus, (daudz)funkcionālus, izturīgus;

— jaunas tehnoloģijas: elastīgas, pastāvīgas, daudzveidīgas;

— funkcionālus komponentus: drošas, daudzfunkcionālas, rentablas, lietotājdraudzīgas lielāku tehnoloģisko sistēmu un risinājumu sastāvdaļas.

1.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja evēš Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta uzmanību uz nozīmīgākajiem veiksmes faktoriem, kas jāveicina, lai šajā perspektīvajā nozarē sekmētu izaugsmi:

— valstu un ES līmenī ieviest vienkāršus un efektīvus līdzekļus ar mērķi sekmēt un finansēt tehnoloģisku un ar tehnoloģijām nesaistītu inovāciju;

— atbalstīt visus vajadzīgos centienus, kas ļauj darbaspēkam paaugstināt kvalifikāciju un pielāgot prasmes augošajiem tirgiem (veselības aprūpe, celtniecība, transports, kosmētika ...);

— iekļaut attiecīgajās Eiropas Savienības pētniecības un izstrādes programmās tekstilnozares aspektu, lai veicinātu tādu tradicionālo materiālu kā tērauda un cementa aizstā-

šanu ar ilgtspējīgākiem tekstilmateriāliem, kā arī veikt plašākus pētījumus šo materiālu otrreizējas pārstrādes un attīstībā esošās "zemas CO₂ emisiju ekonomikas" jomā (CO₂ kā resurss);

— ņemt vērā energoizmaksu paaugstināšanās ietekmi energoietilpīgos uzņēmumos ES, kuri darbojas, piemēram, neaustu materiālu un kompozītmateriālu ražošanas jomā;

— atbalstīt rūpniecību, veicot dzīves cikla novērtējumus, lai pierādītu ražojumu atbilstību vides ilgtspējas prasībām.

2. Tehnisko audumu ražošanas nozare ES

2.1. Nozares definīcija un nozīmīgākie tirgi

2.1.1. Tehniskie audumi ir tekstilšķiedras, materiāli un papildmateriāli, kas vairāk atbilst tehniskiem nekā estētiskiem kritērijiem, lai gan atsevišķiem tirgiem paredzētos ražojumos (piemēram, darba apģērbi vai sporta inventārs) ņem vērā abus kritērijus.

Tehniskie audumi nodrošina funkcionālu risinājumu dažādām specifiskām prasībām: vieglums, nodilumizturība, stiegrums, filtrēšana, karstumizturība, vadītspēja, izolācija, elastīgums, uzsūkšana utt.

Pateicoties šķiedru īpatnībām (poliesteru, polipropilēna, viskozes, kokvilnas, oglekļa, stikla, aramīda u.c. šķiedras), kā arī visatbilstošākajai ražošanas tehnikai izvēlei (vērpsana, aušana, pīšana, adīšana, neaustu šķiedru tehnika ...), un iekļaujot arī nobeiguma posmu (krāsošana, apdruka, pārklāšana, laminēšana ...), tehnisko audumu ražotāji var piedāvāt tekstilmateriālus, kas to mehānisko, apmaiņas vai aizsargājošo dēļ ir piemēroti galapatērētāju specifiskajām vajadzībām.

Tādējādi definīcija nav atkarīga no izejvielām, šķiedras vai izmantotās tehnoloģijas, bet gan no ražojuma galapatēriņa.

Tirgū *Messe Frankfurt*, kas līdz ar *Techtextil* ir pasaules lielākais tehnisko audumu gadatirgus, noteikti 12 nozīmīgākie tirgi ⁽¹⁾:

Būtībā tehniskie audumi ir daļa no plašākas jomas, kuru *David Rigby Associates* definē kā “elastīgu materiālu tehnoloģiju” ⁽²⁾, iekļaujot putas, plēves, pulverus, sveķus un plastmasu. Tie ir arī svarīga sastāvdaļa kompozītmateriālos, kurus var definēt kā divu vai vairāku pēc formas vai sastāva atšķirīgu materiālu kombināciju; parasti ar matricu, kas var būt veidota no šķiedrām, un par matricu stingrāku stiegrājumu.

2.2. Fakti un skaitļi

2.2.1. Tekstilrūpniecība un apģērbu ražošana ES

Saskaņā ar nesenojām *EURATEX* aplēsēm 2011. gadā ES tekstilrūpniecības un apģērbu ražošanas nozarē apgrozījums sasniedza 171,2 miljardus *euro*, pateicoties gandrīz 187 000 uzņēmumiem, kuros nodarbināti 1,8 miljoni strādājošo. Uzņēmumi ir visai nelieli (tekstilražošana: 13, apģērbu ražošana: 9, kopā: 10), kas izskaidro pārdošanu galvenokārt iekšējā tirgū, savukārt eksports uz valstīm ārpus ES sasniedza 38,7 miljardus *euro* jeb 22,6 % no kopējā pārdošanas apjoma pasaulē.

2011	Mājsaimniecību patēriņš (mljrd <i>euro</i>)	Apgrozījums (mljrd <i>euro</i>)	Uzņēmumi (.000)	Nodarbinātība (.000 cilvēku)	Imports no trešām valstīm (mljrd <i>euro</i>)	Eksports uz trešām valstīm (mljrd <i>euro</i>)	Tirdzniecības bilance (mljrd <i>euro</i>)
Apģērbi	304,0	77,5	131,4	1 117,9	67,7	18,4	- 49,32
Audumi	166,5	93,9	55,5	716,4	25,4	20,3	- 5,06
KOPĀ	470,5	171,4	186,9	1 834,3	93,1	38,7	- 54,37

Avots: *EURATEX* pārskatītie dati par dalībniekiem un *EUROSTAT* - 2011

2.2.2. Tehnisko audumu nozare ES

Iepriekšējos atzinumos par tekstilrūpniecības nozari *EESK* norādījusi, ka tehnisko audumu ražošana ir viena no Eiropas tekstiluzņēmumu, it īpaši *MVU*, visdaudzsološākajām darbības jomām. ES rūpniecībai jau ir vadošā loma tehnisko audumu nozares attīstībā ⁽³⁾. Minētā nozare, pateicoties tās augstajai inovācijas spējai, piedāvā potenciālu tiešas un netiešas nodarbinātības jomā, kā arī izaugsmei ES.

2.2.2.1. Tekstilražošanas apakšnozare

Saskaņā ar *EURATEX* datiem tehnisko audumu ražošanas nozare ES veido apmēram 30 % no kopējā tekstilizstrādājumu apgrozījuma (neieskaitot apģērbus), t.i., 30 miljardus *euro* (tirgus daļa dažās dalībvalstīs varētu būt augstāka, piemēram, 50 % Vācijā, 45 % Austrijā un 40 % Francijā), nozarē darbojas 15 000 uzņēmumu un nodarbināti 300 000 strādājošo. Daži analītiķi uzskata, ka pie tās pieder citas ES nozaru daļas, proti, daļa tekstilmāšīnu ražošanas nozares, kā arī ar tekstilizstrādājumiem saistītā citu ražošanas nozaru darbība, piemēram, riepu un ceļu segumu ražošana, kā arī ēku celtniecība, izmantojot ģeotekstilu. Tādēļ ES tehnisko audumu ražošanas nozares apjoms kopumā varētu būt pat vēl lielāks (līdz 50 miljardiem *euro*).

⁽¹⁾ 1. *Agrotech*: lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība. 2. *Buildtech*: būvniecība un celtniecība. 3. *Clottech*: apavu un apģērbu funkcionālās sastāvdaļas. 4. *Geotech*: ģeotekstilmateriāli un inženiertehniskā būvniecība. 5. *Hometech*: mēbeļu un grīdas segumu daļas. 6. *Indutech*: filtri un citi nozarē izmantotie ražojumi. 7. *Medtech*: higiēnas un medicīnas preces. 8. *Mobiltech*: transports, celtniecība, iekārtas un apdare. 9. *Oekotech*: vides aizsardzība. 10. *Packtech*: iesaiņojums un glabāšana. 11. *Protech*: individuālā un īpašuma aizsardzība. 12. *Sporttech*: sports uz brīvais laiks.

⁽²⁾ *Technical Textiles and Nonwovens: World Market Forecasts to 2010*, *David Rigby Associates*, pieejams tīmekļa vietnē <http://www.fibre2fashion.com/industry-article/pdffiles/Technical-Textiles-and-Nonwovens.pdf>.

⁽³⁾ — Papildatziņums par paziņojumu “Tekstilpreču un apģērbu nozares attīstība paplašinātajā Eiropas Savienībā”, (CCMI/009), pieņemts 2004. gada 7. jūnijā, ziņotājs: *Nollet*.
— Atziņums par paziņojumu “Tekstilpreču un apģērbu nozares attīstība paplašinātajā Eiropas Savienībā”, (INT/220), pieņemts 2004. gada 1. jūlijā, ziņotājs: *Pezzini*.
— CCMI informatīvais ziņojums par tematu “Eiropas tekstilrūpniecības un apavu ražošanas nozares attīstība” (CCMI/041), pieņemts 2008. gada 4. februārī, ziņotājs: *Cappellini*.
— Atziņums par tematu “Priekšlikums regulai par tekstilmateriālu nosaukumiem un ar tiem saistīto tekstilizstrādājumu marķēšanai” (INT/477), pieņemts 2009. gada 16. decembrī, ziņotājs: *Cappellini*.

2.2.2.2. Šķiedru patēriņš ES un citur pasaulē

Visā pasaulē tehnisko audumu ražošanas attīstību raksturo šķiedru patēriņš. 2010. gadā tehnisko audumu ražošanā pasaulē patērēja 22 miljardus tonnu šķiedru, kas ir 27,5 % no kopējā patēriņa (80 miljardi tonnu) visā tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanā. Saskaņā ar CIRFS (Eiropas Mākslīgo šķiedru asociācija) aplēsēm un salīdzinājumā ar kopējo patēriņa apjomu pasaulē Eiropā patērē apmēram 15 % tehnisko audumu.

	Šķiedru patēriņš (000 tonnu)
ES	3 437
Ziemeļamerika un Dienvidamerika	4 111
Ķīna	7 100
Indija	4 020
Citas pasaules valstis	3 812
Visā pasaulē	21 880

Avoti: CIRFS, Edana, JEC

ES tirgus daļa pēc vērtības ir nozīmīgāka: tā svārstās no 20 % līdz 33 % no pasaules tehnisko audumu ražošanas galveno apakšnozaru apjoma (230 miljardi ASV dolāru), ieskaitot neaustus un kompozītmateriālus.

TEHNISKO AUDUMU TIRGUS STRUKTŪRA PASAULĒ — 2011. GADS

2011	Milj. tonnu	Mljrd. ASV dolāru	ES daļa	Izaugsmes ātrums
Tehniskie audumi	25,0	133	20 %	+3,0 %
Neaustie tekstilmateriāli	7,6	26	25 %	+6,9 %
Kompozītmateriāli	8,0	94	33 %	+6,0 %
Kopā	40,6	253		

Avots: INDA, Freedonia Group, IFAI, JEC

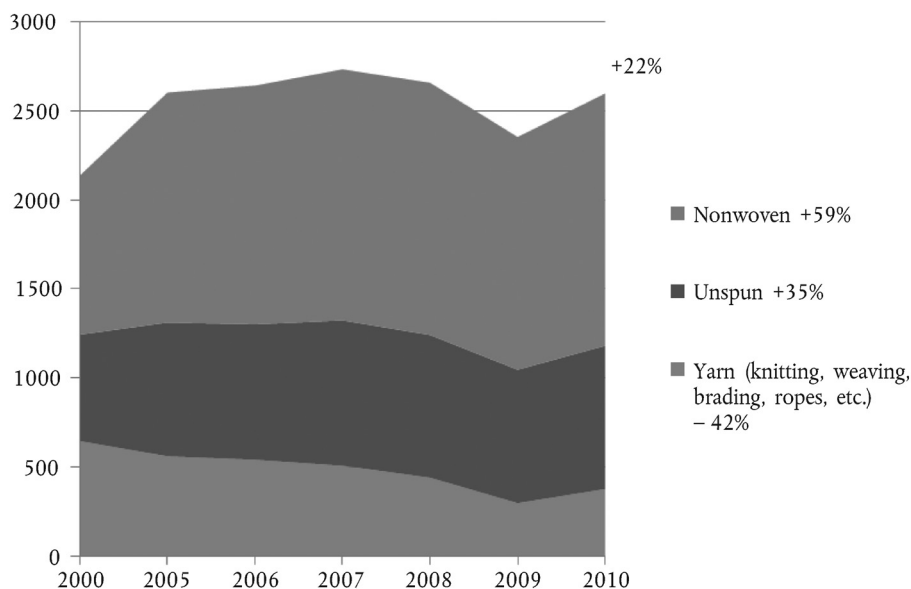
2.2.2.3 Tehnisko audumu eksports no ES-27 uz citām pasaules valstīm 2011. gadā

Piecas lielākās tehnisko audumu eksportētājvalstis (DE, IT, FR, UK, BE) veido 60 % no kopējā dalībvalstu eksporta apjoma uz citām pasaules valstīm. Turklāt dalībvalstis, kurās tehnisko audumu eksports veido lielāko daļu tekstilizstrādājumu eksporta (izņemot apģērbus), ir Somija, Dānija, Zviedrija, Čehijas Republika un Ungārija (skatīt 1. pielikumu "Tehnisko audumu eksporta daļa tekstilizstrādājumu eksporta jomā katrā dalībvalstī 2011. gadā").

2.2.3. Jaunākās attīstības tendences ES tehnisko audumu ražošanas nozarē

2.2.3.1. Neausto tekstilmateriālu un kompozītmateriālu ražošanas apjoma palielināšanās

Kā liecina diagramma par šķiedru patēriņa attīstību atkarībā no izmantošanas veida (izņemot stiklšķiedru), pēdējos desmit gados minētajā nozarē ir pieaugums par 22 %.

Avots: CIRFS

Tehnisko audumu ražošanas nozarē notiek būtiskas rūpnieciska rakstura pārmaiņas, kas saistītas ar jauniem izmantojuma veidiem (medicīnas nozare, sports un izklaide, aeronautika, vide), kā arī ar krasu pāreju no tradicionālām tehnoloģijām (adīšana, aušana, pīšana u.c.) uz jaunākām (piemēram, kompozītmateriālu vai neausto materiālu tehnoloģijas).

Izaugsmi Eiropā virza galvenokārt divas tehnoloģijas:

- neaustie materiāli, izaugsme par 60 % pēdējo desmit gadu laikā,
- kompozītmateriāli, izaugsme par 75% pēdējo desmit gadu laikā.

2.2.3.2. Svarīga pozīcija trijos tirgos

“Galvenās trīs izmantošanas jomas Eiropā veido arī vairāk nekā 50 % no kopējā patēriņa, bet šajā gadījumā tās ir *Mobiltech*, *Homotech* un *Indutech*.” (David Rigby Associates ⁽⁴⁾).

2.2.3.3. Euromed partnervalstis

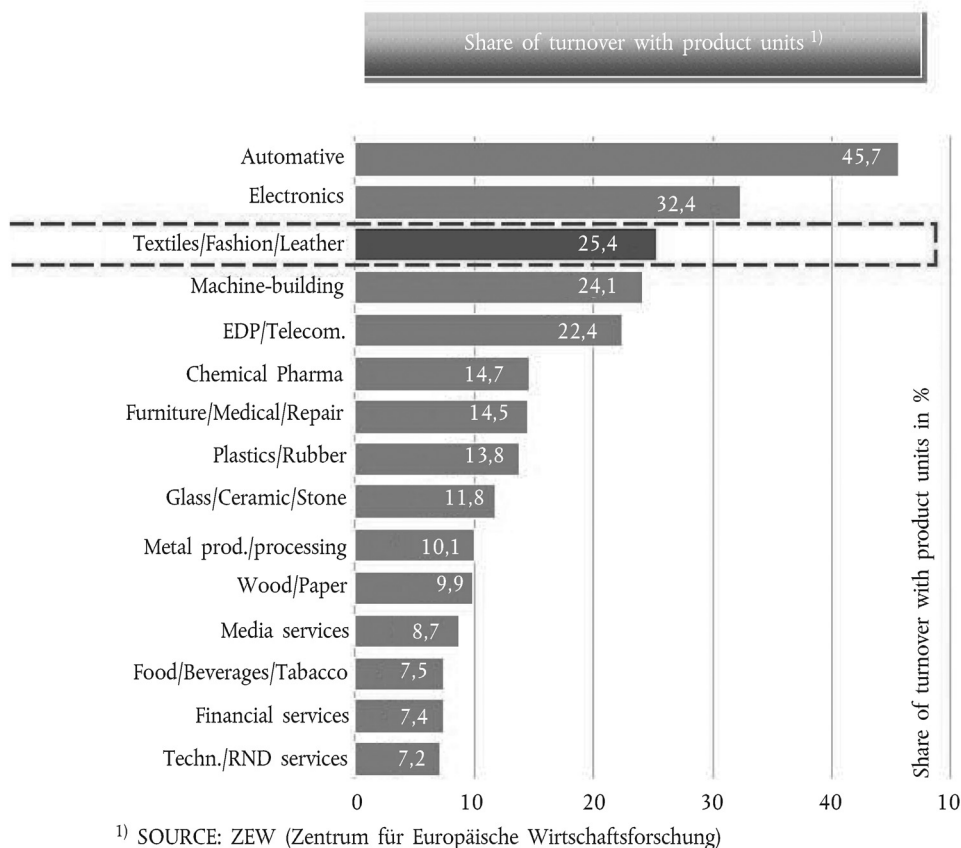
ES tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanas nozaru pārstāvji izveidojuši veiksmīgas rūpnieciskas partnerattiecības (modes preču jomā) ar tādām *Euromed* valstīm kā Maroka, Tunisija, Ēģipte. Tā ir iespēja nākotnē veicināt ES ieguldījumus atsevišķos tehnisko audumu tirgos, kas ir labāk izveidojušies, ar zemāku tehnoloģiju izmantošanas līmeni un ir jutīgāki pret cenu spiedienu no Āzijas valstīm.

Turcijas situācija šajā sakarā būtu jāaplūko atsevišķi. Turcijai Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu vidū ir ļoti svarīga nozīme modes preču ražošanas jomā, un valstī ir spēcīga integrēta tekstilizstrādājumu ražošanas nozare, sākot ar izejvielām (kokvilna vai sintētiskās šķiedras) līdz apģērbiem un tekstilmateriāliem mājai. Aizvien lielāks skaits Turcijas uzņēmumu aktīvi darbojas tehniskajos tirgos (10 % līdz 15 %), un vietējais patēriņš ir dinamisks.

2.2.3.4. Nozare ar augstu inovācijas spēju

Vācijā neseno veiktie pētījumi apstiprināja, ka pie šīs daudznozarju jomas piederošajiem tehnisko audumu ražošanas uzņēmumiem, kas piegādā materiālus vairākiem rūpniecības segmentiem, ir augsta inovācijas spēja — vairāk nekā 25 % no apgrozījuma tie sasniedz ar jauniem, novatoriskiem produktiem, tādējādi ierindojoties trešajā vietā aiz automobiļu rūpniecības un elektronikas nozares. (Avots: *Hunke* kga uzstāšanās *EURATEX* pirmajā sanāksmē Stambulā).

⁽⁴⁾ Skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

2.3. SWOT analīze (priekšrocības, trūkumi, iespējas un riski)

2.3.1. Priekšrocības un iespējas

2.3.1.1. Priekšrocības:

- aizvien augstāks pētniecības, izstrādes un inovācijas līmenis uzņēmumos neatkarīgi no to lieluma;
- efektīvi kopīgi instrumenti inovācijas atbalstam valsts līmenī (tekstilnozares klasteri, pētniecības un izstrādes centri...), īpaši Vācijā, Francijā, Beļģijā, Itālijā, Spānijā, Nīderlandē, Polijā;
- efektīvi kopīgi instrumenti ES līmenī: T (tekstila) un C (apģērba) tehnoloģijas platforma ar daudziem sadarbības projektiem, kas attiecīgajiem tirgiem, tekstilizstrādājumu ražošanas uzņēmumiem un pētniekiem devuši savstarpējas papildināšanās iespēju; Eiropas tīkls, kurā iekļauti galvenie tekstiltehnoloģiju institūti (*Textranet*), augstskolu tīkli (*AUTEX*), kā arī galveno inovatīvo tekstilrūpniecības reģionu tīkls;
- ES vadošās pozīcijas izaugsmes tirgos (piemēram, *Freudenberg* vai *Fiberweb* neaustajiem materiāliem);
- ES vadošā pozīcija tekstiliekārtu ražošanā, 75 % no pasaules tirgus;
- daudzveidīgs galapatēriņš, kas nozīmē priekšrocību lēnas izaugsmes periodā;

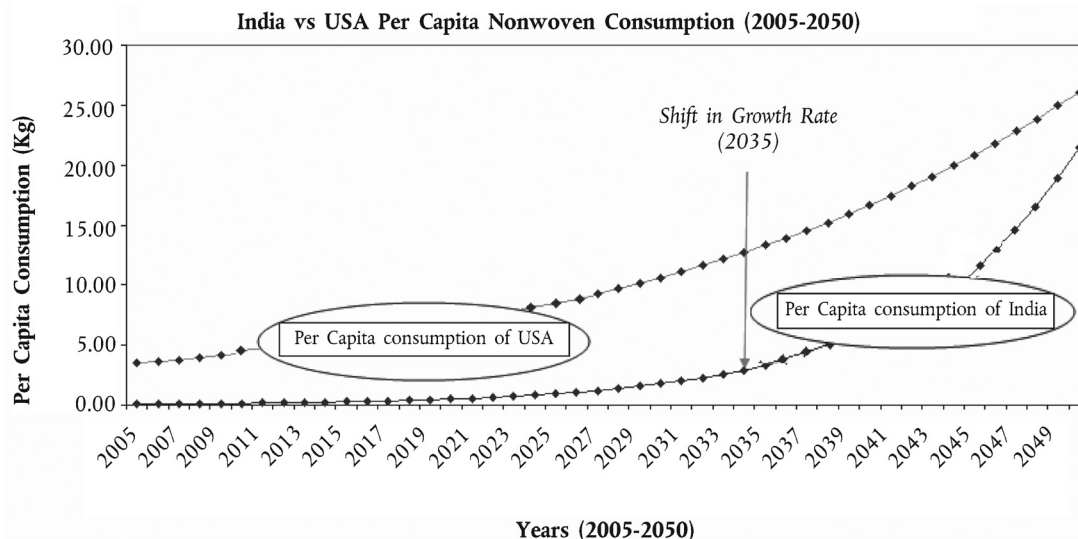
- stingrs atbalsts individuālās aizsardzības līdzekļu ražošanai, kuru Eiropas Komisija uzskata par vienu no sešiem vadošajiem tirgiem;

- kopumā labāki finanšu rādītāji nekā citos tekstilizstrādājumu un apģērba ražošanas uzņēmumos (viens darbinieks rada lielāku pievienoto vērtību, lielāka naudas plūsma, augstāks rezerves līmenis...);

- pasaules vadošā tirdzniecības gadatirgus (*Techtextil*) kontrole.

2.3.1.2. Iespējas:

- galapatērētāju augošās vajadzības pēc tekstilizstrādājumu risinājumiem: ērtums un uzraudzības risinājumi aktīvam dzīvesveidam, oglekļa emisiju apjoma samazināšana transportam (samazinot svaru) un ēkām (izmantojot siltumizolāciju), medicīnas tehnoloģiju uzlabošana (nozokomiālu saslimšanu profilakse, implantī, veselības uzraudzība utt.);
- ražotāju un klientu cieša sadarbība, lai pievērstos ļoti specifiskām vajadzībām ("konkrētam gadījumam pielāgoti risinājumi"), un pieprasījuma virzīta inovācija;
- aizvien lielāks pieprasījums pēc otrreizējās pārstrādes iespēju uzlabošanas, piemēram, putu aizstāšana ar neaustiem materiāliem, kompozītmateriāli un gaisa filtri transportlīdzekļu kabīnes ventilācijas iekārtās;
- straujš tehnisko audumu patēriņa pieaugums uz vienu iedzīvotāju visā pasaulē un īpaši Ķīnā, Indijā un Brazīlijā.

Avots: Teksasas Tehniskā Augstskola: "India Rising: Opportunities in Nonwovens and Technical Textiles" ("Indijas augšupeja: neausto materiālu un tehnisko audumu iespējas"), Seshadri Ramkumar un Appachi Arunachalam, Neausto un inovatīvo materiālu laboratorija, Teksasas Tehniskā Augstskola, Luboka, Teksasa.

2.3.2. Trūkumi un riski

2.3.2.1. Trūkumi:

— mazi un vidēji uzņēmumi ar ierobežotu ieguldījumu jaudu;

— sarežģītāka piekļuve kredītiem;

— tekstilrūpniecības nozare augstskolu beidzējiem nešķiet pievilcīga;

— dabīgo un mākslīgo šķiedru ražošanas apjoma samazināšanās ES, kas apgrūtina inovāciju, jo pieejams neliels skaits šķiedru kategoriju, un aizvien palielinās risks iegūt atkarību no importa;

— tehnisko audumu otrreizējas pārstrādes pašreizējais zems apjoms salīdzinājumā ar tradicionālajiem materiāliem;

— ļoti energoietilpīga nozare;

— specializēšanās uz labi izveidotiem lietojumu tirgiem, piemēram, *Mobiltech* (ņemot vērā kritisko stāvokli ES vieglo automobiļu ražošanas nozarē) vai *Hometech*, īpaši attiecībā uz paklājiem, mēbeļu audumiem un matračiem.

2.3.2.2. Riski:

— izejvielu trūkums un cenu celšanās (galvenokārt sintētiskās šķiedras, reģenerētas vai neorganisko materiālu šķiedras, polimēri, vērpētās dzijas un šķeterētie pavedieni);

— enerģijas (gāzes un elektrības) izmaksu palielināšanās ES, kas varētu izraisīt to ražošanas uzņēmumu, kas patērē vairāk enerģijas (ražojot mākslīgās šķiedras, neaustos materiālus, krāsvielas un bagātinātājus), pārcelšanu uz ASV vai Āziju;

— jaunās tirgus ekonomikas valstu aizvien lielāka konkurence un aizvien lielāki šķēršļi tirgu pieejamībai šajās valstīs; Āzija, palielinot saražotās produkcijas vērtību 2,6 reizes, pēc saražotā apjoma 2010. gadā ražošanas reģionu vidū jau ieņēma pirmo vietu;

— aizvien lielāks spiediens uz cenām, īpaši uz stabiliem tirgiem;

— aizvien lielāks viltošanas un kopēšanas risks.

3. Minētās dinamiskās nozares ieguldījums stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzītajos mērķos

3.1. Gudra izaugsme

Gudras izaugsmes pamatā būs inovatīvāka ES rūpniecība ar efektīvāku enerģijas izmantošanu, jauniem materiāliem, IKT (informācijas un komunikācijas tehnoloģija) atbalstu, kā arī uzņēmumu, tostarp MVU, konkurētspēja,

Tehnisko audumu ražošanas nozare šajā gudrajā izaugsme var sniegt samērīgu ieguldījumu dažādos veidos:

— labākās prakses sekmēšana tehnoloģiju nodošanā no vienas nozares citai (savstarpēja papildināšana);

— centieni paaugstināt ražošanas energoefektivitāti;

- spēja apvienot tehnoloģisko un ar tehnoloģijām nesaistītu inovāciju: muguras jostas daļas ortozei jāatbilst ne tikai funkcionālajām īpašībām, bet pacienta labā jābūt arī estētiski izstrādātai;
- spēja sekmēt radošumu produktu/materiālu koncepcijas, izmantošanas un dzīves cikla beigu posma jomā;
- pieredze darba ņēmēju kvalifikācijas paaugstināšanā, lai apgūtu jaunus tirgus;
- IKT izplatīšana ikdienā, pateicoties viediem tekstilizstrādājumiem, kuri spēj "sazināties" ar vidi: piemēram, vecāka gadāģuma cilvēkiem paredzēts "vieds apģērbs", kas uzrauga svarīgus fizioloģiskus datus un pārraida tos slimnīcām, dotu iespēju pacientiem uzturēties mājās.

3.2. Integrējoša izaugsme

Pēdējā laikā ES tehnisko audumu ražošanas nozarē darba vietu skaits daudzās dalībvalstīs ir pieaudzis, un tādēļ dažkārt jau vērojams darbaspēka un prasmju trūkums, kas būtu jānovērš.

Integrējoša izaugsme Eiropas Savienībā ļaus saglabāt un attīstīt mūsu sociālo modeli, kas balstīts uz augstiem standartiem, sociālās labklājības tradīciju un spēcīgu sociālā dialoga tradīciju. ES politikā un valstu līmenī īpaša uzmanība jāpievērš mazāk aizsargātām nozarēm, reģioniem un iedzīvotāju grupām, lai ikdienas dzīvē viņiem nodrošinātu ieguvumus, kurus sniedz saimnieciskā izaugsme, tehnikas progress un inovācija.

Tehnisko audumu ražošanas nozare var attiecīgajā līmenī veicināt integrējošu izaugsmi dažādos veidos:

- tā var ieviest tirgū noderīgas un novatoriskas preces un pakalpojumus cilvēkiem ar invaliditāti, slimiem vai vecāka gadāģjuma cilvēkiem: pēc pasūtījuma izstrādātus apģērbus, apģērbus, kas palīdz saglabāt līdzsvaru, īpašu inventāru sportam un brīvā laika pavadīšanai;
- tā var rast individuālus risinājumus, kas ļauj pielāgoties demogrāfiskajam un sociālajam pārmaiņām, kuru dēļ palielinās pieprasījums pēc sarežģītākiem un personalizētiem produktiem un pakalpojumiem (skatīt dažus projektus *Prosumer.net - European Consumer Goods Research Initiative*).

3.3. Ilgtspējīga izaugsme

ES ilgtspējīga izaugsme nozīmē, ka jāveido enerģijas un resursu izmantošanas ziņā efektīva ekonomika, kas spēj pildīt saistības ierobežot klimata pārmaiņas un pielāgoties gaidāmajai resursu nepietiekamībai. Pirmo no minētajiem ekonomikas veidiem parasti dēvē par "zemas oglekļa emisijas ekonomiku", tā norādot uz CO₂ emisiju apjoma samazināšanu. Tomēr tehnisko audumu ražošanas nozare ir pirmais piemērs, kas liecina par iespēju virzīties uz tādu ekonomiku, kurā oglekli izmanto kā resursu.

Tehnisko audumu ražošanas nozare var atbilstoši veicināt ilgtspējīgu izaugsmi trīs veidos:

- samazināt CO₂ emisijas, nodrošinot vieglākus materiālus transporta nozarei (kompozītmateriāli aeronautikai un oglekļa šķiedras vieglajiem automobiļiem);
 - piedāvāt konkrētus risinājumus audumu izmantošanai, piemēram, filtrācijai, armatūrai un izolācijai, lai uzlabotu energoefektivitāti mājokļu un celtniecības nozarēs;
 - akkārtoti izmantot polietilēntereftalātu (plastmasas pudeles), lai ražotu poliesteru.
- Ja tiktu veidota ilgtspējīga tehnisko audumu marķēšanas politika, ES uzņēmumi būtu jārosina:
- produktu un ražošanas metožu izstrādē pievērst uzmanību ekodizainam;
 - veikt produktu dzīves cikla novērtējumu, kura nozīme turpmāk palielināsies, jo līdz šim tradicionālo materiālu, piemēram, metālu, otrreizējā pārstrāde bieži vien ir bijusi lētāka.

Saistībā ar oglekļa šķiedrām nav atrisināti trīs svarīgi jautājumi:

- pirmkārt, tuvojoties benzīna ēras beigām, ES ir jāizstrādā otrreiz pārstrādājama oglekļa šķiedra, izmantojot dabīgās šķiedras ⁽⁵⁾;
- otrkārt, jāizstrādā otrreizējās pārstrādes metodes, kas ļautu pilnībā pārstrādāt dažādu šķiedru audumus (80–90 %);
- treškārt, izvirzot tālejošāku mērķi, jāatbalsta nozares un zinātnieku centieni izstrādāt atbilstošas metodes, kā lietderīgi izmantot oglekli no CO₂, piemēram, to transformējot paātrinātas fotosintēzes procesā vai izmantojot citas metodes. Zinātniskā izpēte jau uzsākta saistībā ar citiem lietojumiem, bet tā būtu jāpārrina (virzība uz ekonomiku ar zemāku CO₂ emisijas līmeni) ⁽⁶⁾.

[Skatīt 2. pielikumu: "Tradicionālo materiālu un tehnisko audumu ietekme uz vidi — kvalitatīvs salīdzinājums, izmantojot trīs piemērus".]

4. Būtiskākie veiksmes faktori, kas jāatbalsta ES līmenī

4.1. Prasmju un zinātnības papildināšana un tālāknodošana

4.1.1. Izglītībai ir visbūtiskākā nozīme minētās nozares attīstībā: universitātes, tehniskās augstskolas zināšanu apguvei par audumiem, plastmasu, elastīgajiem materiāliem utt.. ES uzņēmumiem jābūt iespējām piesaistīt gados jaunus profesionāļus, kuriem ir šiem jaunajiem tirgiem vajadzīgās prasmes, kvalificētāku darbaspēku, inženierus ar dažādām zināšanām ne tikai par audumiem, bet arī par plastmasu un sveķiem, vieglo automobiļu ražošanu, celtniecību utt.

Būtiska nozīme ir arī darba ņēmēju apmācībai un kvalifikācijai. Valstu līmenī būtu jānosaka, ka prioritāte ir pāreja no piesātinātiem tirgiem vajadzīgo nozīmīgāko prasmju apguves uz augošiem tirgiem vajadzīgo prasmju apguvi.

⁽⁵⁾ Minētā iespēja tomēr ir ierobežota, jo ir vajadzīga zemes platības un rodas konflikti ar pārtikas ražotājiem (kā tas jau ir saistībā ar biodeģvielām).

⁽⁶⁾ Skatīt, piemēram, www.bio-based.eu, www.nova-institut.de VCI /Dec-hema, 2009: *Positionspapier – Verwertung und Speicherung von CO₂*.

Tāpēc Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta sadarbībā ar sociālajiem partneriem un ar Eiropas Komisijas finansālo atbalstu 2011. gadā izveidotās Eiropas prasmju padomes "Tekstilzīdētāji, apģērbi un ādas apstrāde" (ESC-TCL) paveikto un lūdz šo padomi novērtēt tehnisko audumu ražošanas uzņēmumos vajadzīgās īpašās prasmes.

4.1.2. Tā kā jaunu noieta tirgu strauja attīstība sākusies samērā nesen, šajā nozarē jāveicina jaunas darba vietu izveides iespējas. Jāatbalsta projekts, kas paredz izveidot dažādu prasmju un nodarbinātības novērošanas centru tīklu. Šis uzdevums ir sevišķi steidzams, jo tekstilrūpniecības tēls nav pozitīvs.

4.2. *Pieklūve netehnoloģiskiem un tehnoloģiskiem jauninājumiem un iespējas jaunu produktu un pakalpojumu piedāvāšanai tirgū*

Eiropas Komisija programmā "Apvārsnis 2020" laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam izvirzījusi trīs galvenās prioritātes:

- sabiedrības problēmu risināšana,
- vadošā loma pamattehnoloģiju un rūpniecisko tehnoloģiju jomā,
- zinātnes izcilība.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta galvenās izmaiņas, kas, salīdzinot ar iepriekšējo Septīto pētniecības pamatprogrammu, veiktas programmā "Apvārsnis 2020":

- palielināta rūpniecības un MVU līdzdalība un to ieguvumi;
- paredzēts lielāks skaits mazāku projektu un samazināts administratīvais slogs (maksimālais ilgums 2 gadi, 3 līdz 6 partneri);
- skaidri pausta apņemšanās atbalstīt inovāciju, tostarp netehnoloģisko inovāciju.

4.2.1. Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta Uzņēmumu konkurētspējas un MVU programmu (COSME), jo tā paver iespējas atbalstīt patēriņa preču nozares MVU, lai šie uzņēmumi varētu iesaistīties projektos un iniciatīvās, kas veicina jaunu tehnoloģiju pārtapšanu tirgū realizējamus produktus, jo tiek izmantoti jauni uzņēmējdarbības modeļi, un ieviest tirgū novatoriskas patēriņa preces.

4.2.2. Dažādu kopīgu instrumentu izmantošanas pieredze valstu un ES līmenī (jau minēts) liecina, ka šajā nozarē radušās dažas īpašas vajadzības:

- veidot vienkāršu, MVU draudzīgu saziņu par pētniecības un izstrādes programmām, kas saistītas ar jauniem produktiem un jauniem materiāliem (tiem savukārt bieži ir saistība ar tekstilrūpniecību);
- atbalstīt uzņēmumu, augstskolu un inovāciju struktūru (Eiropas Nākotnes tekstilmateriālu un apģērbi tehnoloģiju

platforma, padomes un tīkli valstu līmenī, inovācijas kopas reģionu līmenī utt.) sadarbību zinātniskās izpētes jomā;

- nodrošināt saziņu un sadarbību starp minētajām ES struktūrām un līdzīgām struktūrām citās nozarēs, lai sekmētu starpnozaru inovāciju;
- ierosināt, ka programmā "Apvārsnis 2020" jāparedz jauns un pietiekami liels finansējums tekstilmateriālu (gan ražošanas atkritumu, gan galaproduktu) otrreizējai pārstrādei, lai palielinātu tekstilmateriālu otrreizējās pārstrādes apjomu, salīdzinot ar otrreizējās pārstrādes apjomu papīra un stikla rūpniecībā un kokrūpniecībā; Atkritumu direktīvas pārskatīšana paver iespēju sakārtot tekstilizstrādājumu otrreizējās pārstrādes nozari;
- aktīvāk pētīt, kādi tehniski risinājumi (tostarp paātrinātā fotosintēze) ļauj izmantot CO₂ kā resursu.

4.3. *Problēmas saistībā ar pieklūvi finansējumam*

4.3.1. *Pieklūve finansējumam no bankām*

Ieviešot jaunus maksātspējas noteikumus (Bāzele III) (7), banku nozarē radīsies lielāki ierobežojumi kredīšanai, jo banku darbību regulējošās iestādes pieprasīs palielināt akcionāru pašu kapitālu. Ierobežojumi kredīšanā būtiski ietekmēs MVU, īpaši ražošanas uzņēmumus.

Iespējas iegūt līdzekļus dažādiem ieguldījumiem (ieguldījumi iekārtās, jaunās tehnoloģijās, ārējā izaugsmē, patentu iegādē u.c.) ir svarīgs aspekts, kas ietekmē tehnisko audumu izstrādi Eiropas Savienībā.

Kopumā saņemt finansējumu no bankām sarežģītāk ir maziem un vidējiem uzņēmumiem, kam ir visai neliels pašu kapitāls, un negatīvs nozares reitings to stāvokli varētu pasliktināt vēl vairāk.

4.3.2. *Pieklūve ārpusbanku finansējumam*

Eiropas Savienībā salīdzinājumā ar ASV ārpusbanku finansējuma daļa ekonomikā ir daudz mazāka: 1/3 pret 2/3. Tādēļ būtu jāatbalsta centieni uzlabot MVU iespējas piekļūt finanšu tirgiem, kā arī jāpopularizē "uzņēmējdarbības eņģeļi" (*business angels*) un kapitāla fondi.

Tehnisko audumu ražošanas uzņēmumiem ir noteiktas iezīmes, kas varētu piesaistīt privātos ieguldījumus: bieži vien tie ir ģimenes uzņēmumi, to vadītāji bieži ir inženieri ar zinātniskām zināšanām (piemēram, Francijā ķirurgi izveidojuši uzņēmumus, lai izstrādātu īpašus ķirurģiskos diegus un protēzes) un pētniecībā uz izstrādē ieguldītā apgrozījuma daļa ir lielāka nekā tā dēvētajos "tradicionālajos uzņēmumos" (skatīt iepriekš minēto 2.2.3.4. punktu).

(7) Tie ir jaunie noteikumi attiecībā uz banku kapitālu un likviditāti.

4.4. Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība Eiropas Savienībā un trešās valstīs

MVU kopumā pārāk zemu novērtē savus nemateriālos aktīvus. Tiem jāsniedz atbalsts intelektuālo īpašumtiesību aizsardzībā, īpaši patentu un zīmolu jomā, jo modeļu un dizaina nozīme modes un mājas preču tirgū palielinās.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzsver, ka steidzami jāievieš Eiropas patents, kas patentspējas ietvaros (īpaša priekšrocību, trūkumu, iespēju un riska analīze par inovācijas veidu, tirgu un uzņēmuma īpašībām) vienkāršotu novatorisku ES mazo un vidējo uzņēmumu darbību un nodrošinātu vienotu aizsardzību, kura nav saistīta ar augstām izmaksām.

Starptautiskā līmenī Eiropas uzņēmumi cieš no plaša mēroga kopēšanas un viltošanas. Eiropas Komisijai būtu jāpalīdz uzņēmumiem aizsargāt savas tiesības tādos jaunajos tirgos kā Ķīna, Indija, Brazīlija un Meksika. Radošajās nozarēs jau labi zināmas problēmas saistībā ar zīmolu, dizaina un modeļu aizsardzību. Eiropas Komisijas rīcības plānā par intelektuālā īpašuma aizsardzību ir jāpastiprina patentētu tekstilražošanas iekārtu, jaunu šķiedru un jaunu metožu aizsardzība.

4.5. Publiskā iepirkuma pieejamība Eiropas Savienībā un trešās valstīs

Publiskais iepirkums ir spēcīga svira, lai radītu darba vietas, sekmētu ilgtspējīgu attīstību un veicinātu inovāciju tehnisko audumu ražošanas nozarē⁽⁸⁾. Eiropas Savienībā prasībās būtu jāiekļauj ekonomiskie, sociālie un vides kritēriji. Publisko iepirkumu veicēji būtu aktīvi jāatbalsta un jāpamāca, kā nenoteikt pārāk stingru cenu kritēriju un ar cenu nesaistītos kritērijus (praktiskas pamatnostādnes).

Būtu jāierobežo ārvalstu uzņēmumu, kas, neievērojot ES sociālos un vides standartus, darbojas no ārvalstīm, iespējas piekļūt publiskajam iepirkumam Eiropā, un būtu jāuzlabo ES uzņēmumu iespējas piekļūt publiskajam iepirkumam ārvalstīs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta 2012. gada 21. marta priekšlikumu regulai, kuras mērķis ir nodrošināt savstarpīguma principa piemērošanu attiecībā uz trešo valstu piekļuvi ES publiskā iepirkuma tirgum un ES uzņēmumu piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgum⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Skatīt arī CCMI informatīvo ziņojumu par tematu "Eiropas tekstilrūpniecības un apavu ražošanas nozares attīstība" (CCMI/041) CESE 1572/2007, pieņemts 2008. gada 4. februārī, ziņotājs — Cappellini kgs.

⁽⁹⁾ Eiropas Komisijas priekšlikums regulai par trešo valstu preču un pakalpojumu piekļuvi Eiropas Savienības publiskā iepirkuma iekšējam tirgum un par procedūram, kas atbalsta sarunas par Savienības preču un pakalpojumu piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem, COM(2012) 124 final, 21.3.2012., pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0124:FIN:LV:PDF>.

4.6. Piekļuve trešo valstu tirgiem

Tirdzniecības ĢD pilnībā apzinās visas ES tekstilizstrādājumu un apģērhu ražošanas nozares aktīvo ieinteresētību, un Komisija jau ir demonstrējusi izpratni par dažādiem ar tarifiem saistītiem un nesaistītiem šķēršļiem un tos novērsusi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja rosina Tirdzniecības ĢD pašreizējās un turpmākajās divpusējās sarunās (ar Indiju, Kanādu, Japānu, ASV un citām valstīm) ņemt vērā tehnisko audumu nozares īpašās vajadzības,

— pievēršot lielāku uzmanību ieguldījumiem (un ne tikai eksportam);

— pievēršot lielāku uzmanību visām tām muitas tarifu pozīcijām, kas nav īpaši iekļautas 50.–63. nodaļā (no diegiem līdz apģērbiem), piemēram, stiklšķiedras audumi (HS 70.19) vai neaustie higiēnas produkti (HS 96.19);

— turpinot apzināt problēmas, ar kurām ārvalstīs saskaras ES uzņēmumi, lai piekļūtu publiskajam iepirkumam tādos segmentos kā darba apģērbi, slimnīcas utt.;

— turpmākajā transatlantiskajā nolīgumā iekļaujot dažas saistības attiecībā uz standartizāciju.

4.7. Piekļuve kritiski svarīgām izejvielām

Vairāk nekā 80 % tehnisko audumu ražošanā izmantoto šķiedru ir sintētiskas šķiedras. Dažas no tām pieejamas lielos daudzumos un par pieejamām cenām, piemēram, poliesters, savukārt citas, piemēram, oglekļa šķiedras, aramīds, stiklšķiedras un augstas stiprības pavedieni, ir dārgākas, un parasti tās ražo trešās valstīs.

ES tehnisko audumu ražošanas nozare ir atkarīga no piegādātājiem trešās valstīs, un viņi varētu mēģināt ieviest tirdzniecības ierobežojumus, kā tas 2011. gadā bija Indijā, kas noteica tirdzniecības ierobežojumus kokvilnas izejvielām un kokvilnas diegiem.

Tādēļ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja rosina Eiropas Komisiju īstenot šādus pasākumus:

— vajadzības gadījumā izejvielu "diplomātijā" ņemt vērā tehniskajiem audumiem kritiski svarīgas izejvielas;

— sekmēt dabīgo šķiedru, t.i., linu, kaņepju, vilnas, celulozes šķiedru un biopolimēru ražošanu, lai tekstilražošanas nozares nodrošinātu ar vietējiem izejmateriāliem.

5. 1. pielikums

Tehnisko audumu eksporta īpatsvars 2011. gadā katrā dalībvalstī (izņemot apģērbus)

Dalībvalsts	Tehnisko audumu īpatsvars tekstilizstrādājumu eksportā (tikai audumi)	Eksporta apjoms (euro)	Kopējais īpatsvars	Dalībvalsts	Tehnisko audumu īpatsvars tekstilizstrādājumu eksportā (tikai audumi)	Eksporta apjoms (euro)	Kopējais īpatsvars
AT	21 %	545 836 380	2,5 %	LT	39 %	178 787 500	0,8 %
BE	28 %	1 664 943 280	7,5 %	NL	31 %	1 499 620 840	6,8 %
BG	23 %	94 353 020	0,4 %	PL	42 %	723 561 280	3,3 %
CZ	46 %	1 075 687 960	4,9 %	PT	23 %	383 053 520	1,7 %
DE	37 %	5 471 826 120	24,8 %	RO	24 %	237 749 020	1,1 %
DK	55 %	696 198 480	3,2 %	SE	65 %	558 986 660	2,5 %
EE	40 %	44 819 560	0,2 %	SK	36 %	262 766 180	1,2 %
FI	61 %	201 378 760	0,9 %	SL	37 %	221 994 210	1,0 %
FR	35 %	1 781 833 080	8,1 %	SP	28 %	963 521 670	4,4 %
GR	16 %	106 778 290	0,5 %	UK	40 %	1 683 055 490	7,6 %
HU	47 %	356 668 170	1,6 %	Atlikušie 5 % (*)	65 %	712 194 990	3,2 %
IT	23 %	2 608 481 980	11,8 %	ES dalībvalstis	33,3 %	22 074 096 440	100 %

(*) Kipra, Īrija, Luksemburga, Latvija un Malta.

Avots: EURATEX calculation on CITH data

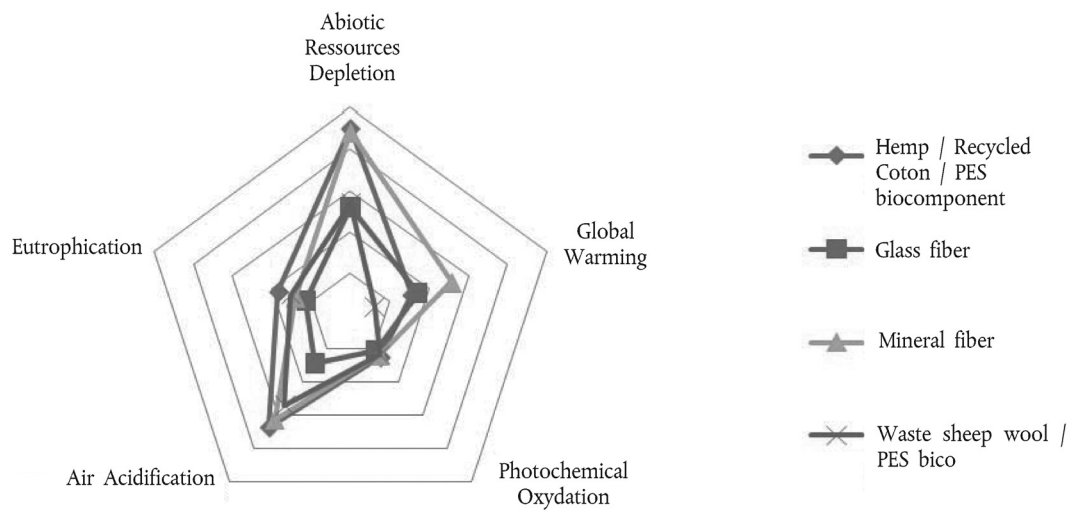
6. 2. pielikums: Tradicionālo materiālu un tehnisko audumu ietekme uz vidi — kvalitatīvs salīdzinājums, izmantojot trīs piemērus

2013. gada februāris, *IFTH* – Francijas tekstila un iekārtu institūts

Sīki izstrādātus un uz zinātnes atziņām pamatotus salīdzinājumus par ietekmi uz vidi ieteicams veikt, izmantojot dzīves cikla novērtējumu (*LCA*). Minētā instrumenta būtisks trūkums ir liels savācamo un apstrādājamo datu apjoms, kā arī ievērojama skaitis hipotēžu, kuras var izmantot, un tas apgrūtina salīdzināšanu un šīs analīzes interpretāciju.

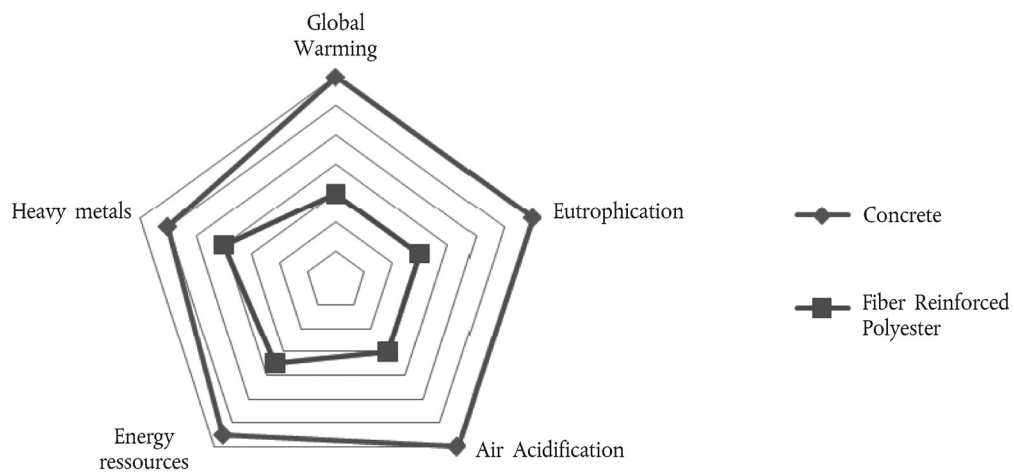
Lai sniegtu ieskatu, kā tehnisko audumu izmantošana ietekmē vidi, turpinājumā minēti trīs dažādu lietojumu piemēri, kas atspoguļo dzīves cikla novērtējuma rezultātus, salīdzinot tekstilmateriālus un tradicionālos materiālus. Šie lietojumi ir celtniecībai un transportam paredzēti izstrādājumi. Šo divu nozaru, kā arī pārtikas un dzērienu ražošanas nozares produkti Eiropā rada no 70 % līdz 80 % ietekmes, kas rodas to dzīves ciklā (Produktu ietekme uz vidi (*EIPRO*) — analīze par dzīves cikla ietekmi uz vidi saistībā galapatēriņu ES–25) (http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/eipro_report.pdf). Atspoguļoto rezultātu pamatā ir standartvērtība (izņemot trešo piemēru, kuram standartvērtība pētījumā netika aprēķināta) un katra produkta ietekme uz vidi. Rezultāti liecina, ka no ekoloģiskās ietekmes viedokļa tehniskajiem audumiem ir dažas būtiskas priekšrocības.

6.1. 1. Celtniecība — izolācija

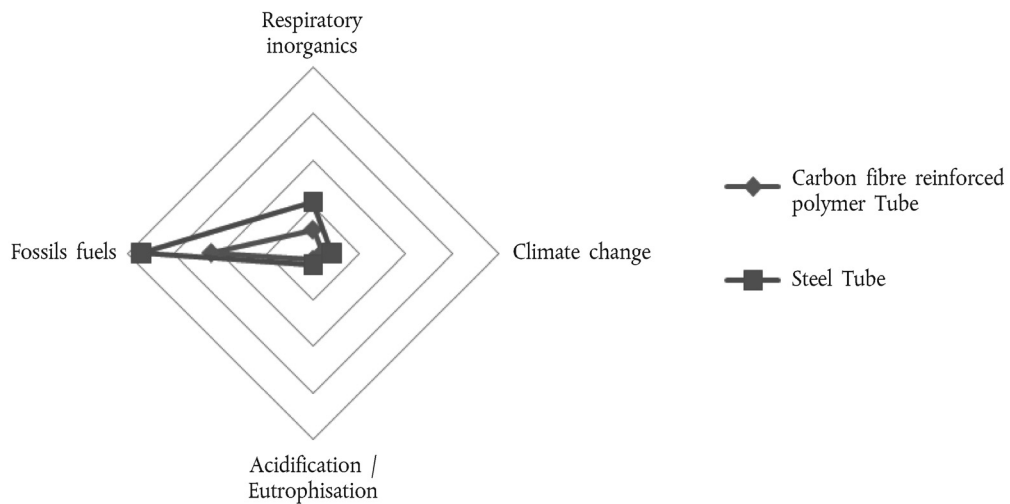
Avots: Defra, 2008., *Life Cycle Assessments of Natural Fibre Insulation Materials*

6.2. 2. Celtniecība — ūdens rezervuārs

Avots: E. Fekka, F. Flager, N. Frieden, T. Mercer, S. Russell-Smith, 2008, *LCA comparison of two aquarium tank systems: fiber-reinforced plastic and concrete*

6.3. 3. Gaisa transports — hidrauliskā caurule

Rezultāti par visu dzīves ciklu (10 000 km).

Avots: L. Scelsi, M. Bonner, A. Hodzic, C. Soutis, C. Wilson, R. Scaife, K. Ridgway, 2011, *Potential emissions savings of lightweight composite aircraft components evaluated through life cycle assessment*, eXPRESS Polymer Letters, 5. sējums, Nr.3 (2011.gads), 209.–217. lpp.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES politika Arktikas reģionam globālo uzdevumu risināšanai šajā reģionā – pilsoniskās sabiedrības viedoklis” (pašiniciatīvas atzinums)

(2013/C 198/04)

Ziņotājs: **HAMRO-DROTZ kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 11. un 12. jūlijā, nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“ES politika Arktikas reģionam globālo uzdevumu risināšanai šajā reģionā — pilsoniskās sabiedrības viedoklis”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 27. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 163 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1. Arktikas reģionā pašlaik notiek ievērojamas pārmaiņas. Klimata pārmaiņām ir būtiska ietekme uz globālo sasilšanu un ledus kārtas samazināšanos šajā reģionā, kas savukārt ietekmē meteoroloģiskos apstākļus un vides pārmaiņas visā pasaulē. Vienlaikus tas ietekmē pasaules ekonomiku, radot jaunas iespējas saimnieciskajai darbībai šajā resursiem bagātajā reģionā. Pasaules uzmanība ir pievērsta Arktikas reģionam, kura iedzīvotāji un trauslā ekosistēma prasa atbilstošu aizsardzību un uzmanību. Šīm pārmaiņām var būt ģeopolitiskas sekas.

1.2. EESK aicina ES sniegt skaidru Arktikas reģiona stratēģiju un parādīt uzticamu apņemšanos īstenot sadarbību ar Arktikas reģiona valstīm. Eiropas Savienībai Arktikas reģions ir īpaši nozīmīgs, un ES var sniegt nozīmīgu ieguldījumu Arktikas reģiona sadarbībā. Komiteja aicina sekmēt ieguldījumus atbildīgā saimnieciskajā darbībā, kas balstīta uz aukstiem klimatiskajiem apstākļiem atbilstošu pieredzi, un attīstīt infrastruktūru. EESK arī aicina turpināt sadarbību klimata pārmaiņu pētniecības jomā un īstenot mērķtiecīgus centienus, lai aizsargātu šā reģiona trauslo vidi.

1.3. Būtu jānostiprina Arktikas Padomes nostāja, kā arī ES nostāja minētajā Padomē. Arktikas reģiona sadarbībā būtu plaši jāiesaista pilsoniskā sabiedrība. Ir vajadzīga lielāka atvērtība un apņēmīgi centieni uzlabot saziņu Arktikas reģiona sadarbībā.

1.4. Atklātā uzklaušanās sanāksme, ko EESK rīkoja Somijas ziemeļos (Rovaniemi) sadarbībā ar Lapzemes universitātes Arktikas centru⁽¹⁾, Komitejai bija ļoti lietderīga. Komitejas mērķis ir veicināt Arktikas reģiona sadarbību un ES politiku Arktikas reģionam, kā arī stiprināt saikni ar pilsonisko sabiedrību šajā reģionā.

2. Pilsoniskās sabiedrības galvenie viedokļi un ieteikumi

Šajā atzinumā ir sniegti ES pilsoniskās sabiedrības organizāciju galvenie viedokļi un ieteikumi ES Arktikas reģiona politikas jomā, ar īpašu atsauci uz Komisijas un Augstā pārstāvja ārlietas 2012. gada jūnija kopīgo paziņojumu un ar to saistīto kopīgo dienestu darba dokumentu⁽²⁾.

2.1. Arktikas reģiona stratēģiskā nozīme ir ievērojami palielinājusies, un visā pasaulē ir būtiski pieaugusi interese par šo reģionu. Tāpēc Eiropas Savienībai ir īpaši svarīgi pēc iespējas ātrāk pabeigt savas Arktikas reģiona politikas izstrādi, lai tā Arktikas reģiona sadarbībā varētu piedalīties kā uzticama un konstruktīva dalībiece un iniciatīvu virzītāja. ES ir jāparāda sava apņēmība risināt ar Arktikas reģionu saistītos jautājumus un sekmēt sadarbību. Vispirmām kārtām uzmanība būtu jāpievērš ES Arktikas reģiona dalībvalstu ziemeļu apgabaliem un sadarbības stiprināšanai ar Arktikas reģiona valstīm, jo īpaši ar Eiropā esošajām kaimiņvalstīm (tostarp Grenlandi). Situācija prasa **pilnībā izstrādātu ES stratēģiju Arktikas reģionam**.

Lai nodrošinātu ES Arktikas reģiona politikas/stratēģijas uzticamu īstenošanu, nepieciešams Arktikas reģionam piešķirtos ES resursus koncentrēt vienuviet, tos efektīvi koordinēt un ES budžetā izveidot Arktikas reģionam paredzētu pozīciju.

2.2. ES Arktikas reģiona politikai/stratēģijai un Arktikas reģiona valstu stratēģijām vajadzētu būt savstarpēji saskanīgām; Arktikas reģiona pārvaldība būtu jāizstrādā un jāīsteno, pamatojoties uz konstruktīvu sadarbību ar šīm valstīm un galvenajiem partneriem. Arktikas reģiona sadarbībai un līdzaspastāvēšanai pēc iespējas vajadzētu būt balstītai uz **starptautiskiem noligumiem un uz sadarbību starptautiskās organizācijās** (tostarp ANO, Starptautiskajā Jūrniecības organizācijā, ANO

⁽¹⁾ Lapzemes universitāte ir vistālāk ziemeļos esošā ES universitāte, www.ulapland.fi; www.arcticcentre.org.

⁽²⁾ Eiropas Komisijas un ES Augstā pārstāvja ārlietas un drošības politikas jautājumos kopīgais paziņojums “Eiropas Savienības politikas izstrāde saistībā ar Arktikas reģionu: kopš 2008. gada panāktais progress un turpmākie pasākumi”, Brisele, JOIN(2012) 19 final, 26.6.2012.

Pārtikas un lauksaimniecības organizācijā un Starptautiskajā Darba organizācijā). Sadarbību atvieglotu tas, ja iesaistītās valstis būtu ratificējušas svarīgākos nolikumus, kuriem ir ietekme uz Arktikas reģionu.

2.3. Nedrīkst pieļaut, ka sacensība, kas patlaban notiek Arktikas reģionā, pāraugtu konfliktā. ES vajadzētu veicināt dialogu par starptautisku juridisku mehānismu strīdu izšķiršanai, kas būtu saistošs visām iesaistītajām pusēm. Tas ir viens no iemesliem, lai ar Arktikas Padomes atbalstu pēc iespējas ātrāk organizētu jau 2010. gadā ierosināto un Eiropas Parlamenta atbalstīto ⁽³⁾ **Arktikas reģiona sammitu**, kas sniegtu galvenajiem dalībniekiem, kas ir ieinteresēti šajā reģionā un ar to saistītajā sadarbībā, iespēju apspriest reģiona nākotni un meklēt kopīgu sapratni par sadarbības principiem šajā jomā. Būtu lietderīgi arī turpmāk regulāri rīkot šādus sammitus, un veiksmīgai sadarbībai starp Arktikas reģionā iesaistītajiem dalībniekiem būs nepieciešami efektīvi instrumenti, piemēram, kopīgs komunikācijas un uzraudzības tīkls, balstīts uz mūsdienīgām tehnoloģijām.

2.4. EESK piekrīt, ka **būtu jāstiprina Arktikas Padomes pozīcija** un ka tai vajadzētu būt pilnvarotai darboties kā starptautiskam forumam, kurā risina sarunas par galvenajiem Arktikas reģiona jautājumiem. Veiksmīga sadarbība Arktikas Padomes ietvaros ir atkarīga no vienlīdzīgas attieksmes pret visām Arktikas reģiona valstīm.

ES vajadzētu ieņemt stingrāku pozīciju Arktikas Padomē, jo tas ļautu labāk veicināt minētās Padomes darbu un ar savu līdzdalību tajā palielināt Padomes ietekmi. ES var sniegt nozīmīgu ieguldījumu Arktikas reģiona sadarbībā. Viens no iespējamajiem veidiem nostiprināt ES stāvokli ir noteikt tai novērotājas statusu, un Arktikas reģiona ES dalībvalstīm būtu jāņem vērā arī ES viedoklis minētajā Padomē.

ES būtu arī jācenšas **stiprināt sadarbību Barenca–Eiropas arktikas padomē** (un Barenca Reģionālajā padomē), jo tām ir īpaši svarīga loma pārrobežu sadarbībā starp 13 Barenca jūras reģioniem (Norvēģijā, Zviedrijā, Somijā un Krievijā), kas ir bagāti ar resursiem. ES vajadzētu veicināt sadarbību dažādos reģionālajos sadarbības forumos, tai skaitā tādos 4. iedaļā minētajos forumos kā Ziemeļvalstu Ministru padome, Baltijas jūras valstu padome un Ziemeļvalstu–Baltijas valstu astotnieks, un izmantot to kompetenci.

2.5. EESK piekrīt, ka ir nepieciešams vairāk visaptverošu un ticamu datu par klimata pārmaiņām, kas notiek pasaulē un Arktikas reģionā, kura vides apstākļi ir unikāli un ekosistēma

ir trausla. Būtu jāturpina koncentrēties uz **zinātnisko pētniecību un monitoringu** saistībā ar klimata pārmaiņām un ekoloģijas, vides un meteoroloģijas jautājumiem. Sadarbību pētniecības jomā Arktikas reģionā var veicināt Arktikas klimata ietekmes novērtējums (ACIA), Novērtējums par klimata pārmaiņu ietekmi uz ūdens, ledus un mūžīgā sasaluma līmeni Arktikā (SWIPA), Ice2sea programma, ES Arktikas izmantošanas ietekmes un politikas novērtējuma projekts, kā arī dalība Ilgtspējīgas Arktikas novērošanas tīklos (SAON). ES izveidotie un labi darbojošies pētniecības un monitoringa sadarbības tīkli būtu jāpadara efektīvāki, lai padziļinātu zināšanas un palielinātu veikspēju.

2.5.1. Līdz šim pētniecība vairāk bija vērsta uz to, kā mazināt un pārvaldīt klimata pārmaiņas dažādās pasaules daļās, taču klimata pārmaiņas un to sekas, šķiet, jau ir sasniegušas lūzuma punktu, pēc kura tās būs ļoti grūti apturēt ⁽⁴⁾. Tāpēc pētniecībai vajadzētu vairāk koncentrēties uz Arktikas vides saglabāšanu un dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī uz to, kā pielāgoties klimata pārmaiņu sociālajām un ekonomiskajām sekām. Pētījumiem un to rezultātiem vajadzētu būt publiski pieejamiem, pētījumos jāiekļauj visi attiecīgās problēmas aspekti, tiem jābūt atklātiem un pilsonisko sabiedrību un pētniekus no visām ES dalībvalstīm iekļaujošiem (sk. arī 2.9. punktu).

2.5.2. ES pētniecības programmās būtu jāpievērš lielāka uzmanība Arktikas reģiona izpētei, un tai būtu jāparedz atsevišķa apropriācija ES finanšu shēmā 2014.–2020. gadam.

2.6. Arktikas reģionam ir ievērojama **ekonomiskā nozīme** vietējiem iedzīvotājiem, Eiropai kopumā un arī plašākā mērogā. Uzņēmējdarbība reģionā, tai skaitā pārstrādes rūpniecība un lauku uzņēmējdarbība, būtu jāveicina dažādos veidos, piemēram, izmantojot tādas iniciatīvas kā *ArcticStartup* un apmācības. Būtu jāveicina investīcijas. Attiecībā uz resursu ieguvī un citu saimniecisko darbību, Eiropas Savienībai vajadzētu investēt **Arktikas apstākļiem pielāgotās tehnoloģijās un darbībai auksta klimata apstākļos nepieciešamo īpašo zināšanu** attīstībā un ieviešanā. Tas ietver jūras dziļūdens urbšanas, raktuvju un kuģniecības nozares, kuģu un iekārtu projektēšanu un būvi, kā arī ostu, kuģu būvētavu un transporta tehnoloģijas.

2.6.1. Arī **infrastruktūras** attīstībai, īpaši dzelzceļa, autoceļu, gaisa un jūras transporta un arī enerģijas transporta tīklu jomā, vajadzētu būt balstītai uz tehnoloģijām un īpašajām zināšanām, kas piemērotas Arktikas reģiona skarbjaiem vides apstākļiem. Labi funkcionējošas infrastruktūras/logistikas radīšanai (gan ziemeļu–dienvidu, gan rietumu–austrumu virzienā) ir būtiska nozīme, lai veicinātu Arktikas reģiona attīstību.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta 2011. gada 20. janvāra rezolūcija par ilgtspējīgu ES politiku attiecībā uz Tālajiem Ziemeļiem, P7_TA(2011)0024, 52. lpp.

⁽⁴⁾ Norsk Polarinstittut, www.npolar.no, un Matthews, J.A. "The Encyclopedia of Environmental Change", Sage, Londona, 2013.

2.6.2. Kā citas svarīgas reģiona attīstības jomas, kurām ir nepieciešams finansējums, var minēt dzīvojamo centru būvniecību, IT lietošanu mazapdzīvotos apgabalos (tālmācība, e-veselība) un tūrismu.

2.6.3. Attīstot pārvadājumus pa Ziemeļu jūras ceļu, kas būtu rentabla un dažos aspektos drošāka alternatīva dienvidu maršrutam cauri Suecas kanālam, ES būtu pienācīgi jāņem vērā ekoloģiskie apsvērumi. ES vajadzētu sekmēt jaunus **kuģošanas maršrutus** Arktikas reģionā, kas būtu pieejami "miermīlīgai caurbraukšanai" saskaņā ar starptautiskajiem nolīgumiem (UNCLOS), tostarp, ja šādi maršruti šķērso dažādu valstu ekskluzīvas ekonomiskās zonas. Tas ir īpaši svarīgi gan kravu, gan pasažieru pārvadājumu attīstībai reģionā.

2.6.4. ES būtu vairāk jādara, lai šīs prioritātes integrētu stratēģijā "**Eiropa 2020**" izaugsmei un citās programmās, tostarp programmās "Inovācijas savienība" un "Apvārsnis 2020". ES reģionālās un kohēzijas politikas un INTERREG un EKPI programmas ir ļoti nozīmīgas ES galējo ziemeļu reģioniem, un ir īpaši svarīgi, lai tās arī turpmāk varētu efektīvi izmantot minētajos reģionos un to kaimiņu reģionos, veicinot ekonomiku un sabiedrisko aktivitāti un sekmējot pārrobežu sadarbību.

2.6.5. ES arī vajadzētu investēt reģiona sadarbības iniciatīvās, kas saskaņotas ar tās partneriem. **Ziemeļu dimensijas** transporta partnerības projekts prasa īpašu uzmanību un pietiekamus resursus, jo tas var veicināt transporta maršrutu attīstību no resursiem bagātā Barenca jūras reģiona, tostarp uz Eiropas tirgiem. Piemēram, ir ļoti svarīgi nekavējoties izveidot sauszemes savienojumus starp tādām ES un Arktikas reģiona galvenajām ostām kā Murmanskas un Narvikas osta. Šādi projekti būtu uzskatāmi par ļoti steidzamiem (sk. arī 2.6.1. un 2.6.3. punktu).

Resursu novirzīšana uz ekonomiskās aktivitātes veicināšanu reģionā varētu tur pozitīvi ietekmēt nodarbinātību, ekonomikas izaugsmi un iedzīvotāju labklājību.

2.7. Ir svarīgi nodrošināt **ilgtspējīgu līdzsvaru starp vides aizsardzību un saimniecisko darbību** Arktikas reģionā. ES ir apņēmīgi jātiecas sniegt palīdzību Arktikas reģiona valstīm, lai sasniegtu šo līdzsvaru, jo reģiona ekosistēma ir īpaši trausla. Arktikas reģiona apstākļu dēļ, saimnieciskajai darbībai jāatbilst visaugstākajiem **starptautiskajiem ilgtspējīgas attīstības standartiem**. Īpaši svarīga nozīme ir uzņēmumu sociālajai atbildībai, kā arī ESAO Pamatnostādnēm starptautiskiem uzņēmumiem. Uzņēmumiem būtu jādarbojas ar **atbildīgu piesardzību**, jo īpaši vietās, kurām ir īpaša dabas vērtība vai kas pamatiedzīvotājiem ir svētas. Arī zivsaimniecības jomā vajadzētu ievērot to pašu atbildīgo piesardzību, rūpējoties, lai dziļjūras zivju krājumus izmantotu ilgtspējīgā veidā, vadoties no ES tiesību

aktiem attiecībā uz tāljūras zveju, attiecīgajām FAO pamatnostādnēm, Kopīgā paziņojuma JOIN(2012) 19 final un to papildinošā darba dokumenta SWD(2012) 182 final un, iespējams, arī Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisijas (NEAFC/CPANE) ⁽⁵⁾ nolīguma. Tas ir īpaši svarīgi, lai aizsargātu dzīvotspēju un labklājību Arktikas reģionā.

2.7.1. ES pamatnostādnes par **ietekmes uz vidi novērtējumu**, ar to saistītā pieredze, kā arī jūrniecības politika būtu aktīvi jāizmanto Arktikas reģiona sadarbības īstenošanā. Papildus saimnieciskās darbības ietekmes uz vidi novērtēšanai vienmēr būtu jāizvērtē arī tās ekonomiskā ietekme.

2.7.2. ES būtu jāveic viss nepieciešamais, lai nodrošinātu, ka tiek pilnībā īstenota Arktikas Padomes jaunā **vienošanās par naftas noplūžu novēršanu** un ka tiek sāktas sarunas par urbsanas principiem.

2.7.3. Īpaši svarīgi ir arī veiksmīgi pabeigt sarunas par **IMO kuģniecības kodeksu, ko piemēro polārajiem reģioniem (Polāro kodeksu)**. Attiecībā uz Arktikas kuģošanas maršrutiem ES vajadzētu nodrošināt savu **Galileo satelītu uzraudzības** pakalpojumu pieejamību, lai uzlabotu navigāciju un drošību, kombinējot šo sistēmu ar tai līdzīgām tur, kur tas ir iespējams.

2.8. EESK stingri atbalsta ES uzsāktu **dialogu ar sāmiem un citiem pamatiedzīvotājiem**, kā arī ar interešu grupām Arktikas reģionā. Ir vajadzīgi apņēmīgi centieni uzturēt un stiprināt šo dialogu. Pamatiedzīvotāju kultūras mantojums un tradicionālais dzīvesveids (t. sk. ziemeļbriežu audzēšana) būtu jārespektē. Taču reģiona iedzīvotāji galvenokārt ir piederīgi nevietējas izcelsmes grupām (aptuveni 90 %), un tāpēc dialogam vienlaikus vajadzētu aptvert visus iedzīvotājus. EESK arī ir vienprātis ar 2012. gada jūnija paziņojumā teikto par to, ka "**Arktika nozīmē gan problēmas, gan iespējas, kas būtiski ietekmēs Eiropas iedzīvotāju turpmāko paaudžu dzīvi**". Pārmaiņas Arktikas reģionā ietekmēs iedzīvotāju dzīves apstākļus ne tikai tur un kaimiņu reģionos, bet arī citās pasaules daļās (piemēram, ekonomiskais potenciāls, aizvien biežākas ārkārtēju laika apstākļu radītas klimata pārmaiņas, okeāna straumju pārvirzes, jūras līmeņa celšanās, sausums, stiprs lietus un daudz sniega).

2.8.1. **Līdzās pamatiedzīvotājiem, arī pilsoniskā sabiedrība ir plaši un regulāri jāiesaista ar Arktikas reģionu saistīto jautājumu risināšanā**. Dažādas sociālo jomu pārstāvošas ieinteresētās personas, tostarp uzņēmēji, darba ņēmēji un vides aizsardzības aktīvisti, būtu jāiesaista gan daudzpusējās, gan ES darbībās, kas saistītas ar Arktikas reģionu. Būtu jāveido dialogs un jāriko apaļā galda diskusijas un uzklaušanās sanāksmes ar dažādu pilsoniskās sabiedrības grupu līdzdalību.

⁽⁵⁾ EESK atzinums OV C 133, 09.5.2013., 41. lpp..

2.8.2. EESK iesaka šādas ES darbības, lai uzlabotu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību vairākos līmeņos:

- katrai Arktikas reģiona valstij vajadzētu savā ar Arktikas jautājumiem saistītajā darbā iesaistīt galvenos pilsoniskās sabiedrības partnerus;
- jautājumos, kas attiecas uz pilsonisko sabiedrību, Arktikas Padomē un Barenca–Eiropas padomē lielā konsultatīvā lomā būtu jāpiešķir galvenajiem pilsoniskās sabiedrības partneriem;
- ES savā turpmākajā Arktikas reģiona politikā/stratēģijā būtu jāiekļauj dialogs ar galvenajiem ES pilsoniskās sabiedrības partneriem.

2.8.3. EESK mērķis ir piedalīties šajā darbā, izklāstot Eiropas Savienības organizētās pilsoniskās sabiedrības viedokļus un priekšlikumus. EESK arī plāno stiprināt savas saiknes ar Arktikas reģiona pilsonisko sabiedrību gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās robežām. Šās darbības nolūks ir atbalstīt Arktikas reģiona valstu organizētās pilsoniskās sabiedrības viedokļa uzklauššanu un pārstāvību. Ir jāveic arī pasākumi, lai nodrošinātu, ka tiek radīta iespēja apakšreģionālā un vietējā līmeņa dalībniekiem paust savu viedokli ES līmenī.

2.9. EESK piekrīt viedoklim, ka ir nepieciešama daudz **lielāka pārredzamība un sabiedrības informēšana par Arktikas jautājumiem** un sadarbību šajā reģionā. Tāpēc ES būtu jārosina izveidot efektīvu **komunikācijas stratēģiju** Arktikas reģiona sadarbībai. Šajā sakarā EESK pilnībā atbalsta priekšlikumu, ko Komisija iesniedza 2008. gadā ⁽⁶⁾ un ko Ministru Padome 2009. gadā ⁽⁷⁾ un vēlāk Eiropas Parlaments ⁽⁸⁾ pieņēma zināšanai, proti, **izveidot ES Arktikas informācijas centru**. Minētā informācijas centra pārziņā vispirmām kārtām būtu informācijas sniegšana par rezultātiem, ko devuši pētījumi un citas darbības, kas saistītas ar Arktikas reģiona sadarbību. Šī iniciatīva ir īpaši nozīmīga lielākas pārredzamības nodrošināšanā. Atzinīgi vērtējams ir tas, ka Eiropas Komisija ir uzdevusi Lapzemes universitātes Arktikas centram veikt sagatavošanas darbus, lai izveidotu informācijas centru. Šis informācijas centrs varētu darboties kā tīkls, kurā piedalās gan Eiropā, gan citviet pasaulē darbojošās Arktikas pētniecības un komunikācijas struktūras. Arī šeit sava loma būtu pilsoniskajai sabiedrībai.

3. Vispārīga informācija

3.1. Arktikas reģiona būtiskākās iezīmes

Par Arktikas reģionu dēvē starp Ziemeļpolu un Ziemeļu polāro loku (platumus 66° 33' 44") esošo teritoriju, kas ir laba definīcija.

⁽⁶⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Eiropas Savienība un Arktikas reģions", COM(2008) 763 final, 20.11.2008.

⁽⁷⁾ Padomes secinājumi par Arktikas reģiona jautājumiem, Arlietu padomes 2985. sanāksme, 2009. gada 8. decembris.

⁽⁸⁾ Eiropas Parlamenta rezolūcija par ilgtspējīgu ES politiku attiecībā uz Tālajiem Ziemeļiem, 20.1.2011.

3.1.1. Šā reģiona lielāko daļu veido Ziemeļu Ledus okeāns, ko galvenokārt pārklāj ledus kārtā — Ziemeļpols atrodas minētā okeāna vidū. Barenca jūra, Karas jūra, Grenlandes jūra, Norvēģu jūra, Boforta jūra, Laptevu jūra un vairāki citi jūras reģioni ir Ziemeļu Ledus okeāna sastāvdaļas. Ziemeļu Ledus okeānu ieskauj kontinentālie šelfi. Astoņas Arktikas reģiona valstis — Kanāda, Dānija (ieskaitot Grenlandi), Somija, Norvēģija (ieskaitot Svālbaru), Krievija, Zviedrija un Amerikas Savienotās Valstis (ieskaitot Aļasku) — daļēji atrodas ziemeļos aiz polārā loka, un tām ir lielas platības Arktikas teritorijā. Islande tikai saskaras ar Ziemeļu polāro loku. Vismaz piecām no šīm valstīm — Norvēģija, Krievija, Kanāda, Dānija/Grenlande un Amerikas Savienotās Valstis ("Arktikas piecinieks") — ir sauszemes daļa, kas robežojas ar Ziemeļu Ledus okeānu. Starp Arktikas reģiona valstīm ir trīs ES dalībvalstis: Somija, Zviedrija un Dānija. Norvēģija un Islande ir EEZ, bet ne ES dalībvalstis, savukārt Islande ir pieteikusies dalībai ES. ASV, Krievija un Kanāda ir ES stratēģiskie partneri. Grenlande ir Dānijas sastāvdaļa, taču tai ir plaša pašpārvalde kopš 2009. gada, un tā neietilpst ES sastāvā, bet tās saista partnerības līgums.

3.1.2. Arktikas reģiona platība ir 14,5 milj. km², un to apdzīvo aptuveni 4 milj. cilvēku (vairums no tiem Krievijā), no kuriem aptuveni 10 % pieder pamatiedzīvotāju grupām (piemēram, sāmi, inuīti, ņenci, aleuti, atabaski un gvičini). Somijas un Zviedrijas sāmi ir vienīgie šā reģiona pamatiedzīvotāji, kas dzīvo ES teritorijā. Murmanska, kas atrodas Krievijas ziemeļrietumos, ir Arktikas reģiona lielākā osta ⁽⁹⁾. Reģionā ir funkcionējošas pašvaldību struktūras un tiek īstenota teritoriālā plānošana; kā vienu šādu piemēru var minēt Lapzemes reģionālās padomes lauku attīstības programmu 2014.–2020. gadam ⁽¹⁰⁾. Šajā reģionā tiek praktizēta arī lauksaimniecība, mežsaimniecība, zvērkopība un dažādi uzņēmējdarbības veidi, kas ir piemēroti Arktikas reģiona skarbjam klimatam ⁽¹¹⁾.

3.2. Būtiskākās problēmas Arktikas reģionā

3.2.1. Arktikas reģionā līdz šim valdījusi stabilitāte, un šā reģionu valstu līdzaspastāvēšanas pamatā ir konstruktīva sadarbība un uzticēšanās. Arktikai ir liela ģeopolitiska nozīme, un Arktikas reģiona valstis, Eiropā un visā pasaulē pēdējās desmitgadēs būtiski pieaugusi interese par šo reģionu. Dažādu iemeslu dēļ reģionā pašlaik notiek ievērojamas pārmaiņas.

3.2.2. Pasaulē vērojamas antropogēnās **klimata pārmaiņas, it īpaši globālā sasilšana**, sevišķi izteikti un strauji izpaužas Arktikā. Globālā sasilšana izraisa **ledus un mūžīgā sasaluuma slāņa kušanu**, kas savukārt palielina siltumnīcefektu pasaulē (viens no cēloņiem ir metāna izdalīšanās). Siltumnīcefekta dēļ arvien biežāk vērojami ārkārtēji laika apstākļi, mainās vēja

⁽⁹⁾ Lai iepazītos ar pārskatu par pašreizējo situāciju Arktikas reģionā un tās pārvaldību, sk. "Arctic Governance: balancing challenges and development", Regional Briefing, European Parliament, DG for External Policies of the Union, Policy Department. Fernando Garcés de los Fayos, DG EXPO/B/polDep/Note/2012_136, June 2012.

⁽¹⁰⁾ www.lapinliitto.fi.

⁽¹¹⁾ Piemēram, http://www.arcticbusinessforum.org.

un okeāna straumju virziens, paaugstinās jūras līmenis, arvien biežāk vērojami ilgstoša sausuma periodi, spēcīgs lietus un sniegs dažādos pasaules reģionos. Ledus kušana, it īpaši Antarktīkā un Grenlandē, var izraisīt jūras līmeņa paaugstināšanos par 1–2 metriem. 2012. gada septembrī Arktikas ledus slānis bija nepieredzēti samazinājies (3,41 miljons km²). Virszemes ledus slānis kūst īpaši strauji (kopš 1980. gada tas sarucis par 70 %), un to aizstājusi plāna ledus kārtā, kas katru gadu atkal izkūst. 2008. gada vasarā ledus neklāja 65 % no Ziemeļu Ledus okeāna virsmas, un liela daļa atlikušā ledus dažās turpmākajās desmitgadēs var izkust (¹²).

3.2.3. Reģionā — gan okeānā, gan sauszemē — atrodami **milzīgi un neizmantoti dabas resursu krājumi**. Tā kā ledus slānis atmosfēras sasilsanas dēļ kļūst plānāks un samazinās un tiek izstrādātas un izmantotas jaunas tehnoloģijas, paveras arvien vairāk iespēju piekļūt jauniem ogļūdeņražu (naftas, gāzes) un citiem dziļjūras izejvielu krājumiem. Piemēram, 25 % no pasaulē atrastajiem gāzes krājumiem un 80 % no Krievijā atrastajiem dabiskajiem gāzes krājumiem atrodas Arktikā. Aplēsts, ka 13 % no pasaulē vēl neatklātajiem naftas krājumiem, 30 % no vēl neatklātajiem gāzes krājumiem un 20 % no sašķidrinātās gāzes krājumiem atrodas šajā reģionā.

3.2.4. Vairums pasaules lielāko naftas un gāzes ieguves uzņēmumu darbojas Arktikas reģionā, atklātajā jūrā jau daudzviet notiek naftas urbšanas darbi un tiek meklētas un apsvērtas iespējas izveidot šādus urbumus vēl tālāk ziemeļos (piemēram, Norvēģija izveidojusi 89 urbumus Barenca jūrā un drīz urbšanas darbi sāksies deviņās jaunās vietās). Tā kā palielinās no slānekļa gāzes un naftas iegūtās enerģijas nozīme, interese par minētajiem enerģijas avotiem nemazinās.

3.2.5. Jau vairākas desmitgades dažādās Arktikas vietās norit plaša metālu un minerālu ieguve, jo tur atrodas lieli un vēl neizmantoti krājumi. Piemēram, 90 % no visas Eiropas Savienībā iegūtās dzelzsrūdas un aptuveni 20 % no pasaulē iegūtā niķeļa nāk no Arktikas, galvenokārt no Barenca reģiona. Arktikā ir arī lielas meža platības, un tie ir nozīmīgi dabas resursi, kas neizsīkst.

3.2.6. Arktikas reģionā atrodas aptuveni ceturtdaļa pasaules **zivju krājumu**. Ūdens temperatūras paaugstināšanās ietekmē zivju pārvietošanos, kas savukārt ietekmē zvejniecību. Zvejniecība norit arvien tālāk ziemeļos, līdz šim neizmantotos ūdeņos.

3.2.7. Tā kā ledus slānis kļūst arvien trauklāks un atmosfēras temperatūra paaugstinās, paveras arī iespējas izveidot un attīstīt **jaunus kuģošanas maršrūtus (Ziemeļrietumu jūras koridors un Ziemeļu jūras ceļš)**, kas virzās cauri Ziemeļu Ledus

okeānam uz Austrumāziju un atpakaļ un kas ir par 40 % īsāki nekā pašlaik izmantotie maršruti starp valstīm Atlantijas okeāna piekrastē un piekrastes valstīm Āzijā. Jaunie maršruti ļaus būtiski samazināt tranzīta pārvadājumu izmaksas un to radītās oglekļa dioksīda emisijas. ES dalībvalstu kuģi pārvadā lielu daļu no pasaules jūras frakta kopapjoma, un aptuveni 90 % no pasaules jūras frakta kopapjoma pašlaik pārvadā pa ierastajiem dienviņu jūru maršrutiem. Pa Ziemeļu jūras ceļu no Barenca jūras uz Bēringa šaurumu 2012. gadā devās 46 kuģi. Kravu pārvadājumi šajā maršrutā pieaug, taču šī maršruta izmantošana joprojām ir saistīta ar neskaidrību galvenokārt tādās jomās kā navigācijas noteikumi, izmaksas, drošība un ārkārtējie laika apstākļi šajā reģionā.

3.2.8. **Ekonomiskais potenciāls** ir milzīgs, un tā kā Arktikas reģionā ir energoresursi un izejvielu krājumi un izveidoti jauni jūras transporta maršruti, tas varētu kļūt par nozīmīgu pasaules tautsaimniecības reģionu.

3.2.9. Arktikas vide ir unikāla, un tās **ekosistēma ir trausla un neaizsargāta**. Centieni labāk pielāgoties vides pārmaiņām un novērst cilvēku saimnieciskās darbības izraisītas ekoloģiskās katastrofas (naftas noplūde utt.) ir reģionālās sadarbības galvenā prioritāte.

3.2.10. Šīs pārmaiņas ietekmē pamatiedzīvotāju, kā arī citu Arktikas un tās kaimiņreģionu iedzīvotāju dzīves apstākļus. Klimata un vides pārmaiņas, iespējas, kas paveras ekonomikā, arvien pieaugošās ģeopolitiskās un drošības politikas intereses arī ietekmē cilvēku dzīvi citviet Eiropā un pasaulē.

3.2.11. Visas pasaules turpmāko attīstību būtiski ietekmēs centieni rast stratēģisku līdzsvaru starp apdraudējumiem un iespējām Arktikas reģionā.

4. Nozīmīgākās politiskās struktūras Arktikas reģionā

4.1. Katrai no **astotām Arktikas reģiona valstīm** ir sava stratēģija attiecībā uz Arktikas reģionu (¹³). To prioritātes kopumā ir līdzīgas un saistītas ar Arktikas reģiona politisko un ekonomisko nozīmību attiecīgajai valstij, tās vietu reģionā, dabas apstākļiem un ekosistēmu, kā arī nepieciešamību sadarbīties, lai veidotu reģiona ilgtspējīgu pārvaldību. Visās stratēģijās pamatpienēmums ir Arktikas reģiona potenciāla — energoresursu, izejvielu un jaunu tranzīta maršrutu — izmantošana. Valstis ir izveidojušas arī divpusējas attiecības, lai aizsargātu un atbalstītu to kopējās intereses Arktikas reģionā. NATO Parlamentārā asambleja 2012. gada oktobrī pieņēma rezolūciju par Arktikas reģionu (¹⁴).

(¹³) **Norvēģija:** *The High North: visions and strategies*, 2011. gads; **Krievija:** *The Russian Federation's main state policy in the Arctic until 2020 and beyond*, 2008. gads; **Kanāda:** *Canada's Northern Strategy: Our North, Our Heritage, Our Future*, 2009. gads; **Zviedrija:** *The Arctic: Sweden's strategy for the region*, 2012. gads; **ASV:** *US: Arctic Region Policy*, 2009. gads; **Somija:** *Finland's Strategy for the Arctic Region*, 2010. gads, stratēģiju paredzēts pārskatīt 2013. gada aprīlī; **Dānija, Grenlande un Fēru Salas:** *Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011–2020*, 2011. gads; **Islande:** <http://www.utanrikisraduneyti.is>.

(¹⁴) NATO Parlamentārās asamblejas Rezolūcija Nr. 396.

(¹²) *Arctic Impact Assessment (ACIA)*.

4.2. Ziemeļos darbojas četri reģionālās sadarbības forumi.

Arktikas Padome ⁽¹⁵⁾ ir nozīmīgākais reģionālās sadarbības forums, ko veido astoņi locekļi (Arktikas reģiona valstis, tostarp no Dānijas atkarīgās Fēru Salas un Grenlande), seši pastāvīgie dalībnieki (Arktikas reģiona valstu pamatiedzīvotāju sadarbības forumi) ⁽¹⁶⁾ un daudzi novērotāji (Nīderlande, Spānija, Apvienotā Karaliste, Polija, Francija, Vācija un 18 starpvalstu un nevalstiskās organizācijas). ES, Itālija, Ķīna, Indija, Dienvidkoreja un Singapūra iesniegušas lūgumu piešķirt tām pastāvīgā novērotāja statusu. Pēdējos gados Ķīna daudz aktīvāk pievēršas jautājumiem par Arktikas reģionu un tā valstīm. Arktikas Padomes dalībvalstis noslēgušas dažādus nolīgumus, piemēram, nolīgumu par cilvēku meklēšanu un glābšanu jūrā. Vērojami centieni piešķirt padomei lielāku lomu un plašākas pilnvaras un palielināt tās kā starptautiskās sadarbības instrumenta nozīmi.

4.3. **Barenca–Eiropas Arktikas Padome** ⁽¹⁷⁾ aptver Eiropas arktiskos un subarktiskos reģionus. Tā veicina sadarbību Barenca jūras reģionā, kas ir bagāts ar resursiem un kam vajadzīgi labāki transporta maršruti uz Eiropas un citiem tirgiem. Padomei ir septiņi locekļi: Somija, Norvēģija, Zviedrija, Dānija, Islande, Krievija un Eiropas Komisija. Padomes paspārnē darbojas arī Barenca Reģionālā padome ⁽¹⁸⁾, kurā ietilpst 13 Barenca jūras reģiona teritorijas un kuras mērķis ir sekmēt praktisku sadarbību.

4.4. **Ziemeļu Ministru padomei** ⁽¹⁹⁾ (un Ziemeļu Padomei) ir sava stratēģija attiecībā uz Arktikas reģionu. Jau ilgi piecas ziemeļvalstis cieši un tālejoši sadarbojas, tās izprot ziemeļu apstākļus, un tām ir īpašas zināšanas šajā jomā. Šajā sadarbībā Grenlande iesaistīta kā pilntiesīga locekle.

4.5. **Baltijas jūras valstu padome** ⁽²⁰⁾ ir astoņu Baltijas jūras valstu sadarbības forums. Eiropas Savienība īsteno savu **Baltijas jūras makroreģiona stratēģiju**.

4.6. **Ziemeļu dimensija** ⁽²¹⁾ ir kopēja politika, ko īsteno ES, Islande, Norvēģija un Krievija un kas aptver lielu ģeogrāfisku teritoriju, kura stiepjas no austrumiem, proti, Eiropas arktiskajiem un subarktiskajiem reģioniem Krievijas ziemeļrietumos, līdz rietumiem, proti, Islandei un Grenlandei. Sadarbības pamatā ir četras tematiskas partnerības (Ziemeļu dimensijas vides partnerība, Ziemeļu dimensijas partnerība sabiedrības veselības un labklājības jomā, Ziemeļu dimensijas transporta un loģistikas partnerība, Ziemeļu dimensijas partnerība kultūras jomā) un īpaša politika "Arktiskais logs". Ar Arktikas reģionu saistītajai sadarbībai nozīmīga ir Ziemeļu dimensijas transporta un loģistikas partnerība, kuras ietvaros pašlaik izstrādā priekšlikumu par reģiona transporta tīklu. Arktikas reģionam būtiska ir arī Ziemeļu dimensijas vides partnerība, arī tādēļ, ka tā veido satvaru radioaktīvo atkritumu efektīvai savākšanai Kolas pussalā.

⁽¹⁵⁾ www.arctic-council.org.

⁽¹⁶⁾ Arktikas Padomes Pamatiedzīvotāju lietu sekretariāts, www.arcticpeoples.org.

⁽¹⁷⁾ www.beac.st.

⁽¹⁸⁾ www.beac.st.

⁽¹⁹⁾ www.norden.org.

⁽²⁰⁾ www.cbss.org.

⁽²¹⁾ http://eeas.europa.eu/north_dim/index_en.htm.

Ziemeļu dimensijas valstu ārlietu ministru trešā sanāksme 2013. gada februārī notika Briselē ⁽²²⁾. Ziemeļu dimensijas Uzņēmējdarbības padome ⁽²³⁾ galvenokārt cenšas reģionā radīt ieguldījumiem labvēlīgus apstākļus un uzlabot tā konkurētspēju. ASV un Kanādai Ziemeļu dimensijas sanāksmēs ir novērotāju statuss.

4.7. Arktikas reģiona valstu parlamentārieši piedalās visos iepriekš minētajos forumos un arī regulāri sadarbojas, piedaloties **Arktikas reģiona valstu parlamenta deputātu konferencēs**.

4.8. Seši **reģiona pamatiedzīvotāju forumi** pastāvīgi sadarbojas.

4.9. **Starptautiskais Polārais fonds** nodrošina starptautiskas sadarbības iespējas personām, kas ieinteresētas ar Arktikas reģionu saistīto jautājumu risināšanā, un 2012. gada septembrī fonds Reģionu komitejas galvenajā ēkā rīkoja simpoziju par Arktikas reģiona nākotni (*Arctic Future Symposium 2012*).

5. Reģionālās sadarbības pamatnostādnes

5.1. Sadarbību ar Arktikas reģionu saistīto jautājumu risināšanā, cik iespējams, cenšas organizēt **uz starptautisku nolīgumu pamata un starptautiskos forumos**.

5.2. Vissvarīgākais starptautiskais nolīgums, kas skar Arktikas reģionu, ir **Apvienoto Nāciju Organizācijas Jūras tiesību konvencija (UNCLOS)** ⁽²⁴⁾, kura attiecas uz okeāna un jūras ūdeņiem, kas nav neatkarīgu valstu teritoriālie ūdeņi. Saskaņā ar minēto konvenciju izveidoja **Kontinentālā šelfa robežu komiteju**.

5.3. Ar šiem nolīgumiem valstis, kas robežojas ar Ziemeļu Ledus okeānu, mēģināja panākt vienotu izpratni par savu teritoriālo ūdeņu un ekskluzīvo ekonomisko zonu robežām (arī par teritorijām, kas atrodas tālāk nekā 200 jūras jūdzes no kontinentālā šelfa). Valstis cenšas izvairīties no teritoriāliem strīdiem, taču daži ģeogrāfiski problēmjautājumi vēl nav atrisināti. Pastāv šo strīdu eskalācijas draudi. Piekrastes valstis 2008. gadā Ilulisatā (Grenlande) pieņēma kopīgu deklarāciju, kurā uzsvērtas deklarāciju parakstījušo valstu suverēnās tiesības regulēt darbību to ekskluzīvajā ekonomikas zonā.

5.4. Dažādos sadarbības forumos pašlaik plaši analizē un apspriež jaunu kuģniecības maršrutu iespējamo attīstību — Ziemeļrietumu jūras koridoru (tas šķērso Kanādas ekskluzīvo ekonomikas zonu) un Ziemeļu jūras ceļu (tas šķērso Krievijas ekskluzīvo ekonomikas zonu) — un aspektus, kas saistīti ar šo maršrutu izmantošanai vajadzīgo infrastruktūru, nosacījumiem un drošību. Sarunās iesaistīto pušu mērķis ir panākt pēc iespējas vienotāku izpratni par principiem, kas jāievēro šo maršrutu un

⁽²²⁾ www.consilium.europa.eu, dok. Nr. 6597/13.

⁽²³⁾ <http://www.northerndimension.info/component/content/article/10-innerpage/9-ndbc>.

⁽²⁴⁾ www.UN.org.

to izmantošanas pārvaldībā. Šajā jomā spēkā ir starptautiski nolīgumi, piemēram, *UNCLOS*, **Starptautiskās Jūrniecības organizācijas** (SJO) ⁽²⁵⁾ nolīgums par miermīlīgas caurbraukšanas tiesībām. **Pašlaik tiek izstrādāts SJO Polārais kodekss.**

5.5. Arktikas reģionam īpaši nozīmīgi ir jautājumi, kas saistīti ar klimata pārmaiņām un ilgtspējīgu attīstību. Svarīgs starptautisko attiecību pilārs ir **ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām** (*UNFCCC*) ⁽²⁶⁾. Tās ievērošana būtiski ietekmētu arī Arktikas reģionu.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programma (*UNEP*) ⁽²⁷⁾ paredzējis īstenot savu Arktikas monitoringa programmu.

5.6. Šajā darbā aktīvi iesaistās vides aizsardzības organizācijas. **Greenpeace** ierosinājusi, ka Arktikā beznosacījumu saimniecisko darbību nedrīkst pieļaut un, lai reģionu pasargātu, vispirms jāvienojas par tās principiem.

6. ES darbība un Arktikas politikas veidošana

6.1. Eiropas Savienībai ir visaptverošas ģeopolitiskas, ekoloģiskas un ekonomiskas intereses Arktikas reģionā, un šo interešu nozīme arvien palielinās. ES iesaistās reģionā notiekošajā sadarbībā jau tādēļ vien, ka dažas ES dalībvalstis ir arī Arktikas reģiona valstis.

6.2. **ES joprojām veido savu Arktikas politiku.** Būtisku impulsu šis process guva 2008. gadā, un tā bija galvenokārt Eiropas Parlamenta iniciatīva ⁽²⁸⁾. Komisija publicējusi divus paziņojumus (2008. un 2012. gadā) par šo jautājumu (skatīt 2. un 7. zemsvītras piezīmi). ES Padome pieņēmusi divas rezolūcijas (2008. un 2009. gadā) ⁽²⁹⁾. Pašreizējo stāvokli Padome apsprieda sanāksmē, kas notika 2013. gada 31. janvārī.

6.3. **ES 2008. gadā un 2012. gada jūnijā paziņoja, ka Arktikas politikā tā vēlas īstenot visaptverošu pieeju,** kurai ir trīs pamatmērķi:

- sadarbībā ar Arktikas reģiona iedzīvotājiem aizsargāt tā vidi,
- veicināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu,
- veicināt starptautisku sadarbību, uzsverot starptautisko nolīgumu nozīmību.

Patlaban politikā galvenā uzmanība tiek pievērsta trim jomām: zināšanām, atbildībai un iesaistei.

⁽²⁵⁾ www.imo.org.

⁽²⁶⁾ www.un.org.

⁽²⁷⁾ www.unep.org.

⁽²⁸⁾ Rezolūcija P6_TA(2008)0474, 9.10.2008.

⁽²⁹⁾ Padomes secinājumi par Arktikas reģiona jautājumiem, Ārlietu padomes 2985. sanāksme, 2009. gada 8. decembris. Skatīt arī 9. zemsvītras piezīmi.

6.4. ES divpusējās attiecībās ar trešajām valstīm Arktikas reģionā uzmanība tiek veltīta arī sadarbībai šajā reģionā. ES noslēgusi atsevišķu nolīgumu ar Grenlandi. Arktikas reģionam nozīmīga ir daudzpusējā Ziemeļu dimensijas politika.

6.5. **Daudzas ES programmas varētu izmantot, lai īstenotu pasākumus arī Arktikas reģionā.** No 2007. gada līdz 2013. gadam ES ieguldījusi aptuveni 1,4 miljardus *euro*, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību Arktikas reģionā un tā kaimiņreģionos. Īpaši atbalstīta sadarbība zinātniskās izpētes jomā: Sestajā pētniecības pamatprogrammā, ko sāka īstenot 2002. gadā, bija paredzēti ar Arktikas reģionu saistīti projekti. Pēdējos gados vairāk nekā 200 miljonus *euro* ES ieguldījusi pētījumos, kas saistīti ar Arktikas reģionu, un tā piedalās daudzos kopīgos pētniecības projektos, kurus īsteno galvenokārt saskaņā ar **Septīto pētniecības pamatprogrammu** ⁽³⁰⁾. Izveidots efektīvs tīkls, kas atvieglo dažādu pētniecības institūtu sadarbību (gan Eiropas Savienībā, gan citviet). Sarakstā apkopoti nozīmīgākie pētniecības projekti no 2008. gada līdz 2012. gadam un reģionālās sadarbības finansēšanas programmas no 2007. gada līdz 2013. gadam ⁽³¹⁾. Saskaņā ar ES reģionālo politiku, Kopienas iniciatīvu Eiropas pārrobežu sadarbībai (*Interreg*), Eiropas teritoriālās sadarbības programmu un ES Reģionālā atbalsta pamatnostādņēm, kā arī, izmantojot Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumentu (EKPI), Arktikas reģionā īstenoti vairāki projekti. Arktikas reģions neietilpst Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta un Eiropas transporta tīkla (*TEN-T*) darbības jomā.

Eiropas Komisija nesēn nolēma analizēt, kā Eiropas Savienībā būtu apstrādājama informācija par pētniecību, kas saistīta ar Arktikas reģionu. Tiek apsvērta iecere Eiropas Savienībā izveidot Arktikas reģiona informācijas centru.

6.6. ES ir Ziemeļu dimensijas dalībiece un Barenca–Eiropas Arktikas Padomes locekle. Eiropas Savienībai ir *ad hoc* novērotāja statuss Arktikas Padomē, un ES ir lūgusi piešķirt tai pastāvīgā novērotāja statusu. ES jau vairākus gadus aktīvi piedalās dažādās Arktikas Padomes izveidotajās darba grupās.

6.7. Eiropas Parlamenta deputāti apmeklēja Arktikas reģiona valstu parlamenta deputātu konferences (skatīt 3.3.7. punktu) un iesaistās gan četru ziemeļu reģionālo padomju parlamentu sadarbībā, gan sadarbībā Ziemeļu dimensijas ietvaros. Eiropas Parlaments pieņēmis divas rezolūcijas (2008. un 2011. gadā) par Arktikas reģionu (skatīt 9. zemsvītras piezīmi un P6_TA(2008)0474).

6.8. ES sākusī regulāru dialogu ar reģiona organizācijām, kas pārstāv pamatiedzīvotājus un citas pilsoniskās sabiedrības grupas, un piedalās Starptautiskā Polārā fonda pasākumos.

⁽³⁰⁾ Septītā pētniecības pamatprogramma.

⁽³¹⁾ SWD(2012) 182, I pielikums, un Eiropas teritoriālā sadarbība, II pielikums.

6.9. EESK ir pieņēmusi sadarbībai Arktikas reģionā nozīmīgus atzinumus, tostarp atzinumus par Ziemeļu dimensiju, reģionālo politiku, jūrlietu politiku, ilgtspējīgu attīstību un attiecībām ar kaimiņvalstīm. EESK izveidojusi institucionālas attiecības ar Norvēģijas, Islandes un Krievijas pilsonisko sabiedrību (Eiropas Ekonomikas zonas Konsultatīvā komitejā (EEZ-KK), ES un Islandes apvienotā konsultatīvā komitejā un sadarbībā ar Krievijas Federācijas Pilsonisko palātu), turklāt Komiteja (2002. un 2006. gadā) sarīkoja divus Ziemeļu dimensijas forumus ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvju līdzdalību un organizēja ieinteresēto personu sanāksmi, kas bija saistīta ar Ziemeļu dimensijas valstu ministru tikšanos 2013. gada februārī.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Henri MALOSSE

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

489. PLENĀRĀ SESIJA 2013. GADA 17. UN 18. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas””

COM(2012) 722 final

(2013/C 198/05)

Ziņotājs: **Petru Sorin DANDEA** kgs

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2013. gada 12. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas””

COM(2012) 722 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 4. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 16., 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 169 balsīm par un 1 balsi pret, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iesniegto plānu un atbalsta Komisijas centienus rast konkrētus risinājumus, lai mazinātu krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Reālu progresu varēs panākt, ja dalībvalstis lielāku uzmanību pievērsīs nodokļu dienestu efektivitātes palielināšanai, piešķirot tam pietiekamus finanšu un cilvēkresursus, un nodrošinās labāku to koordinēšanu.

1.2. EESK iesaka Komisijai un Padomei Gada izaugsmes pētījumā un Eiropas pusgada pasākumos iekļaut jautājumus par krāpšanu nodokļu jomā, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un agresīvu nodokļu plānošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus pasākumus šo parādību apkarošanai, lai tādējādi panāktu progresu nodokļu maksāšanas un iekasēšanas jomā, nodrošinātu nodokļu godīgāku sadalījumu, uzlabotu nodokļu ienākumu pārdali un efektīvāk apkarotu nabadzību.

1.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus iekļaut “melnajā sarakstā” valstis, kas darbojas kā nodokļu oāzes, nodokļu

jomā neievērojot labas pārvaldības principus, un aicina ES līmenī noteikt vienotus kritērijus šādu valstu un teritoriju identificēšanai, vienlaikus raugoties, lai valsts līmenī šie kritēriji netiktu piemēroti atšķirīgi. Jāpanāk, lai “melnajā sarakstā” netiktu iekļautas vienīgi trešās valstis, bet tas attiektos arī uz dalībvalstu teritorijām un jurisdikciju, kā arī uzņēmumiem, kas darbojas šajās zonās.

1.4. EESK uzskata, ka Komisija varētu papildināt priekšlikumus par iekļaušanu “melnajā sarakstā” ar uzņēmumiem piemērojāmām sankcijām, kas paredz, piemēram, atstādināt tos no publiskā iepirkuma procedūras vai atteikt tiem ES finansējumu vai valsts atbalstu.

1.5. EESK uzskata, ka agresīva nodokļu plānošana, kas samazina nodokļu bāzi, kuras dēļ savukārt dalībvalstīm ir jāpalielina nodokļi, savā būtībā ir neētiska prakse, kas būtiski ietekmē iekšējo tirgu un rada nodokļu sistēmu kropļojumus, proti, nodokļu maksātāju nevienlīdzību. Ņemot vērā šīs parādības

sarežģītību, Komisijas priekšlikumiem par vispārējo klauzulu, kas attiecas uz ļaunprātīgas rīcības novēršanu, un par fiktīvu divpusējo nolīgumu definēšanu jābūt pietiekami skaidriem, lai tos bez grūtībām varētu piemērot visas dalībvalstīs.

1.6. EESK atzīst, ka svarīga nozīme ir Komisijas veiktajam darbam sarunās, lai ar ES kaimiņvalstīm panāktu vienošanos par nolīgumiem par labu pārvaldību nodokļu jomā. Komiteja iesaka Padomei pilnvarot Komisiju minētajām sarunām, jo tie var būt ļoti noderīgi instrumenti cīņā pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

1.7. EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm turpināt spēkā esošā tiesiskā regulējuma vienkāršošanu un saskaņošanu gan ES, gan valsts līmenī. Vienkāršāks un saskaņotāks tiesiskais regulējums nodokļu jomā, kas nodrošina taisnīgu nodokļu sistēmu un ko papildina mūsdienīgi IT rīki datu pārbaudes, kontroles un apmaiņas vajadzībām, varētu krasi samazināt krāpšanas iespējas nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

1.8. EESK iesaka Komisijai, Padomei un Eiropas Parlamentam pārliecināt dalībvalstis, ka to interesēs nav saglabāt lielas tiešu vai netiešu nodokļu atšķirības starp valstīm, jo tas veicina konkurenci nodokļu jomā.

1.9. EESK pozitīvi vērtē Komisijas nodomu izskatīt iespēju ieviest Eiropas Savienībā nodokļu identifikācijas numuru (*Tax Identification Number*) sistēmu. Kā jau vairākos iepriekšējos atziņumos, EESK atkārtoti aicina dalībvalstis saskaņot netiešo nodokļu sistēmu. Komiteja mudina Komisiju šajā nolūkā iesniegt priekšlikumus. Šāda saskaņošana līdztekus ES nodokļu identifikācijas numuru sistēmas ieviešanai būtiski samazinātu "karuseļveida" krāpšanu.

2. Ievads

2.1. Krāpšana nodokļu jomā, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, tostarp izmantojot agresīvas nodokļu plānošanas metodes, ekonomikas krīzes un taupības pasākumu dēļ rada arvien lielāku nevienlīdzību, kas savukārt būtiski apdraud ES dalībvalstīs laikā, kad tās cenšas garantēt nodokļu sistēmu efektīvu darbību, lai nodrošinātu publisko pakalpojumu finansēšanu, labklājības pārdali un nabadzības apkarošanu un nodokļu jomā novērstu konkurenci starp dalībvalstīm un trešām valstīm. Lēš, ka dalībvalstīm radītie finansiālie zaudējumi pārsniedz 1 000 miljardus euro gadā ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM (2012) 351 final., 2. lpp.

2.2. Eiropadome 2012. gada 2. martā aicināja Padomi un Eiropas Komisiju izstrādāt konkrētus instrumentus cīņai pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

2.3. Komisija 2012. gada jūnijā pieņēma paziņojumu ⁽²⁾, kurā tā norāda, kā uzlabot nodokļu saistību izpildi un mazināt krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Minētajā dokumentā Komisija paziņoja par nodomu sagatavot rīcības plānu, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

2.4. Šo rīcības plānu Komisija iesniedza 2012. gada decembrī; tajā vienlaikus ietvertas jaunas iniciatīvas pasākumi, kurus var īstenot īstermiņā vai ilgtermiņā. Rīcības plānu papildina Komisijas leteikums attiecībā uz pasākumiem, kuru mērķis ir mudināt trešās valstis piemērot labas pārvaldības obligātos standartus nodokļu lietās ⁽³⁾, kā arī Komisijas ieteikums attiecībā uz agresīvu nodokļu plānošanu ⁽⁴⁾.

3. Vispārīgās piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iesniegto plānu un atbalsta Komisijas centienus rast konkrētus risinājumus, lai mazinātu krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ⁽⁵⁾. Taču Komiteja skeptiski raugās uz atsevišķu ierosināto pasākumu īstenošanas iespējām, jo starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības, kas palēnina lēmumu pieņemšanu Padomē. Jauno pasākumu īstenošanu būtiski kavē arī tas, ka pēdējos gados piemēroto taupības pasākumu dēļ vairākumā dalībvalstu tiek samazināti nodokļu iestādēm paredzētie finanšu un cilvēkresursi ⁽⁶⁾. Reālu progresu varēs panākt tikai tad, ja dalībvalstis lielāku uzmanību pievērsīs nodokļu dienestu efektivitātes palielināšanai, nodrošinot tam pietiekamus finanšu un cilvēkresursus, un nodrošinās labāku to koordinēšanu.

3.2. Būtiska daļa zaudējumu, ko ēnu ekonomika rada nodokļu iekasēšanas sistēmām, saistīti ar agresīvu nodokļu plānošanu. Komisija atzīst, ka šādā praksē tiek izmantotas atšķirības, kas pastāv divu vai vairāku dalībvalstu nodokļu sistēmās; lai gan pasaules mērogā šāda prakse tiek uzskatīta par likumīgu,

⁽²⁾ COM(2012) 351 final.

⁽³⁾ COM(2012) 8805 final.

⁽⁴⁾ COM(2012) 8806 final.

⁽⁵⁾ Komiteja jau vairākkārt paudusi atbalstu pasākumiem ar mērķi mazināt krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas: sk.: OV C 11, 15.1.2013., 31. lpp., OV C 347, 18.12.2010., 73. lpp. un OV C 255, 22.9.2010., 61. lpp..

⁽⁶⁾ "Impact of austerity on jobs in tax services and the fight against tax fraud and avoidance in EU-27 + Norway" (Taupības pasākumu ietekme uz nodarbinātību nodokļu iestādēs, krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas Eiropas Savienības 27 dalībvalstīs un Norvēģijā", Labour Research Department pārstāvja Lionel Fulton ziņojums, sagatavots pēc Eiropas Sabiedrisko pakalpojumu arodbiedrību federācijas pieprasījuma.), <http://www.lrd.org.uk/>, 2013. gada marts.

tajā tomēr netiek ievēroti uzņēmumu sociālās atbildības principi. EESK uzskata, ka agresīva nodokļu plānošana, kas samazina nodokļu bāzi, kuras dēļ savukārt dalībvalstīm ir jāpalielina nodokļi, savā būtībā ir neētiska prakse, kas būtiski ietekmē iekšējo tirgu (nerosina efektīvu konkurenci starp uzņēmumiem, jo īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem) un rada nodokļu sistēmu kropļojumus, proti, nodokļu maksātāju nevienlīdzību.

3.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ieteikumu, kas attiecas uz agresīvu nodokļu plānošanu, bet uzskata, ka šādas prakses apkaršanai ierosinātie pasākumi nav pietiekami. Ņemot vērā šīs parādības (agresīva nodokļu plānošana) sarežģītību, varētu būt grūti dalībvalstu nolīgumu ietvaros piemērot vispārējo klauzulu par ļaunprātīgas rīcības novēršanu, kā arī definēt fiktīvus divpusējos nolīgumus. EESK uzskata, ka šo pasākumu īstenošana dalībvalstīm rada lielākas problēmas nekā šo nolīgumu tūlītēja laušana, jo īpaši attiecībā uz nolīgumiem, kuros iesaistītas jurisdikcijas, kuras tiek uzskatītas par nodokļu oāzēm vai kuras nodokļu jomā neievēro labas pārvaldības obligātos standartus.

3.4. Komisija ierosina dalībvalstīm pieņemt kritēriju kopumu, kas ļautu apzināt tās trešās valstis, kuras nodokļu jomā neievēro labas pārvaldības obligātos standartus, un iekļaut tās "melnajā sarakstā". EESK norāda, ka šis pasākums jāattiecinā arī uz dalībvalstu jurisdikcijām, kā arī uzņēmumiem, kas turpina darījumus, kuros iesaistītas iepriekš minēto valstu struktūras.

3.5. Komisija ir ierosinājusi grozījumus dažās direktīvās (7), lai novērstu nepilnības, kas varētu veicināt krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Komisija arī lūgusi Padomei piešķirt tai pilnvaras sarunām ar četrām ES kaimiņvalstīm par sadarbības nolīgumiem nodokļu jomā un krāpšanas apkarošanu, kā arī pilnvaras parakstīt līguma projektu starp ES un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Lihtenšteinu, no otras puses. Komiteja iesaka Padomei nekavējoties ņemt vērā šos priekšlikumus, jo minētie instrumenti var būt ļoti noderīgi cīņā pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

3.6. EESK uzskata, ka saistībā ar rīcības plāna īstenošanu Komisijai un dalībvalstīm jāturpina spēkā esošā tiesiskā regulējuma vienkāršošanu un saskaņošanu gan ES, gan valsts līmenī. Vienkāršāks un saskaņotāks tiesiskais regulējums nodokļu jomā, kas nodrošina taisnīgu nodokļu sistēmu un ko papildina mūsdienīgi IT rīki datu pārbaudes, kontroles un apmaiņas vajadzībām, kā arī labi sagatavots personāls varētu krasī samazināt krāpšanas iespējas nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Tas palīdzētu samazināt uzņēmumiem un iedzīvotājiem uzlikto administratīvo un nodokļu slogu, radot tiešas priekšrocības publisko finanšu ieņēmumiem.

3.7. EESK iesaka Komisijai, Padomei un Eiropas Parlamentam pārliecināt dalībvalstis, ka to interesēs nav saglabāt lielas tiešu vai netiešu nodokļu atšķirības starp valstīm, jo tas veicina konkurenci nodokļu jomā. EESK arī norāda uz tiešo saikni starp nodokļu līmeni un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Efektīva cīņa pret krāpšanu nodokļu jomā, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un agresīvu nodokļu plānošanu var sekmēt vispārējā nodokļu līmeņa pazemināšanos; ieguvēji no tā būtu visi nodokļu maksātāji.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komisija atzīst, ka, izmantojot darbībai iekšējā tirgū nodrošinātās brīvības, uzņēmumi var noslēgt vienošanās ar jurisdikcijām, kuras tiek uzskatītas par nodokļu oāzēm, ar tās dalībvalsts starpniecību, kurā ir visvājākā nodokļu sistēma. Tas samazina dalībvalsts nodokļu bāzi un kopumā apdraud uzņēmumu, jo īpaši mazo un vidējo uzņēmumu efektīvas konkurences nosacījumus, un rada iekšējā tirgus darbības traucējumus. EESK mudina Komisiju un dalībvalstis ierakstīt "melnajā sarakstā" uzņēmumus, kuri izmanto šāda veida praksi. Valsts līmenī īstenoto pasākumu klāstā dalībvalstīm vajadzētu paredzēt iespēju atcelt šo uzņēmumu tiesības piedalīties publiskā iepirkuma procedūrās vai atteikt tiem valsts atbalstu, ja tāds ir pieprasīts.

4.2. Pēc Komisijas veiktajām aplēsēm, agresīva nodokļu plānošana veido pusi no zaudējumiem, ko dalībvalstīm radījusi ēnu ekonomikas prakse. EESK uzskata, ka Komisijas ierosinātie pasākumi šādas prakses apkarošanai ir nepietiekami (8), un iesaka saturiski konkrētāk formulēt vispārējo klauzulu par ļaunprātīgas rīcības novēršanu un precizēt fiktīvo nolīgumu definīciju, lai dalībvalstis varētu nekavējoties to piemērot, neradot jurisdikciju līmenī sarežģītas situācijas ar agresīvu nodokļu plānošanu saistītu strīdu gadījumos.

4.3. EESK pozitīvi vērtē Komisijas ierosinājumu izveidot nodokļu labas pārvaldības platformu. Komiteja iesaka Komisijai platformas darbā iesaistīt piedalīties arī sociālos partnerus, īpaši struktūras, kuru sastāvā ir finanšu iestāžu darbinieki, jo tiem ir liela pieredze tādās jomās kā cīņa pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Jāprecizē arī tas, kāda būs platformas mijiedarbība ar citām struktūrām, kas darbojas nodokļu jomā ES līmenī.

4.4. ESAO koordinētajās sarunās par Rīcības kodeksu uzņēmumu aplikšanai ar nodokļiem Komisija apņēmusies rīkoties, lai svītrotu no spēkā esošajām direktīvam noteikumus, kas atsevišķos gadījumos dod agresīvai nodokļu plānošanai vai neļauj piemērot atbilstīgus risinājumus, radot līdz ar to nodokļu dubultu neuzlikšanu. EESK atzinīgi vērtē šo Komisijas iniciatīvu un iesaka attiecīgos pasākumus veikt pēc iespējas ātrāk.

(7) COM(2008) 727 final - 2008/0215 (CNS); COM(2012) 428 final - 2012/0205 (CNS).

(8) C(2012) 8806 final.

4.5. Komisija ierosina veikt intensīvāku darbu saistībā ar emigrantiem un turīgiem cilvēkiem paredzētiem īpašiem nodokļu režīmiem, kas kaitē iekšējā tirgus darbībai un mazina nodokļu kopējo ieņēmumu apmēru. EESK mudina dalībvalstis atcelt šos īpašos nodokļu režīmus. EESK atkārtoti savus aicinājumus (kas agrāk formulēti citos ES iestādēm adresētajos atziņumos⁽⁹⁾) īstenot pasākumus, kas novērš pastāvīgas dzīvesvietas principa ļaunprātīgu izmantošanu, kuras pamatā ir fiktīvas dzīvesvietas un īpašuma noteikumu piemērošana. Turklāt kontrolāciju sabiedrības, kuras neveic nekādu darbību, un t. s. pastkastīšu uzņēmumi dod iespēju to īpašniekiem izvairīties no nodokļu maksāšanas savā dzīvesvietas valstī.

4.6. EESK atzinīgi vērtē ES nodokļu identifikācijas numuru ("TIN on Europa") portāla izveidi. Izmantojot šo instrumentu jebkura trešā puse, jo īpaši finanšu iestādes, var ātri, ērti un pareizi identificēt un reģistrēt nodokļu identifikācijas numurus (TIN - tax identification number). Turklāt šo instrumentu var izmantot, lai uzlabotu informācijas automātiskas apmaiņas efektivitāti. Ņemot vērā Komisijas lēmumu izskatīt iespēju ieviest ES nodokļu identifikācijas numuru sistēmu, EESK, kā jau vairākos iepriekšējos atziņumos, atkārtoti aicina dalībvalstis saskaņot netiešo nodokļu sistēmu. Komiteja mudina Komisiju šajā nolūkā iesniegt priekšlikumus. Šāda saskaņošana līdztekus ES nodokļu identifikācijas numuru sistēmas ieviešanai būtiski samazinātu "karuseļveida" krāpšanu, un turpmāk šī sistēma varētu kļūt par nodokļu maksātāju vienīgo identifikatoru visa veida nodokļiem.

4.7. Komisija ir sākusi darbu, lai standartizētu veidlapas informācijas apmaiņai nodokļu jomā. Komisija ir arī izstrādājusi IT lietojumprogrammu šo standartizēto veidlapu izmantošanai visās ES valodās, un šī lietojumprogramma jau ir nodota dalībvalstu rīcībā no 2013. gada 1. janvāra. EESK pozitīvi vērtē to, ka jaunais formāts var būtiski sekmēt dalībvalstu administratīvo sadarbību nodokļu jomā, jo īpaši tāpēc, ka IT sistēmas attīstība nodrošinās automātisku informācijas apmaiņu.

4.8. EESK ir īpaši gandarīta par Komisijas lēmumu pārskatīt "mātesuzņēmumu un meitasuzņēmumu" direktīvu un arī citās direktīvās iekļautos noteikumus par ļaunprātīgas rīcības novēršanu. Šāda pārskatīšana ir vajadzīga, lai garantētu Komisijas ieteikumu īstenošanu saistībā ar agresīvu nodokļu plānošanu. EESK iesaka dalībvalstīm Komisijas darbu atbalstīt, lai pārskatīšanu varētu veikt saprātīgā termiņā. Pārskatīšanā ir svarīgi starptautiskiem uzņēmumiem paredzēt prasību ieviest atsevišķu grāmatvedības uzskaiti katrai valstij, kurā uzņēmums darbojas, un precīzi noteikt katrā valstī saražotās produkcijas apjomu un gūto peļņu. Šāda veida grāmatvedības uzskaitē palīdzētu noteikt uzņēmumus, kas ļaunprātīgi izmanto transfertcenu noteikšanu vai plaši piemēro agresīvu nodokļu plānošanu. EESK arī iesaka izstrādāt uz kopīgiem noteikumiem balstītu regulējumu uzņēmumu peļņas aplikšanai ar nodokli.

4.9. EESK atbalsta Komisijas apņemšanos panākt, lai ES izstrādātie IT instrumenti tiktu plašāk izmantoti ESAO ietvaros. Ja ESAO apstiprinātu elektroniskās veidlapas spontānai informācijas apmaiņai tiešo nodokļu jomā, minētie rīki būtu ļoti noderīgi un efektīvi instrumenti cīņai pret smagiem krāpšanas gadījumiem un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

4.10. Komisija ierosina izstrādāt Eiropas nodokļu maksātāju kodeksu un apkopot tajā dalībvalstu paraugpraksi, lai palielinātu nodokļu administrāciju un nodokļu maksātāju savstarpējo uzticēšanos, tādējādi nodrošinot lielāku pārredzamību attiecībā uz nodokļu maksātāju tiesībām un pienākumiem un veicinot uz pakalpojumiem vērstu pieeju. EESK norāda, ka nodokļu sistēmu vienkāršošana samazinātu nodokļu maksātājiem un uzņēmumiem administratīvo slogu un vairotu viņu uzticēšanos. Dalībvalstīm būtu jāsamazina administratīvais slogs godīgiem nodokļu maksātājiem – gan fiziskām personām, gan uzņēmumiem – un jāpalielina administratīvais slogs tiem, kas pārkāpj likumu. Kā zināms, uzņēmumi, kuri ir iesaistīti ar agresīvu nodokļu plānošanu saistītās darbībās, parasti ir lielie starptautiskie uzņēmumi.

4.11. Komisija iesaka visās dalībvalstīs piemērot viena kontaktpunkta pieeju; kontaktpunktā nodokļu maksātāji, tostarp nerezidenti, varētu saņemt visu veidu informāciju par nodokļiem. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu un uzskata, ka šāda pieeja novērš daļu šķēršļu, ar ko saskaras tie nodokļu maksātāji, kuri veic pārrobežu darbības. Turklāt centralizējot pieejamo informāciju katras dalībvalsts vienotā kontaktpunktā Komisija varēs ES līmenī izveidot tīmekļa portālu par nodokļiem, ņemot par paraugu e-tiesiskuma portālu.

4.12. Ņemot vērā ar ātras informācijas apmaiņas palīdzību uzkrāto *Eurofisc* pieredzi cīņā pret krāpšanu PVN jomā, Komisija ierosina nākotnē šā tīkla darbības jomā iekļaut arī tiešos nodokļus. EESK uzskata, ka *Eurofisc* darbības jomas paplašināšana, iekļaujot tajā tiešos nodokļus, papildinās ES līmenī pašreiz pieejamo instrumentu kopumu, kas paredzēti cīņai pret krāpšanu nodokļu jomā, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un agresīvu nodokļu plānošanu.

4.13. EESK atbalsta ideju pielīdzināt konkrētu veidu nodokļu pārkāpumu definīcijas, iekļaujot administratīvo sankciju un kriminālsankciju piemērošanu attiecībā uz visiem nodokļu veidiem. Šāda saskaņošana atturētu uzņēmumus izmantot savās interesēs dalībvalstis ar vājāko nodokļu sistēmu, lai izvērstu tajās savu darbību. Komisija pauž gatavību izskatīt, vai šāda saskaņošana ir iespējama.

(9) OV C 229, 31.7.2012., 7. lpp.

4.14. Komisija savā 2012. gada jūnija paziņojumā ierosināja vairākus iespējamus pasākumus, kurus Padome neatzina par prioritāriem. EESK uzskata, ka viens no Komisijas priekšlikumiem, proti, nodrošināt tiešu piekļuvi valstu datubāzēm tiešo nodokļu jomā, ir viens no iedarbīgākajiem instrumentiem, ko dalībvalstis varētu izmantot cīņā pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Komisija arī ierosinājusi apsvērt iespēju izstrādāt vienotu tiesību instrumentu administratīvajai sadarbībai saistībā ar visa veida nodokļiem. EESK atbalsta šos Komisijas priekšlikumus, jo tie var sekmēt cīņas pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas lielāku efektivitāti.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Atbalsts kultūrai un radošajām nozarēm izaugsmei un nodarbinātībai Eiropas Savienībā””

COM(2012) 537 final

(2013/C 198/06)

Ziņotājs: **PEZZINI kgs**

Līdzziņotājs: **KONSTANTINOU kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 304. pantu 2012. gada 19. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Atbalsts kultūrai un radošajām nozarēm izaugsmei un nodarbinātībai Eiropas Savienībā””

COM(2012) 537 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2013. gada 12. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (2013. gada 17. aprīļa sēdē), ar 175 balsīm par, 2 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ir pārliecināta, ka kultūra un radošās nozares Eiropai ir

— Kopienas identitātes pamatvērtību un tās sociālās tirgus ekonomikas modeļa stūrakmens;

— veiksmīgs tandēms, kas virza kvalitatīvu ekonomikas, sociālo un ražošanas attīstību vietējā, reģionālajā, valsts un Kopienas līmenī;

— Eiropas pievienotās vērtības salīdzinošo priekšrocību būtiski elementi materiālo un nemateriālo labumu koncepcijas, izstrādes, ražošanas un patēriņa jomā;

— nozīmīgs faktors, kas veicina konkurētspēju visās ekonomikas un sociālajās nozarēs;

— lielu iespēju krātuve lielākai un kvalitatīvākai nodarbinātībai;

— starptautiska izkārtne ES prestiža un oriģinalitātes demonstrēšanai pasaulē.

1.2. EESK uzskata: ņemot vērā kultūras un radošo nozaru (KRN) augošo nozīmi Eiropas ekonomikas attīstībā un tās starptautiskajā darbībā, ir vajadzīga vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģija, lai tiktu nodrošināta:

— stabila un saskaņota KRN sociālā dimensija, kas ļauj no jauna definēt un atjaunināt esošās profesionālās prasmes, nodrošināt taisnīgus darba apstākļus un veicināt neizmantotā potenciāla attīstību, kā arī

— atraisīt darba vietu radīšanas potenciālu visās kultūras un radošajās nozarēs un nodrošināt kvalitatīvas darba vietas vienlaikus ar pamattiesību aizsardzību;

— no jauna definēt un atjaunināt esošās profesionālās prasmes;

— samazināt administratīvo un birokrātisko slogu MVU, mikrouzņēmumiem un pašnodarbinātajiem;

— papildināt pārorganizācijas un pārstrukturēšanas norises ar izglītojošiem pārkvalifikācijas pasākumiem līdztekus pārredzamai informācijas sniegšanai un konsultācijām ar darba ņēmējiem, pilnībā ievērojot cilvēktiesības un cilvēka cieņu;

— Eiropas, valsts un uzņēmuma līmenī veicināt strukturētu sociālo dialogu kultūrā un radošajās nozarēs kopumā;

— noteikt piemērotu Eiropas pamatregulējumu, kas spēj nodrošināt kultūras daudzveidību un izvēli, samazināt administratīvo slogu un atvieglot mobilitāti gan ES iekšienē, gan starptautiskā līmenī;

— tehnoloģiskā dimensija ar radošu pievienoto vērtību, kas aizsargā intelektuālā īpašuma tiesības gan iekšējā tirgū, gan it īpaši starptautiskajā līmenī; veicina pētījumus produktiem un procesiem piemērojamu jaunu tehnoloģiju un novatorisku lietojumprogrammu jomā; ar Eiropas kvalitātes zīmi enerģiski atbalsta jaunus digitālos procesus un iespējas; ar kopīgu izplatīšanas tīklu un sistēmu palīdzību nodrošina vērtības ķēžu attīstību;

— teritoriālā dialoga ar pilsonisko sabiedrību dimensija, kas kultūrā un radošajās nozarēs ļauj piemērot strukturēta dialoga modeļus Eiropas, valsts un vietējā līmenī; veicina attīstību kultūrā un radošajās nozarēs, kas nepieciešamas apgabala, tā izteiksmīgo un radošo talantu, intelektuālo profesiju un nodarbinātības atveseļošanai un kvalifikācijas paaugstināšanai;

— radošas un kulturālas Eiropas starptautiskā dimensija atbilstoši starptautiskajām saistībām UNESCO Konvencijā par kultūras izpaušmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu. Ar šo dimensiju jāatbalsta tādi jauni uzņēmējdarbības modeļi, kuros dizains ir iekļauts vērtību ķēdē un visi dalībnieki spēj pievienot vērtību produktiem un procesiem, lai globālajos tirgos tie būtu atpazīstami kā Eiropas izcilības piemēri; jāaizsargā to darbi pret pirātismu un viltošanu ar elastīgiem, pieejamiem un efektīviem instrumentiem;

— finanšu un kredītu pieejamības dimensija, kas ļauj atbalstīt nozares iniciatīvas iekšējos un starptautiskajos tirgos — arī ar nodokļu atvieglojumiem, nodokļu atlaidēm un novēršot nodokļu dubultu uzlikšanu — un nodrošināt nozares īpatnībām atbilstošus instrumentus, ar kuriem piekļūt kredītiem, un it īpaši garantijas sistēmas, kas piemērotas mikrouzņēmumiem un nemateriāla rakstura projektiem.

1.3. EESK aicina Komisiju precīzi pārbaudīt ES *acquis* piemērošanu kultūrai un radošajām nozarēm, it īpaši attiecībā uz konkurences politikas, intelektuālā īpašuma tiesību un darba tiesību regulējumu, kā arī starp ES un trešām valstīm noslēgto starptautisko nolīgumu klauzulu ievērošanu.

1.4. Komiteja ierosina Komisijai izskatīt iespējas un kārtību, kādā izveidot radošo nozaru un kultūras aprindu paplašinātu forumu ar mērķi —, arī izmantojot uz līdzdalību vērstu prognozēšanu, — labāk apzināt visus šīs jomas dalībniekus, un izstrādāt galvenos punktus vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģiskam rīcības plānam, lai atjaunotu izaugsmi un kvalitatīvu darba vietu radīšanu; šāds rīcības plāns jābalsta uz vietēja, reģionāla un Eiropas līmeņa transversālu stratēģiju, kurā aktīvi iesaistītas dalībvalstis, vietējās un reģionālās pašvaldības, sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība.

1.5. Komiteja aicina nekavējoties uzsākt konkrētas iniciatīvas, lai apkarotu nestabilu nodarbinātību kultūras un radošajās nozarēs, nodrošinātu vienlīdzīgus darba apstākļus visiem nozares darbiniekiem, it īpaši pašnodarbinātiem vai tiem, kas veic nestandarta darbu uz apakšuzņēmuma līguma noteikumiem, sevišķi attiecībā uz dežūru pēc izsaukuma, un lai visiem garantētu drošu un vienlīdzīgu piekļuvi digitālajiem tīkliem.

1.6. EESK vērs Komisijas uzmanību uz nepieciešamību pielāgot tiesisko regulējumu KRN īpatnībām, it īpaši intelektuālā īpašuma, administratīvā darba un nodokļu vienkāršošanas jomā un nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi saistībā ar PVN iespiestiem un digitāliem plašsaziņas līdzekļiem, īpaši nozares mazajiem uzņēmumiem.

1.7. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi pārdomāt, kā, izmantojot Eiropas Pilsoņu gada priekšrocības, īstenot uz iedzīvotājiem vērstu strukturētu dialogu ar pilsonisko sabiedrību.

2. Kultūras un radošās nozares Eiropā

2.1. Kultūras un radošās nozares ir viens no Eiropas nozīmīgajiem stratēģiskajiem resursiem: Eiropas izcilība un konkurētspēja kultūras un radošajās nozarēs veidojas, pateicoties mākslinieku, autoru, radošo darbinieku, profesionāļu un uzņēmēju, respektīvi, ar tradicionālajiem un novatoriskiem talantiem, kā arī formālām un neformālām prasmēm apveltītu subjektu pūlīņiem, un šos talantus un prasmes vajadzētu saglabāt, veicināt un atbalstīt.

2.2. Komiteja jau agrāk ir uzsvērusi: “Stratēģijā “Eiropa 2020” atzīts, ka Eiropas kultūras un radošās nozares ir ļoti svarīgas izaugsmei, konkurētspējai, kā arī ES un tās iedzīvotāju nākotnei. (...) Kultūras un radošajās nozarēs veidojas daudz augstāka pievienotā vērtība nekā citās nozarēs, un tās virza vietējo attīstību un rūpniecības pārmaiņas.”⁽¹⁾

2.3. Saskaņā ar definīcijām 2010. gada Zaļajā grāmatā⁽²⁾ kultūras nozares “ir tādas nozares, kurās ražo un izplata preces un pakalpojumus, ar kuriem, kad tos izstrādes laikā vērtē pēc to atribūtiem, pielietojuma vai galamērķa, īsteno vai pauž kultūras izpaušmes, neatkarīgi no to iespējamās tirdzniecības vērtības — tas atbilst UNESCO 2005. gada Konvencijai⁽³⁾. Savukārt radošās nozares “ir tādas nozares, kurās izmanto kultūru kā izejmateriālu un kurām ir kultūras dimensija, kaut gan šo nozaru devums ir pārsvarā funkcionāls”. Tajās ietilpst “arhitektūra un dizains, kuri radošus elementus integrē plašākā procesā, kā arī tādas apakšnozares kā, piemēram, lietišķā grafika, modes dizains vai reklāma”.

2.4. Kultūras un/vai radošo nozaru aptverto jomu robežas joprojām nav skaidras⁽⁴⁾, tāpēc ir grūti noteikt to faktisko ieguldījumu iekšzemes kopproduktā un nodarbinātības attīstībā.

2.5. Priekšlikumā pamatprogrammai “Radošā Eiropa”⁽⁵⁾, par kuru Komiteja jau paudusi viedokli⁽⁶⁾, 2. pantā noteikts, ka “kultūras un radošās nozares” ir visas nozares, kuru darbību pamatā ir kultūras vērtības un/vai mākslas un radošas izpaušmes — neatkarīgi no tā, vai šīs darbības ir vai nav vērstas uz tirgu, kā arī neatkarīgi no tās struktūras veida, kas tās īsteno”. Tajās noteikti vajadzētu ietvert izdevējdarbības un poligrāfijas rūpniecības, iespiesto plašsaziņas līdzekļu un digitālo nozari.

⁽¹⁾ OV C 51, 17.2.2011., 43.–49. lpp.

⁽²⁾ COM(2010) 183 final.

⁽³⁾ Sk. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=33232&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁽⁴⁾ European Statistical System Network on Culture ESSnet-Culture - Final Report 10/2012.

⁽⁵⁾ COM(2011) 785 final.

⁽⁶⁾ OV C 181, 21.6.2012., 35.–39. lpp.

2.6. Minētās nozares 2008. gadā veidoja 4,5 % no Eiropas Savienības IKP, un tajās bija nodarbināti 3,8 % jeb 8,5 miljoni darba ņēmēju (7).

2.7. Eiropas Parlaments piekrīt iepriekš minētajai definīcijai un papildina to ar muzejiem un modes nozari.

2.8. Neraugoties uz to, ka kultūras un radošo nozaru ieguldījums Eiropas ražošanā ir ļoti nozīmīgs, piedzīvo izaugsmi un ievērojami ietekmē nodarbinātību (8), daudzo definīciju esamība — gan WIPO, ESAO, *Unctad* un UNESCO, gan Eiropas Padomes sniegtā definīcija — nozīmē, ka darbam trūkst stabila pamata un starptautiski salīdzināmas statistikas: Eiropas Savienībā minēti dati, ka KRN īpatsvars IKP ir 2,6 % (Zaļā grāmata), 3,3 % (programma "Radošā Eiropa"), 4,5 % (9) un visbeidzot 6,5 % (Eiropas Padome); savukārt nodarbināto skaits svārstās no 5 līdz 8,5 (10) un pat gandrīz 18 miljoniem (11) darbinieku.

2.9. Kultūras un radošo nozaru dažādība ir atspoguļota nozares struktūrā, kurā dominē mazie, vidējie un mikrouzņēmumi, kas veido aptuveni 80 % no kopējā klāsta. Lielo uzņēmumu īpatsvars nozarē ir mazāks par 1 %, taču tajos ir nodarbināti vairāk nekā 40 % darbinieku (12).

2.10. Šāda kultūras un radošo nozaru struktūra Eiropā ir problemātiska daudzos aspektos: no prasmju attīstības līdz piekļuvei finansējumam, no jaunu uzņēmējdarbības modeļu veicināšanas līdz intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai, no grūtībām piekļūt starptautiskajiem tirgiem līdz saikņu ar citām nozarēm uzlabošanai, nemaz nerunājot par grūtībām saistībā ar kvalifikāciju (formālu un neformālu) savstarpēju atzišanu (13) utt.

2.11. Eiropā nozarēm, kas veido nerūpniecisko kodolu, tas ir, vizuālajai mākslai, izrādēm un vēsturiskajam un mākslas mantojumam, bieži ir spēcīga stratēģiska nozīme; savukārt Amerikas Savienotajās Valstīs galvenā nozīme ir rūpniecības nozarēm, kas ir lielā mērā orientētas uz tirgu.

2.12. Amerikas modelis kalpo par dabisku atsauci valstīm, kurām galvenais ir izveidot kultūras ražošanas sistēmu, kas ir gandrīz neatkarīga no publiskā finansējuma un spēcīgi orientēta uz peļņas gūšanu.

2.13. Japāna nosaka virzienu ne tikai Āzijā, ņemot vērā, ka laika gaitā tajā attīstījās gadsimtiem seni un ārkārtīgi specifiski ražošanas veidi ar jaunām un oriģinālām kultūras industrijas formām, kas vērstas uz visplašāko sabiedrību un uz panākumiem tirgū.

(7) Sk. arī *TERA Consultants* 2010. gada ziņojumu un 2010. gada ziņojumu par ES konkurētspēju, COM(2010) 614 final.

(8) Saskaņā ar *Eurostat* datiem laikā no 2008. līdz 2011. gadam kultūras un radošajās nozarēs nodarbinātība uzrādīja labāku izaugsmes spēju nekā ES ekonomika kopumā.

(9) *TERA Consultants*, 2010.

(10) *TERA Consultants*, 2010.

(11) Sk. 2006. gada ziņojumu "The Cultural Economy of Europe" (CEOE).

(12) Sk. *The study on the entrepreneurial dimension of cultural and creative industries* (Pētījums par kultūras un radošo nozaru uzņēmējdarbības dimensiju).

(13) OV C 175, 28.7.2009., 63.–72. lpp.

2.14. Ķīnā milzīgas pūles tiek ieguldītas kultūras infrastruktūras izveidē un īstenota izlēmīga stratēģija, kas ierobežo Amerikas kultūras satūra izplatīšanos, kā arī vērojama izteikta interese par Eiropas organizatoriskajiem modeļiem un valsts politikas lomu vietējo kultūras sistēmu veidošanā un atbalstīšanā.

2.15. Indijā kultūras nozare, kas piedzīvousi visstraujāko attīstību, ir kino industrija ar ārkārtīgi lielu apgrozījuma pieaugumu, taču tās ražojumi ir lielā mērā balstīti tradicionālajā indiešu kultūrā un tādējādi ārvalstu publikā neizraisa lielu interesi.

2.16. Latīņamerikā šobrīd norisinās dinamiska kultūras nozaru izaugsme, arī pateicoties spāņu kultūras ietekmei Savienotajās Valstīs un Meksikas straujajai ekonomiskajai un demogrāfiskajai augšupejai, savukārt Brazīlijā vērojams nozīmīgs kultūras uzplaukums arī ārpus mūzikas jomas. Arī Āfrikā patlaban attīstās oriģināla kultūras dvēsele, kas smēļ iedvesmu arī daudzajos kontaktos ar Eiropas kultūras pasauli: no abu kontinentu mijiedarbības un mākslinieciskās izglītības mēs varam daudz uzzināt par kāda reģiona ikdienas dzīvi un vispārējo kultūru un tādējādi likvidēt šķēršļus, kas apgrūtina sadarbību.

2.17. EESK vienmēr ir uzsvērusi, cik svarīga ir stratēģija, kuras mērķis ir pilnībā izvērst ES kultūras nozaru un radošo profesiju potenciālu, lai veicinātu nodarbinātību un izaugsmi: Eiropas kultūras un radošo nozaru problēmas jau 2004. gadā tika aplūkotas pēc komisāres *Viviane Reding* pieprasījuma izstrādāt atzinumā (14). Tajā minētās nostādnes tika uzsvērtas un padziļinātas vairākos turpmākajos atzinumos (15).

2.18. Eiropa ar lielu atrāvienu ir pasaulē vadošais līderis radošo nozaru produktu eksporta jomā. Lai šo pozīciju saglabātu, mums jāiegulda līdzekļi, lai veidotu šo nozaru spēju darboties pāri valstu robežām. Par to 2009. gada 12. maijā izteikusies Padome un 2011. gada 12. maija rezolūcijā — Eiropas Parlaments.

3. Vispārīgās piezīmes

3.1. Komiteja apzinās, ka Eiropas izcilība un konkurētspēja kultūras jomā un radošajās nozarēs veidojusies, pateicoties mākslinieku, radošo darbinieku, autoru, profesionāļu un uzņēmēju, respektīvi, ar tradicionāliem un novatoriskiem talantiem, kā arī formālām un neformālām prasmēm apveltītu subjektu pūliņiem, un šos talantus un prasmes vajadzētu saglabāt, veicināt un atbalstīt.

(14) OV C 108, 30.4.2004., 68.–77. lpp.

(15) Atzinumi OV C 181, 21.6.2012., 35.–39. lpp.; OV C 228, 22.9.2009., 52.–55. lpp.; OV C 132., 3.5.2011., 39.–46. lpp.; OV C 68, 6.3.2012., 28.–34. lpp.; OV C 48, 15.2.2011., 45.–50. lpp.; OV C 27, 3.2.2009., 119.–122. lpp.; OV C 51, 17.2.2011., 43.–49. lpp.; OV C 112, 30.4.2004., 57.–59. lpp.; OV C 110, 9.5.2006., 34.–38. lpp.; OV C 248, 25.8.2011., 144.–148. lpp.; OV C 229, 31.7.2012., 1.–6. lpp.; OV C 255, 14.10.2005., 39.–43. lpp.; OV C 117, 30.4.2004., 49.–51. lpp.; OV C 228, 22.9.2009., 100.–102. lpp.; OV C 77, 31.3.2009., 63.–68. lpp.

3.2. EESK ir pārliecināta, ka kultūra un radošums savu izpausmju daudzveidībā ir viens no Savienības identitātes un leģitimitātes pamatelementiem: vienotība daudzveidīgā radošumā un kultūrā, kam jāklūst par raksturīgu iezīmi uz zināšanām balstītas Eiropas ekonomikas attīstībā.

3.3. Lai respektētu un veicinātu Eiropas kultūras identitāti un nodrošinātu KRN pilnīgu ilgtspēju, Kopienas pasākumi KRN atbalstam jāīsteno atbilstoši Eiropas sociālajam modelim, demokrātijas principiem un vides standartiem.

3.4. Eiropas un valstu līmenī veiktie daudzie pētījumi liecina, ka kultūras un radošās nozares visur saskaras ar līdzīgiem izaicinājumiem:

- ļoti sadrumstalots Eiropas tirgus;
- uzņēmumu struktūrā dominē MVU un mikrouzņēmumi (80 %);
- ražošanas un izplatīšanas jomā pieaug digitalizācijas un jauno tehnoloģiju pastiprinātas izmantošanas ietekme;
- aizvien straujāka globalizācija: parādās jauni dalībnieki un jauni konkurenti;
- prasmju ātra novecošana un arvien jaunu vajadzību rašanās;
- intelektuālā īpašuma tiesību vāja aizsardzība, it īpaši starptautiskā līmenī;
- grūtības piekļūt finansējumam un ieguldījumiem novatoriskās tehnoloģijās;
- datu trūkums;
- nav vienotas un starptautiski atzītas apskatāmās nozares un tās apakšnozaru īpatnību definīcijas;
- prasība pēc lielākas sinerģijas starp radošo un kultūras pasauli un novatoriskām tehnoloģijām;
- nepieciešamība izvērst partnerību starp izglītības un apmācības nozarēm, uzņēmumiem un darbību radošuma un kultūras jomā;
- kvalitātes paaugstināšana un karjeras iespēju uzlabošana, vērtību ķēdē atzīstot "radošo vērtību";
- sociālā dempinga apkarošana kultūrā un radošajās nozarēs.

3.5. EESK uzskata, ka, ņemot vērā kultūras un radošo nozaru nozīmīgumu un sarežģītību, ir vajadzīgs saskaņots Kopienas stratēģisks plāns ilgākam laika posmam ar detalizētām valstu

un reģionālajām darba programmām, kā arī izmērāmiem un pārbaudāmiem, ceļvedī izklāstītiem mērķiem, un tas būtu jāuzrauga Komisijai un Parlamentam. Plānā jānosaka uzdevumi un atbildība dažādos rīcības līmeņos — vietējā, reģionālajā, valsts un ES līmenī.

3.6. Tāpēc Komiteja aicina Komisiju izstrādāt jaunu, koordinētu stratēģiju vidējam un ilgam laikposmam, kuras pamatā būtu līdzdalīgs un kopīgs redzējums līdz 2020. gadam un kurā būtu pilnībā ņemtas vērā KRN īpatnības un piedāvāts pamats, kas nepieciešams novatoriskiem ieguldījumiem šajās nozarēs un kvalificētu cilvēkresursu attīstībai.

3.7. Turklāt šādā stratēģijā noteikti jāņem vērā, ka KRN ir raksturīgs nesamērīgi augsts netipisku nodarbinātības veidu īpatsvars, it īpaši dežūras pēc izsaukuma, un tajās uz pagaidu darba līguma pamata strādā daudzi neatkarīgie profesionāļi, liels skaits pašnodarbināto un mikrouzņēmumu, kas bieži sastāv no viena cilvēka, kā arī liela tādu MVU grupa, kuros ir mazāk nekā 10 darbinieku⁽¹⁶⁾. Darbinieku atalgojums tādējādi bieži ir neregulārs un dažkārt ir tuvu nabadzības sliekšnim vai zem tā.

3.8. Daudzi darbinieki saskaras ar sarežģītiem darba apstākļiem un pamata sociālo tiesību aizsardzības trūkumu. It īpaši sievietes, kas veido lielu nozares darbaspēka daļu, saskaras ar nopietnu diskrimināciju, galvenokārt saistībā ar nodarbinātības un darba apstākļiem, kā arī ievērojamu nevienlīdzību algas un samaksas ziņā.

3.9. Nozarē strādā relatīvi liels pašnodarbināto skaits. Šī kategorija bieži dalās divās galējībās: vienā pusē ir augsti kvalificēti profesionāļi ar lielu pieredzi un stabilu tirgus pozīciju; otrā pusē ir pašnodarbinātie, kuru statuss kalpo vienīgi darba veikšanai par zemu samaksu, lai klientam atvieglotu administratīvo un finanšu slogu. Pirms kāda laika ILO vērsa uzmanību uz iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu šajā nozarē⁽¹⁷⁾.

3.9.1. Ir arī taisnība, ka KRN kopumā ir skārusi ekonomikas krīze, kas izpaužas kā taupības pasākumi un publiskā atbalsta bezprecedenta samazināšana kultūrai visā Eiropā.

3.10. EESK uzskata, ka arī kultūras un radošajās nozarēs jāīsteno tādi paši pasākumi, kādus tā ierosinājusi savos atzinumos par pārstrukturēšanas procesu prognozēšanu⁽¹⁸⁾. Kultūras un radošajās nozarēs strauji mainās tehnoloģijas un uzņēmējdarbības modeļi, un daudzi uzņēmumi iespīestās preses digitalizācijas, publiskā atbalsta samazināšanas, uzņēmumu pārņemšanas un apvienošanās dēļ pārorganizē savu ražošanu.

⁽¹⁶⁾ 27 ES valstu līmenī kultūras nozarēs pagaidu darba līgumi ir 25 % darbinieku, savukārt kopējā nodarbinātībā šis skaits ir 19 %; mājās strādājošo cilvēku skaits ir divas reizes lielāks (26 %) nekā nodarbinātības jomā kopumā. Arī to cilvēku skaits, kuriem ir vairāk nekā viens darbs, kultūras jomā ir lielāks (6 %) nekā kopējā nodarbinātībā (4 %). Sk. *Cultural Statistics, Eurostat pocketbooks*, 2011. gada izdevums.

⁽¹⁷⁾ Sk. atzinumu CESE "Pašnodarbinātā statusa ļaunprātīga izmantošana", OV C 161, 06.06.2013.

⁽¹⁸⁾ OV C 299, 4.10.2012., 54.–59. lpp.

3.11. Šādām pārmaiņām ir tieša ietekme uz KRN darba ņēmējiem, kas bieži izpaužas kā darbinieku atlaišana, algu samazinājums, priekšlaicīgas pensionēšanās plāni, pagaidu darba plašāka izmantošana, darba apstākļu pasliktināšanās un stresa palielināšanās, īsāki darba līgumi, kā arī darba ņēmēju neinformēšana un nekonsultēšana.

3.12. Lai Savienībā nodrošinātu kultūras daudzveidību un bagātību, Komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi izvairīties no ražošanas un izplatīšanas pārmērīgas koncentrācijas. EESK ierosina prioritāri izmantot digitālos tīklus un metarajonus, kas ļauj sasniegt ieguldījumu kritisko masu, stiprināt pētniecību un iekļūšanu starptautiskā apritē, tādējādi saglabājot darba vietas.

3.13. Tāpat EESK uzskata, ka ES un valstu līmenī jāapvieno spēki ar mērķi atbalstīt izglītības un jaunu, aktuālu profesionālo kvalifikāciju programmas un tālākizglītības pasākumus, lai ņemtu vērā nozarē notiekošās pārmaiņas un nemitīgi attīstītu atbilstošu profesionālo kvalifikāciju un prasmes. Lai saglabātu ES pašreizējo vadošo pozīciju un sasniegtu stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus, ir jāpātrina ieguldījumi mākslinieku, radošo profesiju pārstāvju un KRN darbinieku izglītības sistēmu modernizācijā.

3.13.1. Šādi pasākumi ir vēl steidzamāki, ņemot vērā dziļās pārmaiņas, kuras saistītas ar globālās konkurences attīstību pasaulē, kuras izpaužas arī profesionālā intelektuālajā darbā un kuru dēļ nepieciešams izstrādāt aizvien vairāk jaunu koncepciju un veidu, piemēram, Eiropas zināšanu kooperatīvus, ar koncentrētām zināšanām saistīta darba veikšanai.

3.14. Komisija uzsver, ka "finanšu iestādēm nepieciešams palielināt izpratni par šo nozaru ekonomisko potenciālu un veidot spējas novērtēt uzņēmumus, balstoties uz nemateriāliem aktīviem", taču tas pirmkārt un galvenokārt jāattiecinā uz **ES budžeta shēmu 2014.–2020. gadam**. Ir jānovērs pašreizējās neskaidrības, tādas kā saistībā ar *Erasmus*, pārveidojot ES pasākumu programmas un instrumentus (strukturfondus, EIB, EIF u.c.) tā, lai tie ietvertu un veicinātu arī tādu inovāciju, kas "nav tehnoloģiska", un KRN starptautisko konkurētspēju.

3.15. Turpmākās kohēzijas politikas sagatavošanā laika posmam no 2014. gada jāņem vērā mācība, kas gūta no projektiem un pētījumiem par tādu instrumentu īstenošanu, kuri ļauj pilnībā atraišēt visu kultūras jomas potenciālu. EESK uzskata, ka sadarbībā ar publiskajām iestādēm un attiecīgajām organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvības struktūrām kultūras un radošās nozares jāiekļauj integrētajās reģionu vai pilsētu attīstības stratēģijās.

3.16. Ir vajadzīgs Kopienas satvars, kas atvieglotu mākslinieku un radošo darbinieku, viņu darbu, pakalpojumu un izplatīšanas sistēmu mobilitāti; tajā jāietver kvalifikāciju savstarpēja atzišana, progresīvi izglītības un apmācības instrumenti gan Eiropas kultūras un radošajā telpā, gan ārpus tās, un ar tā palīdzību praksē jāīsteno ieteikumi, kurus izstrādājusi Komisijas ekspertu grupa jautājumā par mākslinieku mobilitāti⁽¹⁹⁾.

3.17. EESK uzsver, ka kultūras un radošās nozares palīdz veicināt pārmaiņas vietējā ekonomikā, atvieglo jaunu ekonomiskās darbības veidu rašanos, rada jaunas un ilgtspējīgas darba vietas⁽²⁰⁾ un palielina Eiropas reģionu un pilsētu pievilcīgumu, kā aprakstīts pētījumā "*The rise of the creative class*"⁽²¹⁾.

3.18. EESK uzskata, ka vienam no galvenajiem reālas, jaunas KRN stratēģijas elementiem jābūt Kopienas rīcības plānam "*Creative Europe Open to the World – CEOW*" ("Pasaulei atvērta radoša Eiropa"), lai nodrošinātu mākslinieku un kultūras un radošo nozaru klātbūtni svarīgākajos starptautiskajos tirgos, ieviešot īpašus noteikumus un atvieglojot tirdzniecību ar trešām valstīm, kā arī vienojoties par precīzām un saistošām klauzulām Savienības divpusējos un daudzpusējos nolīgumos.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Piemērota normatīvā regulējuma veicināšana

4.1.1. Dalībvalstīm un Komisijai ar sociālo partneru pilnu atbalstu un aktīvu iesaistīšanos būtu jāveic īpaši regulējoši pasākumi, kas atbilst KRN īpatnībām un ietver piemērotus konkurences noteikumus, lai izvairītos no tirgus pārmērīgas koncentrācijas un saglabātu kultūras daudzveidību, plašas patērētāju izvēles iespējas un uzņēmējdarbības veidu dažādību.

4.1.2. Dalībvalstīm būtu jāsamazina administratīvais un birokrātiskais slogs, kas it īpaši apgrūtina kultūras un radošo nozaru MVU un pašnodarbinātos, un jāvienkāršo pakalpojumu sniegšanas procedūras, kā arī jāatvieglo pakalpojumu, mākslinieku un kultūras jomas darbinieku mobilitāte.

4.2. Piekļuve finansējumam, ES finansiālais atbalsts un publiskā un privātā sektora partnerība

4.2.1. Arī gadījumos, kad KRN ir lielākoties orientētas uz tirgu, tās tomēr ir individuālu radošo darbinieku, autoru, mākslinieku, aktieru un citu interpretu darba rezultāts, un tām nepieciešama vienkārša piekļuve finansējumam un kredītiem: finansiālo atbalstu kultūras un radošajām nozarēm ir svarīgi saistīt ar labu darba apstākļu radīšanu un saglabāšanu visām darbinieku kategorijām, arī finansiālā aspektā.

⁽¹⁹⁾ Sk. http://ec.europa.eu/culture/documents/moc_final_report_en.pdf.

⁽²⁰⁾ Sk. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu, Eiropadomes samits 8.2.2013.

⁽²¹⁾ ASV eksperts pilsētu attīstības jautājumos *Richard Florida*.

4.2.2. Tātad ir jāveido fiskālā vide, kas atbalsta MVU attīstību un pašnodarbinātos, atbrīvojot tos no nodokļu dubultas uzlikšanas pārrobežu un starptautiskās mobilitātes gadījumā un ieviešot atbilstošas sociālās drošības sistēmas.

4.2.3. Lai nodrošinātu KRN ilgtspēju un veicinātu preču un pakalpojumu kultūras daudzveidību, Eiropas Savienībai un dalībvalstīm jāatbalsta publiskā un privātā sektora sadarbība.

4.2.4. ES un dalībvalstīm ir jāuztur salīdzinošās novērtēšanas mehānismi attiecībā uz garantiju, aizdevumu, ieguldījumu un eksporta stimulu kārtību, lai radošiem un kultūras projektiem atvieglotu noteikumus par piekļuvi privātiem finansēšanas mehānismiem un veicinātu saikņu veidošanos starp nekomerציālām nozarēm, kas bieži saņem publisko finansējumu, un uz tirgu vairāk orientētām nozarēm kā dizains, mode un reklāma.

4.2.4.1. EESK iesaka izstrādāt

— karti ar pēdējos trijos gados veiktajiem Eiropas svarīgākajiem pasākumiem kultūras un radošajās nozarēs;

— bilanci par KRN piešķirto finansējumu pēdējo trīs gadu laikā;

— pārskatu par rezultātiem, kas iegūti, kultūras un radošajām nozarēm piemērojot atklātās koordinācijas metodi.

4.3. *Radoša un kulturāla uzņēmējdarbība un uzņēmējdarbības modeļi*

4.3.1. Jaunu uzņēmējdarbības modeļu izstrādei nepieciešams akceptēt jaunas digitalizācijas, *remixing*, *mashing* un *sampling* (iztveršanas) metodes, proti, spēju izmantot multivides datni, kurā ir viens vai visi teksta, grafiska attēla, audio, video vai animācijas elementi no jau esošiem avotiem, lai radītu jaunu, atvasinātu darbu vai izmantotu tos par paraugu.

4.3.2. Modelis "*creativity for social quality*" (radošums sociālai kvalitātei) ietver kultūru, teritoriju un sabiedrību radošos apgabalos, kā arī pasākumus, ar kuriem mobilizē zināšanas un palīdz iesaistīt dizainerus kā brokerus jeb starpniekus, kas atvieglo saskarsmes procesus starp izstrādi, tehnoloģiju un ražošanu.

4.3.3. EESK uzskata, ka ir svarīgi atbalstīt tādus jaunus uzņēmējdarbības modeļus, kuros dizains ir iekļauts vērtību ķēdē un visi dalībnieki spēj pievienot vērtību produktiem un procesiem, lai globālajos tirgos tie būtu atpazīstami kā Eiropas izcilības piemēri.

4.3.4. EESK uzskata, ka ir svarīgi arī veicināt pārrobežu un starptautisko mobilitāti un spējas piesaistīt profesionālus un talantīgus cilvēkus, kā arī zināšanu nodošanu, uzņēmējdarbības pieredzes un prasmju apmaiņu, dažādu ES autoru tīklu un klasteru veidošanu un dažādas ES ekonomikas nozares.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Būvniecības nozares un tās uzņēmumu ilgtspējīgas konkurētspējas stratēģija"

COM(2012) 433 final

(2013/C 198/07)

Ziņotājs: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU** kgs

Līdzziņotājs: **Enrico GIBELLIERI** kgs

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2012. gada 7. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Būvniecības nozares un tās uzņēmumu ilgtspējīgas konkurētspējas stratēģija"

COM(2012) 433 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2013. gada 12. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 128 balsīm par, 2 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē 2012. gada jūlijā publicēto Komisijas rīcības plānu būvniecības nozares ilgtspējīgai konkurētspējai.

1.2. EESK atzīst būvniecības nozares stratēģisko nozīmi Eiropas ekonomikā, ņemot vērā minētās nozares ieguldījumu IKP veidošanā, kā arī nodarbinātības un ekonomikas izaugsmes veicināšanā.

1.3. EESK uzskata, ka būvniecības nozare ir nozīmīga dalīb-niece centienos samazināt ES enerģijas pieprasījumu, cilvēces ekoloģisko pēdu un klimata pārmaiņu ietekmi, kā arī veicināt pielāgošanos tām. EESK pauž cerību, ka rīcības plāns sekmēs nozares attīstību, risinot šīs sabiedrībai svarīgās problēmas.

1.4. Būvniecības nozare, kas veido gandrīz 10 % ES IKP, ir īpaši nozīmīga veselīgai ekonomikai kopumā. Centienos veicināt izaugsmi valstu politiķiem būs jāpievēršas būvniecības nozarei, tāpat kā Komisija to ir veikusi šajā paziņojumā, un jāraugās, lai nozarei tiktu nodrošināti pareizi finansiālie un regulatīvie nosacījumi ar mērķi veicināt izaugsmi, nodarbinātību un vides aizsardzību, ko visnotaļ pamatoti sagaida ES iedzīvotāji.

EESK uzskata, ka būvniecības nozarei nav vajadzīgs tiešs finansiāls atbalsts, piemēram, subsīdijas, bet rīcības plānam vajadzētu būt vēršam uz tādu politisko un tiesisko satvaru, kas ļaus nozarei optimāli pildīt savu lomu kā ekonomikas izaugsmes, sociālās labklājības un vides aizsardzības veicinātāji; tādēļ vajadzētu nodrošināt atbilstīgu publisko ieguldījumu un privātā finansējuma plūsmu, lai atbalstītu dzīvotspējīgus projektus, kā

arī tādu dalībvalstu ekonomikas finansēšanu, ko galvenokārt nodrošina banku kredīti, nosakot tūlītējus un efektīvus pasākumus, lai uzlabotu MVU piekļuvi kredītam, tostarp paredzot īpašus garantijas un pretgarantijas mehānismus.

1.5. Arī ES regulatīvo un standartizācijas sistēmu vienkāršība, stabilitāte un saskaņotība ir izšķirīgs faktors Eiropas būvniecības nozares iekšējai un ārējai konkurētspējai.

1.6. EESK skaidri apzinās, ka taupības pasākumi, būdami vērsti uz strukturālā līdzsvara atjaunošanu, tomēr neved uz izaugsmes atjaunošanu, bet gan saasina ekonomikas krīzes ietekmi daudzās valstīs. Investīcijas ilgtspējīgās ēkās un infrastruktūrā ir vajadzīgas, lai nodrošinātu Eiropas turpmāko izaugsmi un nodarbinātības perspektīvas.

1.7. Organizēta pilsoniskā sabiedrība aicina Komisiju, Eiropas Parlamentu, Padomi un dalībvalstu valdības atzīt investīcijas ilgtspējīgās ēkās un vitāli svarīgā infrastruktūrā kā stratēģisku veicinošu faktoru ekonomikas un nodarbinātības turpmākai izaugsmei, nevis tikai kā vienu no publisko izdevumu veidiem. Turklāt EESK iesaka, ka šādus ieguldījumus nevajadzētu izmantot, lai aprēķinātu katras valsts sniegumu saistībā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu.

1.8. Ir milzīgas potenciālas iespējas samazināt pieprasījumu pēc enerģijas, renovējot novecojošo ēku fondu, lai sasniegtu ES mērķus samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 20 % un samazināt enerģijas pieprasījumu par 20 %. Šāda darbība arī samazinātu fosilo energoresursu importu un palīdzētu nodrošināt, ka vairāk ES resursu paliek Eiropā, tādējādi palīdzot saglabāt un radīt darba vietas pašreizējās finanšu un ekonomikas

krīzes apstākļos. Lai realizētu šo potenciālu, valstīm ir jānodrošina pietiekami finansiālie un fiskālie stimuli, lai orientētu tirgu uz lielākiem enerģijas ietaupījumiem un lai nodrošinātu, ka prasmju plaša tiek samazināta.

1.9. Īpaši svarīgs uzdevums ir uzlabot Eiropas transporta, enerģētikas un platjoslas infrastruktūru, lai apmierinātu nākamo paaudžu vajadzības un nodrošinātu Eiropas starptautisko konkurētspēju un pievilcību ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (ĀTI). Ja valdības nesaskatīs šāda veida ieguldījumu nozīmi, Eiropa riskē atpalikt no citām pasaules daļām gan ekonomikas, gan sociālās labklājības jomā.

1.10. Demogrāfiskās pārmaiņas izvirza jaunus uzdevumus apbūves jomā, kas nozarei būs jārisina. Tie ir saistīti ar iedzīvotāju novecošanās ietekmi uz piekļuvi apbūves videi. EESK atzīmē Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) veikto darbu saskaņā ar Eiropas Komisijas piešķirtajām pilnvarām, lai pielāgotu attiecīgos standartus koncepcijas "Dizains visiem" principiem. Turklāt būvniecības nozare saskaras ar darbaspēka novecošanas problēmu. Šajā sakarā EESK atgādina stratēģiju "Eiropa 2020" gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei⁽¹⁾ un par uzdevumiem ekonomikā kopumā.

1.11. Papildus būvniecības nozares ieguldījumam klimata pārmaiņu mazināšanā pielāgošanās klimata pārmaiņu radītajām sekām rada jaunus uzdevumus apbūves jomā, kas nozarei būs jārisina. Tie ietver ārkārtēju meteoroloģisko apstākļu ietekmi, kas prasa noturīgāku apbūvi, kā arī pienācīgas aizsargājošas struktūras. EESK uzsver nepieciešamību ņemt to vērā arī saistībā ar spēkā esošajām standartizētajām tehniskajām metodoloģijām, piemēram, Eirokodiem.

1.12. Būvniecībai ir īpaši svarīga loma šo uzdevumu risināšanā, ar nosacījumu, ka ir pieejamas nepieciešamās investīcijas un, kaut gan projektu obligācijas ir veids, lai projektiem piesaistītu papildu privāto finansējumu, tās nevar aizstāt publiskos ieguldījumus.

1.13. Daudzi būvniecības nozares uzņēmumi, jo īpaši MVU, izjūt intensīvu spiedienu saistībā ar novēlotiem maksājumiem no publiskā sektora un no privātā sektora klientu puses. Direktīva 2011/7/ES par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos ir pareizi jāpiemēro, lai nodrošinātu uzņēmumu izdzīvošanu. Lai pilnībā īstenotu Direktīvas 2011/7/ES noteikumus un sasniegtu tās mērķus, EESK uzstāj, ka iepirkumos par maksimālo termiņu maksājuma veikšanai / maksājuma pieņemšanai ir jānosaka 30 dienas un rēķinu apmaksas noteikumu ievērošana

jānodrošina, pieņemot atbilstošus budžeta un administratīvos pasākumus (īpaši par bankas kredīta saņemšanu nokavēto maksājumu veikšanai). EESK piekrīt, ka ir svarīgi vispirms atrisināt pirms Direktīvas 2011/7/ES transponēšanas konstatēto nokavēto maksājumu problēmu. Būtiskie rēķinu apmaksas kavējumi dažādos iepirkumu konkursos ievērojami mazina uzņēmumu konkurētspēju, rentabilitāti un dzīvotspēju. Valstīs, kurās līdz šim bija spēkā īsāki maksājumu termiņi, nevajadzētu izmantot direktīvā noteiktos atbrīvojumus, lai pagarinātu šos periodus. EESK iesaka, ka šajā sakarā 30 dienu maksājumu termiņš būtu maksimāli pieļaujama rēķinu apmaksai (ieskaitot rēķinu pieņemšanu un pārbaudi).

1.14. Lai neapdraudētu vai būtiski nemazinātu ekonomikas atlabšanas iespējas, EESK uzsver nepieciešamību atsākt un palielināt kredītu piešķiršanu bankās investoriem un reālajai ekonomikai. EESK iesaka novērst pārmērīgas piesardzības prasības kredītu piešķiršanā un prioritātes piešķiršanu ieguldījumiem vērtspapīru veidā, mazinot kredītu piešķiršanu uzņēmumiem, kam izdevies izdzīvot krīzes apstākļos. Pārejas aizdevumiem ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu ikdienas izdzīvošanu daudziem uzņēmumiem, jo īpaši MVU. Pašreizējā ierobežotā banku kredītēšana reāli apdraud šādu uzņēmumu dzīvotspēju. Lai nepasliktinātu jau tā saspringto stāvokli kredītēšanas jomā, finanšu uzraudzības noteikumiem, piemēram, tiem, kas ierosināti saskaņā ar Bāzeles III līgumu, nevajadzētu vēl vairāk ierobežot banku kredītu pieejamību reālajai ekonomikai. Lai to panāktu, iespējai aizņemties lētu naudu no ECB būtu jāklūst atkarīgi no nosacījuma, ka nozīmīga tās daļa ir jānovirza par labu reālajai ekonomikai.

1.15. Būtisks nosacījums, lai radītu ilgtspējīgu un konkurētspējīgu būvniecības nozari, ir nodrošināt labus darba apstākļus šajā nozarē. Atkins 1993. gada ziņojumā⁽²⁾ ir secināts, ka būvniecības nozare, kas ir atkarīga no nestabilām nodarbinātības formām, piemēram, viltus pašnodarbinātības, rada šķēršļus produktivitātei. Tādēļ rīcības plānā būtu jāiekļauj arī stratēģijas, lai stabilizētu nodarbinātību un apkarotu tādu prettiesiskus darbības veidus kā viltus pašnodarbinātība šajā nozarē.

1.16. Neatkarīgi no nodarbinātības formām ir jānodrošina stimuli darbaspēka prasmju uzlabošanai un mūžizglītības iespēju veicināšanai.

1.17. Noteikumu un sociālo pienākumu neievērošana izkropļo būvniecības tirgu. Tāpēc ir jānodrošina vienlīdzīgi konkurences nosacījumi, pamatojoties uz noteikumiem un sociālajiem nosacījumiem, kas ir spēkā uzņēmējā valstī. Lai to panāktu, ir jāpiemēro pienācīgi tiesību aizsardzības mehānismi uzņēmējā valstī.

⁽¹⁾ Komisijas paziņojums COM(2010) 2020 (2010. gada 3. marts) "Eiropa 2020": stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei".

⁽²⁾ Sector, Strategic Study on the Construction Sector: Final Report: Strategies for the Construction Sector, WS Atkins International (1993).

1.18. EESK aicina Eiropas iestādes un dalībvalstis pastiprināt politiku un veikt konkrētus pasākumus cīņai pret korupcijas un noziedzīgo organizāciju ietekmi uz publiskā iepirkuma konkursiem, galvenokārt attiecībā uz lieliem infrastruktūras projektiem; šāda ietekme rada nepieņemamu un negodīgu konkurenci, izmantojot draudus un vardarbību, kas mazina brīvību un demokrātiju.

1.19. EESK uzsver, ka dalībvalstīm būtu jāļauj piemērot esošos un papildu kontroles pasākumus vai administratīvas formalitātes, kas tiek uzskatīti par efektīviem un nepieciešamiem. Tas iekļauj pienākumu nodrošināt šādas kontroles, uzraudzības un izpildes mehānismus, kā arī to, ka efektīvas un pienācīgas pārbaudes patiešām tiek veiktas, lai nodrošinātu atbilstību valstu tiesību aktiem un "darba ņēmēju norīkošanas direktīvai" (96/71/EK).

1.20. Viesstrādniekiem būtu jānodrošina tiesības uz minimāliem sociālajiem apstākļiem un/vai vienlīdzīgu attieksmi, pamatojoties uz uzņēmējas valsts nosacījumiem un noteikumiem. Būtu jāievieš pienācīgi izpildes mehānismi, lai cīnītos pret sociālo dempingu un nevienlīdzīgu attieksmi tiesību normu ievērošanas ziņā pret viesstrādniekiem.

1.21. Ir jāuzlabo pētniecības un izstrādes īpatsvars būvniecības nozarē kā līdzeklis, lai palielinātu produktivitāti. Ir nepieciešama politika, kas vērsta uz pastāvīgu inovāciju, paaugstinātu produktivitāti, balstoties uz darbaspēka kompetenci, viediem jaunajiem produktiem un darba organizāciju, kā arī kvalitatīvām darba vietām. Šajā sakarā viens no jaunās attīstības virzītājiem varētu būt vides tehnoloģijas.

1.22. EESK atbalsta taisnīgus un līdzsvarotus līgumu nosacījumus, kas būtu jāievieš visās ES dalībvalstīs, iekļaujot arī ārpus ES esošu valstu uzņēmumus, kuri darbojas ES būvniecības tirgū. Saimnieciski izdevīgāko piedāvājumu (nevis "zemāko cenu") veicināšana, kā arī konsekventa pieeja, noraidot nesamērīgi lētus piedāvājumus, ir efektīvas un godīgas konkurences ļoti nozīmīgi balsti.

1.23. Lai labāk sekmētu ilgtspējīgu attīstību būvniecības jomā, EESK iesaka vērtēt un aprēķināt aktīvus, pamatojoties uz to aprites ciklu kopumā. Vajadzības gadījumā šādi novērtējumi būtu jābalsta uz standartiem, ko izstrādājusi vai pieņēmusi Eiropas Standartizācijas komiteja (CEN).

1.24. EESK atzinīgi vērtē ES augsta līmeņa forumu būvniecības jomā un vēlas tajā piedalīties, lai palielinātu to ES politikas jomu saskaņotību, kuras attiecas uz būvniecības nozari.

2. Konteksts

2.1. ES-27 būvniecības nozari ir nopietni ietekmējusi finanšu krīze, kas sākās 2008. gadā, un ekonomikas turpmākā lejupslīde būvniecības jomā. Izaugsmes atjaunošanu ir aizkavējusi valsts parāda krīze eurozonas valstīs un taupības programmu ieviešana daudzās dalībvalstīs.

2.2. Tomēr 2011. gadā būvniecības nozare sasniedza apgrozījumu 1 208 miljardu EUR apmērā, kas veido 9,6 % no ES-27 IKP un 51,5 % no bruto pamatkapitāla ⁽³⁾.

2.3. Būvniecības nozarē ir 3,1 milj. uzņēmumu, no kuriem 95 % ir MVU ar mazāk nekā 20 darbiniekiem, un 93 % ir mazāk nekā 10 darbinieku.

2.4. Būvniecības nozare ir lielākais rūpnieciskais darba devējs Eiropā, kas 2011. gadā nodarbināja 14,6 miljonus darba ņēmēju jeb 7 % no kopējā strādājošo skaita un 30,7 % no rūpniecībā nodarbināto darbinieku skaita. Kopš 2008. gada nodarbinātība pastāvīgi ir samazinājusies.

2.5. Ņemot vērā sviras efektu (viens šajā nozarē strādājošais ģenerē vēl divas darba vietas citās nozarēs), Eiropas Savienībā ir 43,8 milj. darbinieku, kas tiešā vai netiešā veidā ir atkarīgi no būvniecības nozares.

2.6. Dažādās dalībvalstīs būvniecības nozari ir ietekmējuši vieni un tie paši saimnieciskie faktori, kuri pēc būtības ir šādi:

— kredītu krīzes ilgstošā ietekme, kas ir ierobežojusi kredītesānu;

— atlikušo atveseļošanas pasākumu atcelšana;

— valsts parāda krīze, kas sākās 2010. gada vasarā;

— turpmākā taupības pasākumu ieviešana visā Eiropā.

2.7. Valstu centienus apdraud budžeta un fiskālās konsolidācijas pasākumi, kā arī ievērojami investīciju samazinājumi, lai pārvarētu valsts parāda krīzi.

2.8. Šāda situācija vēl vairāk ir vājinājusi uzņēmēju un patērētāju jau tā trauslo uzticību.

2.9. Kā sekas samazinājumiem visos būvniecības segmentos ir prognozēts būvniecības produkcijas kopējais samazinājums par vairāk nekā 2 % 2012. gadā.

2.10. Pasaules Bankas veiktajā analizē būvniecība ir iekļauta starp nozarēm, kurās korupcija un organizētā noziedzība izpaužas šādos veidos:

— projektu piešķiršana pēc politiskajām interesēm, nevis konkursa kārtībā;

— akreditācijas veidi attiecībā uz sertifikācijas procedūrām būvniecībā.

ES dalībvalstīs ir identificētas šādas korupcijas izpausmes:

⁽³⁾ FIEC Statistical Report R54.

— finanšu inženierijas prakse un novēloti maksājumi par būvniecības uzņēmumu veiktajiem darbiem;

— tiek uzturēti tehniski, administratīvi vai reglamentējoši šķēršļi, kas izkropļo publiskā iepirkuma procesu.

3. Komisijas priekšlikums

3.1. Ierosinātās stratēģijas mērķi ir šādi:

— risināt galvenās problēmas, ar kurām nozare saskaras šobrīd un saskarsies līdz 2020. gadam saistībā ar ieguldījumiem, cilvēkkapitālu, enerģiju, prasībām vides jomā, tirgu reglamentēšanu un pieeju tiem;

— piedāvāt īstermiņa un vidējā termiņa rīcības plānu minēto problēmu risināšanai.

3.2. Priekšlikuma darbības joma ir šāda:

— veicināt pieprasījumu pēc ilgtspējīgas apbūves, jo īpaši saistībā ar ēku renovāciju;

— uzlabot piegādes/vērtības ķēdes un iekšējā tirgus darbību būvniecības produktu un pakalpojumu jomā;

— paplašināt tirgus perspektīvas ES būvniecības uzņēmumiem starptautiskā mērogā.

3.3. Ierosinātais rīcības plāns ir pirmām kārtām vērsts uz šādiem 5 mērķiem:

3.3.1. labvēlīgu ieguldījumu nosacījumu veicināšana;

3.3.2. cilvēkkapitāla bāzes uzlabošana;

3.3.3. resursu izmantošanas efektivitātes, ekoloģisko raksturlielumu un uzņēmējdarbības iespēju uzlabošana;

3.3.4. būvniecības iekšējā tirgus nostiprināšana;

3.3.5. ES būvniecības uzņēmumu konkurētspējas veicināšana pasaules mērogā.

3.4. Attiecībā uz pārvaldību ir ierosināts trīspusējs stratēģiskais forums (Komisija, dalībvalstis, ieinteresētās personas), lai uzraudzītu stratēģijas īstenošanu.

4. Pašreizējais stāvoklis būvniecības nozarē — SWOT analīze

4.1. Pozitīvās iezīmes

4.1.1. Klimata pārmaiņu ietekmes mazināšana un pielāgošanās tām un cilvēces ekoloģiskās pēdas samazināšana.

Būvniecības nozare ietilpst vietējās uzņēmējdarbības jomā un ir ļoti darbietilpīga. Ražošanu tādēļ nevar pārcelt uz ārzonām, tādējādi nodrošinot, ka nodarbinātība paliek ES.

43,8 milj. darba ņēmēju ES-27 joprojām ir tiešā vai netiešā veidā atkarīgi no būvniecības nozares.

Liels skaits būvniecībā iesaistīto mikrouzņēmumu un MVU nozīmē, ka šī nozare ir dziļi iesakņota vietējās kopienās, atspoguļojot vietējo tradīciju un kultūru daudzveidību.

Daudzās dalībvalstīs būvniecības nozarei kopā ar arodizglītības iestādēm ir svarīga loma, nodrošinot prakses vietas jaunajiem darbiniekiem un tādējādi sekmējot sociālo mobilitāti.

4.2. Trūkumi

4.2.1. Daudzās valstīs būvniecības nozares darbībai traucē noteikumi, kas apgrūtina uzņēmumu sadarbību (piemēram, noteikumi par atbildību), sarežģīta vērtību ķēde un augsts potenciāls konfliktiem un neefektivitātei. Tas ir šķērslis paaugstinātai konkurētspējai.

4.2.2. Neraugoties uz nesajauktiem uzlabojumiem, piemēram, manifestu ar nosaukumu "Būvniecības uzplaukums Eiropas nākotnei", ko Eiropas Būvniecības foruma neformālā platforma sākotnēji publicēja 2010. gada novembrī un pārpublicēja 2013. gada janvārī saistībā ar Komisijas paziņojumu, būvniecības nozarē darbojas tik daudz atšķirīgu ieinteresēto dalībnieku, ka ir grūtības saskaņot dažādos viedokļus un paust vienotu nostāju valstu vai Eiropas līmenī.

4.2.3. Virknē gadījumu šī nozare ir bijusi tendēta uz spekulatīviem nekustamā īpašuma bumiem, kas izveidojās vairākās dalībvalstīs 21. gadsimta pirmajā desmitgadē un ko veicināja nekustamā īpašuma attīstībai pieejami kredīti ar zemām procentu likmēm.

4.2.4. Politikas pasākumi ar mērķi veicināt noteiktus būvniecības veidus — piemēram, fiskālie stimuli energoefektīvai renovācijai vai ēku modernizācijai, vai valsts regulēti tarifi, lai atbalstītu mikroatjaunojamos resursus, — bieži vien ir neprognozējami, ar īstermiņa raksturu un tiek samazināti, pirms ir jūtamas to radītās priekšrocības.

4.2.5. Publiskais iepirkums tradicionāli ir balstīts uz zemāko cenu. Šāds spiediens samazināt piedāvājuma cenas neļauj uzņēmumiem ieviest inovācijas savos darbības procesos un investēt jaunos un inovatīvos materiālos. Turklāt publiskajos iepirkumos bieži vien nav ļauts iesniegt variantus. Variantu piedāvāšanas iespēju trūkums līdzās ierobežojošiem apdrošināšanas režīmiem ir papildu šķēršļi inovācijas veicināšanai.

4.2.6. Būvniecības nozarē ieguldījumi pētniecībā un izstrādē ir mazi salīdzinājumā ar citām nozarēm, jo šai nozarei ir raksturīga sadrumstalotība, augsta reglamentācijas pakāpe, būvdarbu preskriptīvais raksturs un tradicionāli ierobežotas peļņas normas būvniecībā. EESK tomēr atzīmē publiskā un privātā sektora partnerību energoefektivitātes jomā (EEB), kas apvieno Eiropas Savienības atbalstu pētniecībai un izstrādei un atbilstošu privātā sektora finansējumu.

4.2.7. Neraugoties uz ievērojamu progresu pēdējo gadu laikā, būvniecības nozare joprojām cieš no tēla problēmas, un nepieciešamība uzlabot tās sniegumu darba drošības un veselības aizsardzības jomā joprojām ir prioritāte. Kopumā un neatkarīgi no lejupslīdes nozare joprojām nespēj piesaistīt pietiekami daudz kvalificētu inženieru no universitātēm. Līdz ar demogrāfiskajām pārmaiņām šī problēma pastiprināsies. Pašai nozarei jārisina sava tēla problēma un jāspēj veiksmīgi piesaistīt jaunus kvalificētus darbiniekus.

4.3. Iespējas

4.3.1. Ēku energoefektivitāte ir milzīga iespēja nozarei pastiprināt savu darbību ar esošajām tehnoloģijām. Tomēr valstu valdībām ir jāatzīst šis potenciāls un jāsniedz nepieciešamais finansiālais atbalsts un fiskālie stimuli.

4.3.2. Dalībvalstīm un Eiropas Savienībai būtu jākoordinē liela mēroga investīciju programmas attiecībā uz svarīgākajām infrastruktūrām un ēkām virs summām, kas paredzētas Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta ietvaros nākamajā daudzgadu finanšu shēmā.

4.3.3. Vidējā termiņā un ilgtermiņā nozarei ir potenciāls nodrošināt ilgtspējīgu ekonomiku ar zemām oglekļa emisijām, izmantojot nepieciešamos regulatīvos un finansiālos stimulus.

4.3.4. Būvniecības nozare būs priekšējās pozīcijās klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās uzdevumu risināšanā.

4.3.5. Jauno tehnoloģiju attīstība, kas balstīta uz IT, piemēram, Būvniecības informācijas modelēšana (BIM), palīdz veicināt inovāciju un uzlabot efektivitāti šajā nozarē.

4.4. Draudi

4.4.1. Galvenais drauds būvniecības nozarei ir publisko un privāto investīciju trūkums, kas jau ir izraisījis dzīvotspējīgu uzņēmumu bankrotus un milzīgu nodarbinātības samazinājumu kopš 2008. gada. Ilgstoša lejupslīde būvniecības nozarē izraisīs neatgriezenisku zudumu arhitektu, projektētāju, inženieru un amatnieku vidū.

4.4.2. Saistībā ar iepriekš minēto nozari apdraud arī darbaspēka novecošanās un kvalificētu jaunu darbinieku trūkums. Vācijā apkopotie dati liecina, ka 2011. gadā 44 % darbinieku bija vecāki par 45 gadiem.

4.4.3. Vēl viens drauds ir trešo valstu uzņēmēju iesaistīšanās ES iepirkumu tirgos. Šādi uzņēmumi, kas bieži vien ir valsts īpašumā, ir izmantojuši savas izcelsmes valsts finansējumu, apdraudot godīgu konkurenci, piemēram, gadījumā ar automaģistrāli A2 Polijā 2009. gadā, kur bija iesaistīts Ķīnai piederošs valsts uzņēmums. Šāda negodīga konkurence pazemina kvalitāti būvniecības nozarē, kā arī apdraud būvniecībā nodarbināto vietējo darbinieku atalgojumu.

4.4.4. Iestāžu spiediens attiecībā uz līdzekļu taupību publisko iepirkumu konkursos bieži izraisa nepamatoti lētus piedāvājumus (ALT). Šādi publiskie iepirkumi pazemina apbūves kvalitāti, apdraud darba ņēmēju sociālo aizsardzību un palielina izmaksas ilgtermiņā.

4.4.5. Būvniecības nozare jau tagad ir lielā mērā reglamentēta saimnieciskā darbība, un tas ir visnotaļ pamatoti, taču ES līmenī pieņemtais tiesiskais regulējums, kam jārisina ar būvniecības nozari saistītie riski, var būt neproduktīvs, ja tas nav saskaņots.

4.4.6. Nodarbinātības ļoti mobilais raksturs ir viena no ES būvniecības nozares galvenajām iezīmēm. Darbaspēku no citām valstīm un jo īpaši pašnodarbinātas personas un uz laiku norīkotus darba ņēmējus nedrīkst izmantot kā sociālo dempingu nolūkā izvairīties no sociālās apdrošināšanas iemaksām un sociālām saistībām, kas ir spēkā uzņēmējā valstī.

4.4.7. Attiecībā uz būvmateriālu nozari izejvielu pieejamība nākotnē, kā arī resursu izmantošanas efektivitāte ir īpaši nozīmīgs izaicinājums.

5. Ekonomikas jomas dalībnieku, sociālo partneru un organizētas pilsoniskās sabiedrības viedokļi

5.1. Uzklaušanās sanāksmē, ko CCMI rīkoja 2012. gada 19. decembrī, tika uzsvērti šādi galvenie aspekti.

5.1.1. Komisijas paziņojums ir publicēts laikā un tajā ir iekļauti daudzi būvniecības nozarei aktuāli aspekti.

5.1.2. Ierosinātā stratēģija neietver taktiku, kā risināt klimata pārmaiņu ietekmi uz nozari.

5.1.3. Projektu finansējums un novēlotu maksājumu tendence joprojām ir svarīgi būvniecības nozares darba kārtības temati.

5.1.4. Aktuāla ir darbaspēka novecošanās problēma, kas jārisina, piesaistot jaunus kvalificētus darbiniekus.

5.1.5. Ir nepieciešama pastiprināta pieeja, lai novērstu galvenos draudus un trūkumus un lai nodrošinātu stratēģijas "Eiropa 2020" un TEN mērķu sasniegšanu.

5.1.6. Bez augstas projektēšanas un izpildījuma kvalitātes mēs nevarēsim nodrošināt ilgtspējīgu būvniecību vai būvniecības nozares ilgtspējīgu konkurētspēju. Augstas kvalitātes projektus un izpildījumu nevar sasniegt ar tādiem publiskajiem iepirkumiem, kas balstīti tikai uz "zemāko cenu kritēriju", ignorējot ilgtermiņa izmaksas.

5.1.7. Publiskais iepirkums būvniecības pakalpojumu jomā tradicionāli ir balstīts uz zemāko cenu, kas neļauj uzņēmumiem ieviest inovācijas savos darbības procesos un investēt jaunus un inovatīvos materiālos. Inovāciju kavē arī tādi apdrošināšanas režīmi, kas soda uzņēmumus, kuri vēlas dažādot savu darbības praksi vai izmantot inovatīvus materiālus.

5.1.8. Konkurences nevienlīdzībai starp uzņēmumiem ESAO un BRICS valstīs ir vajadzīgi konkrēti risinājumi.

5.1.9. Kā iespējams stimuls vēlreiz būtu jāapsver samazināta PVN likme mājokļiem par pieejamām cenām.

5.1.10. Arī sociālā partnerība būvniecības nozarē, kas ir radījusi vairākas uz paritāti balstītas NVO, dalībvalstīs būtu jāturpina attīstīt un uzlabot līdzās sociālajam dialogam, lai risinātu šai nozarei ļoti raksturīgas problēmas (veselība un drošība, apmācība, atvaļinājumu apmaksas u.c.).

5.1.11. Nepieciešams un lietderīgs ir arī ētikas kodekss, lai mazinātu korupcijas ietekmi.

5.1.12. Ir vajadzīga pastiprināta saziņa attiecībā uz investīciju politikām, lai uzlabotu uzņēmumu stratēģijas, kas patlaban galvenokārt ir balstītas uz īstermiņa izdzīvošanu.

5.1.13. Komisijas izveidotais Augsta līmeņa būvniecības forums, kas uzsāk savu darbību 2013. gada janvārī, ir ļoti vajadzīgs, un EESK būtu tajā jāpiedalās.

6. Vispārīgas piezīmes

6.1. Būvniecības nozares prognozējamo attīstību raksturo šādas iezīmes:

- ēku energoefektivitāte, resursu izmantošanas efektivitāte ražošanā, pārvadājumos un produktu izmantojumā ēku būvniecībai un infrastruktūras izveidei;
- ekonomika ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, kam ir milzīga ietekme uz celtniecības un būvniecības nozari;
- globālie izaicinājumi, ko veido:
 - globalizēta nelīdzsvarota konkurence;
 - energoefektivitāte;
 - ilgtspējīgas ēkas;
 - noturība pret katastrofām;

- iekštelņu klimats;
- ēku un būvmateriālu atjaunināšana, pārstrāde un otrreizējā izmantošana;
- projektēšana atbilstoši nākamo klientu pasūtījumam;
- darbaspēka novecošanās;
- publiskā iepirkuma procedūras;
- publiskā un privātā sektora partnerība (PPP);
- veselības un drošības jautājumi;
- uzņēmējdarbības ētika.

6.2. Būvniecības nozarē ir vajadzīga "barības ķēde" starp iesaistītajiem dalībniekiem: būvuzņēmumiem, plānotājiem, arhitektiem, projektētājiem, attīstītājiem u. c. vajadzētu būt iesaistītiem tādās zināšanu jomās kā finanses, apdrošināšana, iepirkums, tirgvedība un izglītība.

6.3. Lai cīnītos pret korupcijas un organizētās noziedzības izpausmēm, būvniecības uzņēmumi rosina pasākumu un strukturālo reformu kompleksu virkni, tostarp:

- vienkāršojot specifisko tiesisko regulējumu un nosakot stingras saistības attiecīgajiem dalībniekiem, novērst pašreizējos tehniskos, administratīvos un regulatīvos šķēršļus, kas izkropļo publiskā iepirkuma procedūras infrastruktūras ierīkošanas, būvniecības un montāžas darbu jomā;
- pārskatīt esošos līgumus un maksājumu mehānismus, tostarp ES fondu atbalstu, uzlabojot dokumentācijas plūsmu, palielinot uzraudzības un kontroles iestāžu atbildību un izmantojot darījuma kontu attiecībā uz katru projektu; nodrošināt auditu un kopīgu salīdzinošo pārbaudi veikšanu gan ar atbalsta saņēmēju, gan būvniecības uzņēmumu līdzdalību attiecībā uz veicamajiem maksājumiem un darbiem saistībā ar projektiem, ko īsteno ar kopīgu valsts un ES finansiālo atbalstu.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES ārējā aviācijas politika – nākotnes problēmu risinājums””

COM(2012) 556 final

(2013/C 198/08)

Ziņotājs: **McDONOGH kgs**

Eiropas Komisija 2012. gada 19. decembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES ārējā aviācijas politika — nākotnes problēmu risinājums””

COM(2012) 556 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 3. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 165 balsīm par, 1 balsi pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu par ārējo aviācijas politiku. Ņemot vērā arvien pieaugošo Eiropas atkarību no ārējās tirdzniecības un lidostu izšķirošo nozīmi mūsu kontinenta savienošanā ar pārējo pasauli, EESK pilnībā atbalsta tālejošu darba programmu aviācijas jomā.

1.2. EESK it īpaši vēlētos, lai tiktu panākts straujš progress paplašinātās Vienotās aviācijas telpas izveidē, kas aptvertu Eiropas kaimiņvalstis gan Tuvajos Austrumos, Austrumeiropā, Krievijā un Turcijā, gan viņpus Vidusjūras — Ziemeļāfrikā. Tas piedāvātu attīstības iespējas mazākas nozīmes un reģionālām lidostām, pateicoties minēto tirgu ģeogrāfiskajam tuvumam un faktam, ka daudzi no tiem piedzīvo ievērojamu ekonomisko izaugsmi.

1.3. EESK arī cieši atbalsta vērienīgos liberalizācijas plānus attiecībā uz BRIC un ASEAN valstīm, kas Eiropas pārvaldītājiem sniegtu iespējas pastiprināt sadarbību ar citām aviosabiedrībām un veicinātu papildu satiksmi caur Eiropas lidostām.

1.4. Komisija pamatoti norāda, ka aviācijas nozarē jātiecas nodrošināt līdzvērtīgus konkurences apstākļus. Paziņojumā kā kropļojoši faktori, kuriem jāmeklē risinājums, precīzi apzināti aviācijas nodokļi, nepiemērots valsts atbalsts, lidostu un gaisa telpas pārlieka noslogotība, saistības patērētāju aizsardzības jomā un oglekļa emisiju izmaksas.

1.5. EESK piekrīt Komisijas paustajām bažām par nepieciešamību veikt ieguldījumus lidostu jaudas palielināšanai. Steidzami jānodrošina lidostu jauda Eiropas Savienībā, lai nezaudētu konkurētspēju salīdzinājumā ar citiem reģioniem, kuros vērojama izaugsme, un tādējādi novērstu satiksmes pārvirzi uz līdzās esošajiem reģioniem.

2. Ievads un pamatojums

2.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu par ārējo aviācijas politiku.

2.2. Komiteja pilnībā piekrīt tam, ka aviācijas nozarei ir ļoti nozīmīga loma Eiropas ekonomikā gan attiecībā uz ES iedzīvotājiem, gan rūpniecību. Tā nodrošina 5,1 miljonu darba vietu, un tās devums Eiropas IKP ir 365 miljardi *euro* jeb 2,4 %, kas ir nozīmīgs ieguldījums ES ekonomikas izaugsmē un nodarbinātībā.

2.3. Eiropas Komisijas un ES dalībvalstu centieni rezultātā ir noslēgti 1 000 divpusēji līgumi par gaisa transporta pakalpojumiem ar 117 trešām valstīm. Ir sasniegts progress Kopējās aviācijas telpas paplašināšanā attiecībā uz kaimiņvalstīm; jau ir noslēgti līgumi ar Rietumbalkānu valstīm, Maroku, Jordāniju, Gruziju un Moldovu.

2.4. Taču pāreja no vienīgi divpusējām attiecībām starp ES dalībvalstīm un partnervalstīm uz gan divpusējām, gan ES līmeņa attiecībām reizēm ir radījusi apjukumu partnervalstīs, turklāt ES intereses ne vienmēr ir bijušas precīzi definētas un aizsargātas.

2.5. Fragmentācija valstu līmenī nozīmē arī to, ka aviācijas nozare vēl joprojām ir lielā mērā pakļauta vietējā līmeņa interesēm un tajā pastāv pārāk liela paļaušanās uz *ad hoc* iniciatīvām, kuru pamatā ir individuāli piešķirtas atļaujas vest sarunas par efektīvu apstākļu radīšanu ienākšanai tirgū un izaugsmes nodrošināšanai. Nesaskaņota tirgus liberalizācija ES dalībvalstu līmenī ar atsevišķām trešām valstīm un dažu dalībvalstu acīmredzamā vēlme turpināt piešķirt divpusējas gaisa satiksmes tiesības

trešām valstīm, pretī nesaņemot atbilstīgus pretpakalpojumus vai neņemot vērā šādas rīcības ietekmi ES līmenī, varētu novest pie tā, ka, ja šobrīd netiek īstenoti centieni, lai veidotu tālejošāku un efektīvāku ES ārējo politiku, pēc pāris gadiem būs jau par vēlu.

2.6. Padome Komisijai ir arī piešķirusi atļauju vest sarunas par visaptverošiem līgumiem ar Austrāliju un Jaunzēlandi. Šīs sarunas vēl nav pabeigtas. Eiropas aviācijas nozarē šobrīd tikai divas aviosabiedrības nodrošina lidojumus uz Austrāliju: *British Airways* un *Virgin Atlantic*. Agrāk šajā reģionā darbojās daudz vairāk Eiropas gaisa pārvadātāju.

2.7. EESK atzinīgi vērtē visaptverošos Padomes secinājumus par Komisijas priekšlikumu⁽¹⁾, taču uzskata, ka dalībvalstis varētu skaidrāk paust savu atbalstu atsevišķiem būtiskiem ES sarunu procesiem, piemēram, dodot Komisijai plašas pilnvaras "normalizēt" aviācijas jomā saspriņgtās attiecības ar Krieviju.

2.8. Latīņamerika ir strauji augošs tirgus, un *LAN* un *TAM* apvienošana rada reālus komerciālus draudus tādām Eiropas aviosabiedrībām, kuras apkalpo Latīņameriku, kā *Iberia*, *Tap* u.c. Ļoti svarīgi ir drīzumā noslēgt līgumu ar Brazīliju.

3. Gaisa transporta mezglu nozīme

3.1. Lai gan arvien vairāk zemo izmaksu pārvadātāju uzsāk pakalpojumu sniegšanu no mazākas nozīmes lidostām, Eiropas gaisa transporta mezgliem ir būtiska nozīme starptautiskajā aviācijā un ārējās attiecībās, jo gaisa satiksmes līgumu slēdzēji bieži orientējas tieši uz tiem.

3.2. Lielu gaisa transporta mezglu attīstība, piemēram, Abū Dabī un Dubajā, rada ievērojamus konkurences draudus ES tālsatiksmes gaisa pārvadājumiem. Piemēram, nesensais līgums starp aviosabiedrībām *Quantas* un *Emirates* nopietni apdraud Eiropas aviācijas nozari.

3.3. Lai gaisa satiksmes mezgls būtu dzīvotspējīgs, ir nepieciešams ievērojams pieprasījums vietējā līmenī, kā arī plašs apkalpojošo palīgdienestu tīkls; šā iemesla dēļ vissekmīgākie gaisa transporta mezgli parasti ir lielu pilsētu lidostas, kuras tiek arvien vairāk noslogotas un nespēj paplašināt savu darbību galvenokārt vides problēmu dēļ.

3.4. Daži Eiropas gaisa satiksmes mezgli jau šobrīd jaudas trūkuma dēļ ierobežo izmantojamo pievadmaršrutu skaitu; lai saglabātu Eiropas konkurētspēju, šai problēmai ir jārod efektīvs risinājums.

4. Godīgas un atklātas konkurences nodrošināšana

4.1. Daudzi ES pārvadātāji cīnās ar finansiālām grūtībām; viņu konkurētspēju mazina tāda situācija, kad ekonomiskais slogs, kas paaugstina vienas vienības ražošanas izmaksas, ir lielāks nekā gaisa pārvadātājiem no citiem pasaules reģioniem.

4.2. Novērtējot ES aviācijas nozares konkurētspēju un it sevišķi ES aviosabiedrību konkurētspēju starptautiskā līmenī, svarīgi ir skatīt kopsakarībā visu aviācijas nozares vērtību ķēdi (lidostas, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējus, ražotājus, datorizētās rezervēšanas sistēmas, apkalpošanu uz zemes u.c.) un ņemt vērā izmaksu struktūras, konkurences intensitāti citās vērtību ķēdes daļās, kā arī infrastruktūras finansēšanas mehānismus citos svarīgos tirgos.

4.3. ES iekšienē nav izdevies nodrošināt līdzvērtīgus konkurences apstākļus dalībvalstu un vietējā/reģionālajā līmenī; piemēram, nav novērsti daudzie gadījumi, kad mazas lidostas aviosabiedrībām nodrošina nekomerciālas likmes, neievērojot privātā tirgus ieguldītāja principu. Nesens uzsāktā rūpīgā izmeklēšana par gadījumiem, kad vairākās ES dalībvalstīs, iespējams, ir sniegts valsts atbalsts aviosabiedrībām, kuras izmanto reģionālās lidostas, norāda uz steidzamo nepieciešamību rīkoties, lai pabeigtu Eiropas Komisijas vadlīnijas par valsts atbalstu lidostām, kuru izstrāde vairākkārt tikusi atlikta. Vienotā tirgus darbību uzlabos arī nesens pieņemtie ES noteikumi par ES mobilo darbinieku, piemēram, gaisa kuģu apkalpes, sociālo nodrošināšanu. Komisija ir veikusi pasākumus vairākos gadījumos, kad bija aizdomas par negodīgu konkurenci.

5. Izaugsmes stratēģija pēc principa "vairāk Eiropas"

5.1. Komisijas uzdevumā veiktā neatkarīgā pētījumā lēsts, ka plašāku ES līmeņa visaptverošu gaisa transporta līgumu noslēgšana ar kaimiņvalstīm un galvenajiem partneriem, it sevišķi no strauji augošiem un/vai ierobežotiem tirgiem, nestu ļoti ievērojamus ekonomiskus ieguvumus — vairāk nekā 12 miljardus *euro* gadā.

5.2. ES stratēģiskajās interesēs ir saglabāt spēcīgu un konkurētspējīgu, Eiropā bāzētu aviācijas nozari, kas savieno ES ar pasauli. Visstraujāk augošie aviācijas tirgi šobrīd atrodas ārpus Eiropas, tāpēc ir būtiski, lai Eiropas aviācijas nozarei būtu iespējas augt arī šajos tirgos.

5.3. Svarīgi ir nodrošināt, lai laika gaitā šā procesa rezultātā izveidotos patiesi integrēta aviācijas telpa, kurā arī attiecības starp kaimiņvalstīm kļūtu atvērta un integrētas. Vairs nav lietderīgi turpināt tādu praksi, ka Padome piešķir atļauju vest sarunas par līgumu slēgšanu ar katru atsevišķo valsti. Daudz efektīvāk būtu piešķirt Komisijai vienotu atļauju vest sarunas ar atlikušajām kaimiņvalstīm, taču turpinot to darīt ar katru valsti atsevišķi.

5.4. Trešā pīlāra ietvaros (visaptveroši līgumi ar galvenajiem partneriem) ir noslēgti vairāki nozīmīgi līgumi. Taču šajā jomā vēl jāsasniedz vairāki svarīgi mērķi, it sevišķi ES un ASV, kā arī ES un Kanādas līgumu ietvaros par īpašuma tiesību liberalizāciju un aviosabiedrību kontroli.

5.5. Lielākajā daļā valstu vēl joprojām ir spēkā noteikumi, kas paredz, ka aviosabiedrību galvenajiem īpašniekiem un kontroles turētājiem jābūt attiecīgās valsts valstspiederīgajiem, tādējādi gaisa pārvadātājiem tiek liegta piekļuve plašākam ieguldītāju un kapitāla tirgu spektram. Šādu noteikumu dēļ gaisa transporta

⁽¹⁾ Briselē 2012. gada 20. decembrī notikušās Padomes 3213. sanāksmes (Transports, telekomunikācijas un enerģētika) secinājumi.

nozarei ir tikusi uzspiesta mākslīga nozares struktūra, kāda citās jomās nepastāv. Piemēram, ASV noteikts, ka ārvalstu valstspiederīgo īpašumā nedrīkst būt vairāk nekā 25 % no aviosabiedrību pamatkapitāla ar balsstiesībām. Šie valstu līmeņa ierobežojumi par īpašuma tiesībām un kontroli ir iemesls, kāpēc tika izveidotas trīs globālas aviosabiedrību apvienības (*Star Alliance*, *SkyTeam* un *Oneworld*) un kopuzņēmumi starp atsevišķiem apvienību locekļiem konkrētos maršrutos. Šīs apvienības praktiski veido globālas aviosabiedrības.

5.6. Taču atbilstoši spēkā esošajiem ES tiesību aktiem uz ES gaisa pārvadātājiem neattiecas valstu ierobežojumi īpašuma tiesību un kontroles jomā, un to kapitāla daļu turētāji var būt no jebkuras ES dalībvalsts.

5.7. Eiropā vērojamā konsolidācijas tendence ir unikāla tādā ziņā, ka uzņēmumu pārrobežu apvienošana un pārņemšana ir atļauta vienīgi ES iekšienē, savukārt noteikumi attiecībā uz īpašumtiesībām un kontroli būtībā nav mainījušies kopš 1944. gada Čikāgas konvencijas. Pašreiz spēkā esošie noteikumi par īpašumtiesībām un kontroli rada ievērojamas grūtības, un to risināšanai ir nepieciešamas sarunas ar partnervalstīm un ļoti sarežģītas pārvaldības struktūras. Aviosabiedrību apvienību locekļi sadarbojas arvien ciešāk, lai piedāvātu klientiem pilnībā integrētus un globāla, daudzus transporta mezglus aptveroša tīkla pakalpojumus.

5.8. Šobrīd ir piemērots laiks, lai veiktu nepieciešamos papildu pasākumus, kuri paredzēti ES un ASV gaisa transporta nolīgumā, ar mērķi liberalizēt aviosabiedrību īpašumtiesības un kontroli, kas ļautu aviosabiedrībām piesaistīt ieguldījumus neatkarīgi no ieguldītāja valstspiederības.

6. Turpmākās ES ārējās aviācijas politikas galvenie principi

6.1. Eiropas Savienībai būtu jāturpina aktīvi sekmēt plašāku atklātību un liberalizāciju aviācijas nozarē, vienlaikus nodrošinot, ka tiek panākts apmierinošs reglamentējošo noteikumu konverģences līmenis. Sarunās ar partnervalstīm pienācīga uzmanība jāpievērš arī darba tiesību un vides standartiem un tam, lai tiktu ievērotas starptautiskas konvencijas un nolīgumi abās šajās jomās, kas palīdzētu izvairīties no tirgus izkropļojumiem un novērstu standartu pazemināšanu. Ir svarīgi, lai aviosabiedrības, kas apkalpo Eiropu, ievērotu ILO normas un noteikumus.

6.2. Ņemot vērā arvien pieaugošo Eiropas atkarību no ārējās tirdzniecības un lidostu izšķirošo nozīmi mūsu kontinenta savienošanā ar pārējo pasauli, EESK pilnībā atbalsta tālejošu darba programmu attiecībā uz aviācijas jomas liberalizāciju.

6.3. Lai gūtu pēc iespējas lielāku labumu, Eiropas Savienībai ir svarīgi ātri īstenot pasākumus (pirms jaunietekmes tirgus valstis paātrina savstarpējos liberalizācijas centienus), jo tādējādi būtu iespējams gūt "iniciatora" priekšrocības. Tas vienlaikus gan aizsargātu, gan stiprinātu Eiropas aviācijas tirgus pozīciju pasaules mērogā. Ja ES neizmantos minēto iespēju, pastāv risks, ka nākotnes globālās gaisa satiksmes plūsmas Eiropu pilnībā apies.

6.4. "Iniciatora" lomas uzņemšanās aviācijas liberalizācijā varētu palīdzēt arī izplatīt Eiropas tehniskos standartus, kas, iespējams, nestu ievērojamus ieguvumus Eiropas gaisa transporta un kosmosa nozarei.

6.5. EESK jau ilgstoši atbalsta ierobežojumu atcelšanu attiecībā uz īpašumtiesībām un kontroli⁽²⁾, jo tas gaisa pārvadātājiem sniegtu piekļuvi plašākam ieguldītāju un kapitāla tirgu spektram. Ņemot vērā ES un ASV tirgu apjomu, šādas politikas īstenošanā sākotnēji galvenā uzmanība jāpievērš turpmāku grozījumu veikšanai ES un ASV nolīgumos. Tādējādi varētu noteikt jaunu kritēriju jaunai ērai aviācijas nozarē (pēc Čikāgas režīma).

6.6. Komisijai būs jāpierāda, ka koordinēta pieeja sarunās veicina ātrākus rezultātus un tādējādi salīdzinājumā ar divpusējām sarunām neradīsies lieka kavēšanās situācijās, kad parādās attiecīgas iespējas. Piemēram, šobrīd ievērojami kavējas sarunas par divpusēja nolīguma noslēgšanu ar Brazīliju. Jāatzīmē arī, ka dalībvalstīm piekrist daļēja atbildība par Eiropas ārējās aviācijas politikas stiprināšanu un ka Komisijai ir vajadzīgas spēcīgas sarunu vešanas pilnvaras, it sevišķi, lai aizstāvētu ES tirgus noteikumus attiecībā uz valstīm un reģioniem, kuros aviācijas nozare darbojas pēc ļoti atšķirīgiem standartiem.

6.7. Ja viena no Tuvo Austrumu aviosabiedrībām pārņemtu kādu no finansiālās grūtībās nonākušajām Indijas aviosabiedrībām, Eiropas nozares pozīcija pavājinātos vēl vairāk.

7. Attiecību uzlabošana ar galvenajiem partneriem

7.1. Ņemot vērā Eiropas kravas gaisa pārvadājumu un kurjerpakalpojumu nozares īpašās iezīmes, tā visas pasaules mērogā jo īpaši cieš no ierobežojošiem divpusējiem gaisa pārvadājumu pakalpojumu nolīgumiem, un tai būtu jāpiešķir prioritāte attiecībā uz tirgus piekļuves šķēršļu likvidēšanu.

7.2. EESK it īpaši vēlētos, lai tiktu panākts straujš progress paplašinātās Vienotās aviācijas telpas izveidē, kas aptvertu Eiropas kaimiņvalstis gan Tuvajos Austrumos, Austrumeiropā, Krievijā un Turcijā, gan viņpus Vidusjūras — Ziemeļāfrikā. Tas piedāvātu attīstības iespējas mazākas nozīmes un reģionālām lidostām, pateicoties minēto tirgu ģeogrāfiskajam tuvumam un faktam, ka daudzi no tiem piedzīvo ievērojamu ekonomisko izaugsmi. Pozitīva un pragmatiska darba programma sadarbībai ar Turciju ļautu sekmīgi un savstarpēji izdevīgi risināt konkrētus jautājumus reģionā. Konkrēti, būtu jānoslēdz divpusējs nolīgums par drošību.

7.3. EESK arī stingri atbalsta tālejošu liberalizācijas programmu ar BRIC un ASEAN valstīm. Šis valstis strauji kļūst par galvenajām izejvielu un rūpniecības preču un pakalpojumu piegādātājām pasaules mērogā, un to iedzīvotāji ceļo arvien biežāk. Visaptverošie ES gaisa transporta nolīgumi ar Ķīnu, Indiju, Japānu un Latīņamerikas valstīm liecina par ievērojamiem ekonomiskiem ieguvumiem; tas ir mērķis, uz kuru

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Transatlantiskās attiecības gaisa transporta jomā", OV C 306, 16.12.2009., 1.–6. lpp.

būtu jātiecas. Gaisa satiksmes liberalizācija Eiropas pārvadātājiem sniegtu iespējas pastiprināt sadarbību ar citām aviosabiedrībām BRIC un ASEAN valstu reģionos un ļautu palielināt caur Eiropas lidostām veikto lidojumu skaitu.

7.4. Svarīgi ir arī, lai visi nolīgumi būtu abpusēji un nodrošinātu priekšrocības gan ES, gan trešām valstīm. Šai sakarā Krievijai steidzami jāparāda sava apņemšanās īstenot 2011. gada nolīgumu "Saskaņotie principi par Sibīrijas pārlidojumu sistēmas modernizāciju". Šo saistību nepildīšanas gadījumā Komisijai ar dalībvalstu atbalstu būtu jāveic nepieciešamie pasākumi.

7.5. Attiecības ar Persijas līča valstīm pēdējos gados lielākoties bijušas vienvirziena process, kurā ES tirgi tikuši atvērti Persijas līča gaisa pārvadātājiem, tādējādi radot ievērojamu iespēju nevienlīdzību. Tā kā pastāv iespēja, ka satiksme tiks pārvirzīta vēl vairāk, nav ieteicams piešķirt prioritāti turpmākām sarunām ar Persijas līča valstīm.

8. Ieguldījumi lidostās

8.1. EESK piekrīt Komisijas paustajām bažām par nepieciešamību veikt ieguldījumus lidostu jaudas palielināšanai. Tomēr attiecībā uz šo priekšlikuma daļu jāprecizē, tieši kādi ir ierosinātie pasākumi, kas palīdzēs sasniegt mērķus, kā arī skaidrāk jānorāda uz saikni ar Komisijas iepriekšējo priekšlikumu "Lidostu tiesību aktu pakete" ⁽³⁾.

8.2. Steidzami jānodrošina lidostu jauda Eiropas Savienībā, lai nezaudētu konkurētspēju salīdzinājumā ar citiem reģioniem, kuros vērojama izaugsme, un tādējādi novērstu satiksmes pārvirzi uz līdzās esošajiem reģioniem.

8.3. Eiropas ekonomika cietīs zaudējumus vēl ilgi pirms pieprasījums pārsniegs piedāvājumu. Saskaņā ar *Eurocontrol* datiem, līdzko lielās transporta mezglu lidostas sāk izmantot vairāk nekā 75 % no savas teorētiski iespējamās maksimālās jaudas, strauji samazinās to spēja efektīvi darboties situācijās, kad ir slikti laika apstākļi vai kavēšanās funkcionālu traucējumu dēļ, kā arī nodrošināt uzticamus lidojumu savienojumus.

8.4. Turklāt lielākā noslogojuma stundās pasažieri maksā vairāk, nekā viņi maksātu tad, ja lidostas jauda būtu lielāka. Piemēram, Apvienotās Karalistes Pārstāvju palātas Transporta komiteja nesē saņēma šādu informāciju: ja Anglijas dienvidaustrumos netiks paplašinātas lidostas, tad iespējams, ka aviopasažieriem 2030. gadā par aviobiļetēm būs jāmaksā 1,2 miljardi mārciņu.

8.5. Lidostu jauda jāuzrauga ES līmenī, un ir jāizstrādā ES vadlīnijas, kas sniegtu vietējām pašvaldībām vienotu visaptverošu satvaru, uz ko tās varētu pamatoties, izstrādājot plānus par lidostu paplašināšanu.

8.6. Lielo transporta mezglu lidostu jaudas paaugstināšana ilgtermiņā ir absolūta nepieciešamība, taču svarīgi ir arī pēc iespējas labāk izmantot esošo jaudu, it sevišķi attiecībā uz

lidostu laika nišām. Lidostām jāspēj reaģēt uz piedāvājuma un pieprasījuma izmaiņām, kā arī tām jāspēj koordinēt savu laika nišu izmantošanu ekonomiski optimāla rezultāta sasniegšanai. Šai sakarā ir būtiski, lai "Lidostu tiesību aktu pakete" ⁽⁴⁾ ietvertais priekšlikums par laika nišām arī turpmāk sekmētu lidostu jaudas labāku izmantošanu, laika nišu piešķiršanā ņemot vērā vietējos apstākļus, jo tas varētu būt vienīgais veids, kā dažas lidostas nākotnē spēs nodrošināt savu izaugsmi. Skrejceļu jauda lielākajās lidostās daudzos gadījumos jau šobrīd tiek izmantota maksimāli, savukārt to tuvumā esošo reģionālo lidostu jauda netiek pilnībā izmantota.

8.7. Arī lidostām, kuras nav satiksmes mezgli, var būt ievērojama nozīme pārslodītības samazināšanā Eiropas galvenajos gaisa transporta mezglos, kas tādējādi ļautu saglabāt Eiropas lidostu nozares vadošo pozīciju. Ņemot vērā ilgo sagatavošanās laiku skrejceļu vai citu termināļu pakalpojumu izvēršanai lielajās lidostās, mazākas nozīmes lidostu plašāka izmantošana un attiecīgu ieguldījumu veikšana tajās var palīdzēt drīzākā laikā mazināt ar lidostu jaudu saistītās problēmas. Labi attīstīts šādu nelielas nozīmes un reģionālo lidostu tīkls uzlabos arī pasažieru drošību, cita starpā nodrošinot ārkārtas situācijā izmantojamu vai alternatīvu lidostu tīkla pieejamību, ja pasliktinās meteoroloģiskie vai citi apstākļi.

8.8. EESK arī atkārtoti aicinājumu bez liekas kavēšanās ieviest "vienas pieturas drošības sistēmu", jo tas aviosabiedrībām ļautu veikt milzīgus izmaksu ietaupījumus, kā arī saīsinātu ceļošanas ilgumu pasažieriem. Tāpēc šis jautājums ar galvenajiem partneriem būtu jāapspriež prioritārā kārtībā.

9. Vienotā gaisa telpa/SESAR

9.1. Lai panāktu virzību Eiropas vienotās gaisa telpas īstenošanā, ir nepieciešami funkcionālie gaisa telpas bloki. Bija paredzēts, ka tiem jābūt pilnībā darbotiespējīgiem 2012. gada 4. decembrī. Ņemot vērā šā jautājuma izšķirošo nozīmi aeronavigācijas pakalpojumu nodrošināšanas optimizēšanā un gaisa satiksmes plūsmas efektīvā vadīšanā, Komisijai Tiesās ir jāuzsāk process pret tām dalībvalstīm, kuras nav īstenojušas minētās saistības.

9.2. Komisijas priekšlikumu ātra un konsekventa īstenošana var palīdzēt veicināt nozares ilgtspējīgu izaugsmi, tādējādi sniedzot būtisku ieguldījumu Eiropas ekonomikas atveseļošanā.

10. Piemērojamie instrumenti

10.1. Visaptverošos gaisa transporta pakalpojumu nolīgumos ar kaimiņvalstīm un lielākajiem līdzīgi domājošajiem partneriem jāaplūko jautājums par regulatīvajiem nosacījumiem godīgas konkurences un ilgtspējīgas aviācijas nozares nodrošināšanai un tie savstarpēji jāsinchronizē; turklāt šai sakarā ir jāņem vērā arī tādi nozīmīgi aspekti kā drošība, vide un ekonomiskais regulējums.

⁽³⁾ COM(2011) 823 final; OV C 277, 13.9.2012., 110.-124. lpp.

⁽⁴⁾ COM/2011/0827 final/2 — 2011/0391 (COD).

10.2. Vēl nav pilnībā skaidrs, tieši kāds būs ierosinātais jaunais instruments Eiropas interešu aizstāvēšanai pret negodīgu praksi, taču tam būtu jābūt līdzīgam plašākai sūdzību procedūrai pret "slēptajām subsīdijām", kuras ir redzamas lidojumu biļešu cenās. Domājams, ka tiesisku spēku šis instruments iegūtu, ja tiktu paredzēti godīgas konkurences nosacījumi gaisa transporta pakalpojumu nolīgumos, kurus Komisija vēlas noslēgt ar šīm trešajām valstīm.

10.3. Komisija pamatoti norāda, ka centieni starptautiskā līmenī nodrošināt līdzvērtīgus konkurences apstākļus jāpapildina ar līdzīgiem centieniem arī Eiropā. Eiropas aviācijas nozare ir pakļauta arvien lielākam normatīvajam slogam un neatbilstībām. Paziņojumā kā kropļojoši faktori, kuriem jāmeklē risinājums, ir

pamatoti norādīti aviācijas nodokļi, nepiemērots valsts atbalsts, lidostu un gaisa telpas pārlieka noslogotība, saistības patērētāju aizsardzības jomā un oglekļa emisiju izmaksas.

10.4. Īpaši jāatzīmē ES emisiju tirdzniecības sistēma. Diskusijās par ārējo aviācijas politiku tā ir iezīmējusies kā ļoti strīdīgs jautājums. Ķīna un Indija ir atteikušās to ievērot, savukārt ASV Kongress ir pieņēmis tiesību aktu, kas ASV aviosabiedrībām aizliedz ievērot ES noteikumus. Vides ilgtspējas nodrošināšana ir kritiski svarīga, taču Eiropas Savienībai ir jānodrošina iespēja Starptautiskajai Civilās aviācijas organizācijai (ICAO) izstrādāt priekšlikumu par tādu pasaules mēroga risinājumu, kuram ICAO asamblejā 2013. gada rudenī varētu piekrist visas partnervalstis un kurš neļautu ES aviācijas nozarei nonākt konkurētspējas ziņā nelabvēlīgākā situācijā ⁽⁵⁾.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Henri MALOSSE

⁽⁵⁾ Sk. arī EESK atzinumu par tematu "Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma aviācijas nozarē", 697 final 2012/0328 (COD), B1 kategorija.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 98/70/EK, kas attiecas uz benzīna un dīzeļdegvielu kvalitāti, un Direktīvu 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu”

COM(2012) 595 final – 2012/0288 (COD)

(2013/C 198/09)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE** kgs

Eiropas Parlaments un Padome 2012. gada 19. novembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 98/70/EK, kas attiecas uz benzīna un dīzeļdegvielu kvalitāti, un Direktīvu 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu”

COM(2012) 595 final – 2012/0288 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 3. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 146 balsīm par, 26 balsīm pret un 23 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK vienmēr ir atbalstījusi atjaunojamo energoresursu — tostarp bioenerģijas — plašāku izmantošanu. Taču jau atzinumā par Atjaunojamo energoresursu direktīvu Komiteja kritiski vērtēja agrodegvielu izmantošanu mobilitātes jomā. Tāpēc tā atzinīgi vērtē Komisijas ieceri “tradicionālo biodegvielu” izmantošanu ierobežot līdz 5 %.

1.2. Komisija tagad vairāk veicinās produktu pārpalikumu, blakusproduktu un produktu atkritumu enerģētisko izmantošanu degvielas ražošanā. Komiteja to principā vērtē atzinīgi, taču arī šajā jomā ir cieši jāraugās, lai tiktu īstenota saskaņota politika un netiktu radītas jaunas problēmas. Taču tieši šajā jomā EESK Komisijas priekšlikumā saskata riskus.

1.3. Lai arī biomasas ir atjaunojama, zemes platība, kurā to audzē, ir ierobežota. Tāpēc ir saprotams, ka jautājumu par netiešām izmaiņām zemes izmantojumā (*ILUC*) — ciktāl tās nozīmē konkurenci zemes platību izmantošanas jomā — iekļauj stratēģiskajā un politiskajā darba kārtībā. Šādas izmaiņas jeb konkurence tomēr rodas tikai tad, ja līdzšinējo pārtikas un lopbarības ražošanu aizstāj, piemēram, ar bioenerģijas ražošanu, nevis tad, ja notiek tikai audzēšanas pārbīde no viena reģiona uz otru.

1.4. Komisijas izvēlētā *ILUC* pieeja ir daļa no fosilo un biogēno enerģijas avotu salīdzinošā novērtējuma, kas ir

vienpusīgi orientēts uz siltumnīcefekta gāzu rādītājiem. Tādi jautājumi kā, piemēram, apgādes drošība vai fosilo izejvielu izsīkums šajā matemātiskajā shēmā neiederas un nav ņemti vērā. Tāpēc *ILUC* neatbilst ilgtspējīgas attīstības politikai.

1.5. Komisijas izvēlētā *ILUC* pieeja ir apšaubāma arī tādēļ, ka tā attiecas tikai uz šķīdriem, bet ne gāzveida vai cietienerģijas nesējiem. EESK nepiekrīt šādai pieejai.

1.6. Ar ierosināto priekšlikumu tiek apdraudēta olbaltumvielu ražošana Eiropā un līdz ar to arī dažās jomās ļoti lietderīgā augu eļļu tieša izmantošana enerģētikas mērķiem, jo Komisija augu eļļām piemēro *ILUC* faktoru un tādā veidā ierobežo to izmantošanu. Tam nav attaisnojuma. Augu eļļas nav galvenie produkti, bet gan blakusprodukts, kas rodas, Eiropā audzējot vajadzīgos proteīnaugus. Eļļas augu audzēšana, kas vienlaikus ļauj iegūt gan olbaltumvielu lopbarību, gan augu eļļu (un tādējādi atteikties no sojas importa), Eiropā nebūtu jāierobežo, bet jāveicina kā viena no ilgtspējīgas lauksaimniecības metodēm.

1.7. EESK uzskata, ka saistībā ar tā sauktajām “modernajām” biodegvielām, kuru ražošanu Komisija tagad vēlas veicināt, pastāv risks, ka vērtīgi potenciālie CO₂ piesaistītāji (piemēram,

koksne, salmi un lapas) tiks izmantoti kā pamats degvielu ražošanai un tādēļ palielināsies CO₂ koncentrācija atmosfērā (skatīt 4. punktu).

1.8. EESK neuzskata, ka ierosinātās izmaiņas Atjaunojamo energoresursu direktīvā ir daudzsološs pamats stratēģijai, kuras mērķis ir patiešām samazināt fosilo degvielu izmantošanu, uzlabot Eiropas apgādes drošību un sekmēt klimata aizsardzību.

1.9. Biodegvielas, lai kādas tās būtu, nav ilgtspējīgs līdzeklis pret izplatīto pārmērīgo enerģijas patēriņu. Tikai to pieejamības dēļ vien tās nevarēs aizstāt fosilo degvielu. Tādēļ biodegvielas — īpaši vieglo automobiļu izmantošanā, kur, iespējams, drīz tiks rastas alternatīvas šķidrām degvielām, — labākajā gadījumā ir pārejas risinājums, kam turklāt var būt būtiskas nevēlamas sekas un kas nekādā gadījumā nedrīkst novērst uzmanību no tā, ka noteikti jāsamazina mūsu enerģijas patēriņš neatkarīgi no tā, kāds ir tās avots.

1.10. EESK apzinās, ka pašlaik dažās mobilitātes jomās, kā arī lauksaimniecībā un mežsaimniecībā šķidro degvielu izmantošanai vēl nav īstenojamo alternatīvu. Praktiska alternatīva varētu būt tīras augu eļļas, taču arī to ražošanas apjoms ir ierobežots, tāpēc to lietošanas joma jāplāno ļoti stratēģiski.

1.11. Arī Komisijas paziņojumā “Nepiesārņojoša enerģija transportam — Eiropas alternatīvo degvielu stratēģija”⁽¹⁾, kas ir stratēģiski saistīts ar biodegvielu politiku, nav minēti piemēroti risinājumi⁽²⁾.

1.12. Kopumā EESK atzīmē, ka dažādie Komisijas ierosinātie politiskie risinājumi ir ļoti nesaskanīgi, un šis trūkums ir steidzami jānovērš. Komiteja rosina Komisiju pārskatīt savu bioenerģijas politiku, it īpaši transporta jomā. To darot, jāņem vērā “zemes platības” (un līdz ar to biomasas) ierobežotais apmērs, attiecīgo bioenerģijas veidu enerģijas bilance un energoefektivitāte (un tādējādi arī atšķirīgā spēja mazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju), kā arī rentabilitāte. Daudz lielāka uzmanība jāvelta jautājumam par enerģijas zudumu konversijas procesos, transporta nozarē jāattīsta un jāveicina aizdedzes motora alternatīvas (tādas kā elektromobilitāte, ūdeņraža tehnoloģija) un jāizstrādā īpaša Eiropas stratēģija ilgtspējīgai olbaltumvielu un augu eļļu iegūšanai un to izmantošanai.

⁽¹⁾ COM(2013) 17 final.

⁽²⁾ Sk. EESK atzinumu “Nepiesārņojoša enerģija transportam” (vēl nav pieņemts).

2. Ievads: politiskais konteksts un Komisijas priekšlikumi

2.1. Direktīvā 2009/28/EK (Atjaunojamo energoresursu direktīvā) tika izvirzīti saistoši mērķi paplašināt atjaunojamo energoresursu (turpmāk AE) izmantošanu; līdz 2020. gadam to īpatsvaram enerģijas patēriņā jāsasniedz 20 %. Dalībvalstis īstenošanā varēja rīkoties ļoti elastīgi, proti, tās pašas varēja izlemt, kurā jomā (elektroenerģija, siltums/dzesēšana, transports) tās galvenokārt darbosies.

2.2. Šis elastīgums tomēr neattiecās uz transporta jomu; bija noteikts, ka šajā jomā minimālajam īpatsvaram enerģijas patēriņā jābūt 10 %. Vispirms bija plānots, ka šī procentuālā daļa jāsasniedz, izmantojot biodegvielas⁽³⁾, taču pēc EESK un Eiropas Parlamenta paustās kritikas tika panākts, ka var pierēķināt arī citus atjaunojamo enerģiju veidus (piemēram, elektroenerģiju no atjaunojamiem enerģijas avotiem izmantošanai automobiļos un vilcienos, biogāzi u.c.).

2.3. Tagadējie priekšlikumi grozījumiem ir iesniegti, pamatojoties uz 2010. gadā publicēto Komisijas “Ziņojumu par netiešām izmaiņām zemes izmantojumā, kas saistītas ar biodegvielām un bioloģiskajiem šķidrām kurināmajiem”⁽⁴⁾, kurā bija secināts, ka “ir svarīgi jautājumu par netiešām izmaiņām zemes izmantojumā saistībā ar biodegvielām atrisināt (...)”.

2.4. Principā ir saglabāta EESK kritizētā pieeja, proti, transporta jomā izmantot no augu izcelsmes materiāliem iegūtu degvielu, taču tagad paredzēts ierobežot tradicionālās agrodegvielas un uzsākt pāreju uz tā dēvētajām “modernajām” biodegvielām, kas, kā tiek apgalvots, nav saistītas ar risku radīt netiešas izmaiņas zemes izmantojumā. Šīs, pēc Komisijas domām, “modernās” biodegvielas ir šķidrās degvielas, ko ražo, piemēram, no biogēniem atkritumiem / vielu atlikumiem vai aļģēm. Komisija uzskata, ka šo degvielu ražošana ir jāveicina, jo pašreiz tās komerciāli nav pieejamas lielos apjomos. Paredzēts nodrošināt turpmāku stimulēšanu, palielinot moderno biodegvielu svērumu Direktīvas 2009/28/EK transporta nozarei paredzētajā 10 % mērķī, salīdzinot ar tradicionālajām biodegvielām.

2.5. Priekšlikumos Komisija kopumā ir izvirzījusi šādus mērķus:

— ierobežot tradicionālo biodegvielu ieskaiti Atjaunojamo energoresursu direktīvas mērķu sasniegšanā, lai to īpatsvars būtu maksimāli 5 % no transporta nozares enerģijas patēriņa, t. i., maksimāli puse no izvirzītā 10 % mērķa;

⁽³⁾ Direktīvas priekšlikumā tiek oficiāli lietots termins “biodegvielas”. EESK dažādos atzinumos ir norādījusi uz daudzām vides problēmām, kas izriet no šīm “bioloģiskajām degvielām”. Tā kā zilbe “bio” rada iespaidu, ka runa ir par ekoloģiski nevainojamu produktu (sk. “bioloģiskā lauksaimniecība”), termina “biodegviela” vietā EESK savā atzinumā lieto neitrālu terminu “agrodegviela”.

⁽⁴⁾ COM(2010) 811 final, 22.12.2010.

- veicināt tā dēvētās “modernās biodegvielas” (kas nerada netiešas izmaiņas zemes izmantojumā vai rada nelielas izmaiņas zemes izmantojumā), cita starpā aprēķinos par Atjaunojamo energoresursu direktīvas mērķu sasniegšanu nodrošinot šīm degvielām lielāku svērumu nekā tradicionālajām biodegvielām;
- uzlabot ar biodegvielu ražošanas procesu saistīto siltumnīcefekta gāzu rādītājus (samazināt attiecīgās emisijas), paaugstinot siltumnīcefekta gāzu ietaupījuma robežvērtību jaunām iekārtām;
- pilnveidot ziņošanu par siltumnīcefekta gāzu emisiju, prasot dalībvalstīm un degvielas piegādātājiem ziņot par emisijām, kuru cēlonis ir netiešas zemes izmantojuma izmaiņas saistībā ar biodegvielas ražošanu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Attiecīgajā atzinumā par Atjaunojamo energoresursu direktīvas projektu ⁽⁵⁾ EESK direktīvas mērķus kopumā vērtēja atzinīgi un atbalstīja, taču bioenerģijas izmantošanu transporta nozarē vērtēja kritiski.

3.2. Eiropā ir mērķtiecīgi jāpaplašina atjaunojamo energoresursu izmantošana, taču līdztekus konsekventi jāīsteno energotaupības pasākumi, efektīvi un visaptveroši jāpaaugstina energoefektivitāte, kā arī jāveic strukturālas pārmaiņas dažādās jomās (piemēram, transporta politikā).

3.3. EESK tomēr neatbalstīja īpašo attieksmi pret transporta nozari un koncentrēšanos uz agrodegvielām, norādot, ka “stratēģiskais lēmums, kas paredz dīzeļdegvielas vai benzīna daļēju aizstāšanu ar agrodegvielām, ir viens no neefektīvākajiem un dārgākajiem klimata aizsardzības pasākumiem un pašlaik nozīmē finanšu līdzekļu ļoti nepareizu sadali. EESK nevar saprast, kādēļ politiski visvairāk jāatbalsta tieši dārgākie pasākumi, jo īpaši ņemot vērā to, ka līdz ar ekonomiskiem jautājumiem pilnīgi neatbildēti ir ļoti daudzi vides un sociālie jautājumi (...). Tāpēc tā neatbalsta atsevišķo mērķi par agrodegvielu 10 % īpatsvaru” ⁽⁶⁾. Komiteja šo nostāju nav mainījusi.

3.4. Komisijas pūliņiem tomēr nav jābūt vērstiem tikai uz politiski izvirzīto 10 % mērķi. Tai būtu vairāk jācenšas izstrādāt saskaņotu politiku, kura ir virzīta uz pašlaik izmantoto fosilo degvielu — ilgākā termiņā pat pilnīgu — aizstāšanu.

3.5. Pie satiksmes pašreizējās intensitātes agrodegvielām būs ļoti maza nozīme šā mērķa sasniegšanā. ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija ir aprēķinājusi: ja visā pasaulē

transporta nozares pieprasījumu pēc enerģijas pašlaik gribētu apmierināt ar agrodegvielām, to ražošanai vajadzētu izmantot 2/3 no pašlaik pasaulē pieejamās aramzemes.

3.6. Šādas politikas sekas, kas saistītas ar netiešām izmaiņām zemes izmantojumā, ir acīm redzamas.

3.7. Biodegvielas, lai kādas tās būtu, tātad nav ilgtspējīgs līdzeklis pret izplatīto pārmērīgo enerģijas patēriņu. Tikai to pieejamības dēļ vien tās tikai ļoti ierobežotā apjomā varēs aizstāt fosilo degvielu. Tādēļ biodegvielas — īpaši vieglo automobiļu izmantošanā, kur, iespējams, drīz tiks atrastas alternatīvas šķidrajām degvielām, — labākajā gadījumā ir pārejas risinājums, kam turklāt var būt būtiskas nevēlamas sekas un kas nekādā gadījumā nedrīkst novērst uzmanību no tā, ka noteikti jāsamazina mūsu enerģijas patēriņš neatkarīgi no tās avota.

3.8. Viens no iemesliem EESK kritiskajai un atturīgajai nostājai pret Komisijas 2008. gada priekšlikumu bija jautājums par netiešām izmaiņām zemes izmantojumā. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē pašreizējo pieeju, kuras mērķis ir ierobežot tradicionālo agrodegvielu izmantošanu.

ILUC pieeja ir izprotama, taču tai ir nopietni trūkumi

3.9. Komisijas konceptuālā pieeja *ILUC* jautājumam ir saprotama: kad lauksaimniecībā izmantojamas platības, kurās līdz šim audzēja pārtikas vai lopbarības augus, izmanto augu audzēšanai citam pielietojumam (piemēram, agrodegvielām, kā arī augiem, ko izmanto kā materiālu u.c.), līdzšinējie pārtikas vai lopbarības augi jāaudzē citās platībās, un tas var radīt negatīvas ekoloģiskas un sociālas sekas.

3.10. Tāpēc saprotams, kādēļ jautājumu par netiešām izmaiņām zemes izmantojumā (*ILUC*) iekļauj stratēģiskajā un politikajā darba kārtībā.

3.11. Komisijas pasūtītajā pētījumā aprēķināts, ka šīs netiešās izmaiņas zemes izmantojumā skartu 1,4 miljonus hektāru jau tad, ja agrodegvielu īpatsvars, kas šodien Eiropā ir mazāks nekā 5 %, palielinātos līdz 10 %.

3.12. Komiteja norāda Komisijai, Eiropas Parlamentam un Padomei uz to, ka netiešas izmaiņas zemes izmantojumā rodas ne tikai saistībā ar šķidru degvielu izmantošanu. Šādas izmaiņas daudz vairāk raksturīgas biomasas izmantošanai, ja šī biomasa nav atlikumi.

3.13. Tas nozīmē, ka arī uz gāzveida degvielu un cieto degvielu vajadzētu attiecināt līdzīgu pieeju kā uz šķidrām

⁽⁵⁾ OV C 77, 31.3.2009., 43. lpp.

⁽⁶⁾ Turpat.

degvielām. Piemēram, Vācijā 2011. gadā papildus 1,2 miljoniem hektāru aramzemes, kur audzēja augus tradicionālo agrodegvielu iegūšanai, apmēram 1 miljons hektāru tika izmantots tādu augu (galvenokārt kukurūzas) audzēšanai, kurus izmanto biogāzes ražošanā. Ja augus audzē degvielas ieguvei, ir jāpiemēro *ILUC* faktors, savukārt, ja enerģijas ieguvei, tad šis faktors nav jāpiemēro. Tas ir neloģiski un nekoncektīvi.

3.14. EESK uzskata, ka ir ļoti lietderīgi tādus enerģijas avotus kā biomasu, kuru ražošanai vajadzīgas atsevišķas platības, transporta nozarē izmantot tikai tad, ja nav praktiski īstenojama alternatīvu. Lai arī biomasu ir atjaunojama, vajadzīgo platību dēļ tās pieejamība ir ierobežota.

3.15. Bieži vien ir pieejamas alternatīvas, vai arī tās var izstrādāt, piemēram, saistībā ar elektromobilitāti vēja un saules enerģiju var iegūt, daudz vairāk saudzējot platības: piemēram, lai gadā saražotu 10 GWh elektroenerģijas, ir vajadzīga 400 ha liela kukurūzas platība, bet tikai 8 hektāri jumtu virsmas (uz kuriem ir uzstādīti saules enerģijas paneļi) vai 0,3 hektāri (ja tiek izmantotas vēja enerģijas iekārtas). Citiem vārdiem: jomās, kurās ir iespējama un arī ekonomiski lietderīga un praksē īstenojama, piemēram, elektromobilitāte, tā būtu jāturpina attīstīt un izmantot, lai pēc iespējas izvairītos no konkurences zemes izmantojuma jomā vai šādu konkurenci samazinātu.

3.16. EESK norāda, ka Komisijas priekšlikumā trūkst pārliecinājošas vispārējās stratēģijas gan attiecībā uz bioenerģiju, gan uz Komisijas regulāri minēto transporta nozares problēmu risināšanu. Šīs problēmas ir:

a) ļoti lielā atkarība no enerģijas importa un

b) nespēja kontrolēt siltumnīcefekta gāzu emisiju.

Jaunā pieeja tikpat kā neuzlabo klimata aizsardzību un nepalielina apgādes drošību

3.17. Komisija apzinās, ka tā dēvētās “modernās” biodegvielas, ko ražo no vielu atlikumiem vai atliekām, būs ievērojami dārgākas nekā tradicionālās agrodegvielas no pārtikas augiem. Tā kā Komisija balstās uz to, ka šādas “modernās” degvielas ir nepieciešamas 10 % mērķa sasniegšanai, mērķa aprēķinos tiek izmantots matemātisks triks. Katrs “moderno degvielu” litrs, kas saražots no direktīvas projekta IX pielikuma A daļā minētajām izejvielām (piemēram, aļģes, salmi, kūtsmēsli un notekūdeņu dūņas, riekstu čaumalas un miza, ēvelskaidas, zāgskaidas vai lapas), ir sareizināts ar faktoru četri, t.i., ir aprēķināts kā 4 litri tradicionālās agrodegvielas. Aprēķinos par degvielu, ko ražo, piemēram, no lietotās cepamās eļļas, dzīvnieku taukiem, nepārtikas celulozes materiāla (IX pielikuma B daļa), jāpiemēro faktors divi.

3.18. Tas nozīmē, ka ar “moderno degvielu” īpatsvaru 2,5 % apmērā, kuru reizina ar faktoru četri, īstais 10 % mērķis ir sasniegts. Ja pieņem, ka šīs “modernās degvielas” salīdzinājumā ar fosilajām degvielām nodrošina siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumu par 60 %, transporta nozares siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinātos par apmēram 1,5 %. Tā kā transporta nozares emisiju īpatsvars kopējā ES emisiju apjomā ir aptuveni 25 %, Eiropas Savienībā kopējais siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājums būtu **mazāks nekā 0,5 %!**

3.19. Vienalga, vai izvirzīto 10 % mērķi sasniedz ar 2,5 % “moderno” biodegvielu vai ar degvielu kombināciju (tradicionālo biodegvielu maksimālais īpatsvars 5 % apmērā un, piemēram, 1,25 % “moderno biodegvielu”), to nevar uzskatīt par būtisku ieguldījumu ES apgādes drošībā un klimata aizsardzībā.

3.20. Ilgākā termiņā transporta nozarē ir jāpanāk atjaunojamo enerģiju īpatsvars, kas ievērojami pārsniedz pašreizējo 10 % mērķi. Pati Komisija plāno līdz 2050. gadam transporta nozarē samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas pat par 67 %. Iesniegtajā priekšlikumā nav piedāvāta daudzsoļa stratēģija šā mērķa sasniegšanai.

Komisijas pieeja ir pretrunā Eiropas olbaltumvielu stratēģijai

3.21. EESK uzsver, ka *ILUC* pieeju var lietot tikai saistībā ar jauniem zemes izmantošanas veidiem; tā nav piemērojama, ja runa ir par līdzšinējā izmantojuma reģionālu pārbīdi. Un tieši šajā jautājumā Komisijas iesniegtajā direktīvas projektā ir pieļauta būtiska konceptuāla kļūda.

3.22. Ar *ILUC* saistītajos aprēķinos Komisija norāda, ka augu eļļu ražošanā kā blakusprodukts rodas masa pēc eļļas izspiešanas jeb proteīnu masa, kuras vērtību nosaka tikai no klimata politikas viedokļa, t.i., salīdzinot siltumnīcefekta gāzu emisijas aprēķinos iekļaujot tikai tās enerģētisko vērtību.

3.23. Taču Eiropā nevienam neienāktu prātā dedzināt pēc eļļas izspiešanas iegūto masu. Drīzāk jāatzīmē, ka eļļas augu audzēšana Eiropā ir ļoti lietderīga. Piemēram, pēdējos gadu desmitos rapsi selekcionēja tāpēc, lai veicinātu tā audzēšanu lopbarības iegūšanai un tādējādi Eiropā uzlabotu ļoti sliktu apgādi ar olbaltumvielām. EESK ir bieži norādījusi, ka tas ir steidzami jādarb, jo aptuveni 75 % no izbarotās proteīnu lopbarības pašlaik ir jāimportē. Eiropā audzējot olbaltumvielu kultūras, var samazināt proteīnaugu, piemēram sojas, importu un tādējādi arī negatīvo ekoloģisko un sociālo ietekmi, kas daļēji ir saistīta ar sojas rūpniecisko audzēšanu aizjūras teritorijās.

3.24. Tāpēc augu eļļa nav galvenais eļļas augu audzēšanas mērķis. Apmēram 2/3 ražas ir proteīnu masa un tikai 1/3 — spiesta eļļa. Tādējādi eļļa tāpat kā salmi⁽⁷⁾ ir ražošanas blakusprodukts jeb atkritums.

3.25. Komisija, no vienas puses, apgalvo, ka vēlas veicināt blakusproduktus un produktu atkritumus, taču, no otras puses, ar ierosināto priekšlikumu Eiropā tiek apdraudēta olbaltumvielu ražošana un tādējādi arī augu eļļu tieša izmantošana, kas ir ļoti lietderīga. To nevar uzskatīt par saskaņotu politiku.

ILUC ir tikai kritērijs; bioenerģija ir kaut kas vairāk nekā tikai jautājums par platību nepieciešamību un siltumnīcefekta gāzu emisijām

3.26. Komisijas priekšlikumi liecina, ka tā debates par bioenerģijām reducē tikai uz salīdzinošiem aprēķiniem par siltumnīcefekta gāzu emisijām no fosiliem un atjaunojamiem enerģijas avotiem. Tā uzskata, ka biogēnas degvielas Atjaunojamo energoresursu direktīvā var iekļaut tikai tad, ja tās attiecībā pret fosilām degvielām uzrāda noteiktu siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājuma pakāpi.

3.27. EESK uzsver, ka šāda politika ir pārāk šaura, jo tā izslēdz citus svarīgus jautājumus, piemēram, apgādes drošību (tostarp reģionālo apgādes struktūru attīstīšanu). Netiek ņemts vērā arī jautājums par fosilo enerģijas avotu/izejvielu izsīkumu, sociālie aspekti, piemēram, mazo zemnieku vai vietējo iedzīvotāju grupu izstumšana, kas vērojama aizjūras teritorijās esošajos kultūru audzēšanas apgabalos, kā arī cenu attīstība pārtikas produktu tirgos. Jo šos aspektus — atšķirībā no *ILUC* — nevar matemātiski pārrēķināt siltumnīcefekta gāzu ekvivalentā.

3.28. Turklāt siltumnīcefekta gāzu emisiju salīdzinājuma skaitļos nav pietiekami stingri nodalīts starp fosilo, izsīkstošo naftu (ko izmanto benzīna, dīzeļa un petrolejas ražošanā) un, piemēram, reģeneratīvo, no jauna saražojamo augu eļļu (kas saskaņā ar Eiropas olbaltumvielu stratēģiju ir atkritumu produkts). Šajos siltumnīcefekta gāzu salīdzinošajos skaitļos — ja tos vēlas atbilstoši izmantot — noteikti jāņem vērā šis fosilais vai attiecīgi reģeneratīvais aspekts. Tas nozīmē, ka vispirms būtu būtiski jāsamazina naftas produktu svērumi (atkarībā no to konkrētās ietekmes), turklāt fosilo enerģijas avotu klimata bilancē jāierēķina arī to jaunās ieguves metodes, kas ir (klimatam) kaitīgākas (piemēram, naftas smiltis vai slānekļa eļļa); Komisijai šajā ziņā priekšlikums jāpilnveido.

3.29. Turklāt jāņem vērā, ka atsevišķas biogēnas degvielas ir ļoti atšķirīgas. Siltumnīcefekta gāzu emisijas no biodegvielām

rodas a) saistībā ar augu audzēšanas veidu un b) biodegvielu tehniskās ražošanas procesā, tostarp izejvielu un galaproduktu transportēšanā.

3.30. Tāpēc biodegvielas, kas iegūtas ar dabu un resursus saudzējošām audzēšanas metodēm (piemēram, no bioloģiskās ražošanas), būtu jānošķir no degvielām, ko ražo, izmantojot daudz lauksaimniecības ķimikāliju (kas pasliktina siltumnīcefekta gāzu emisijas rādītājus); savukārt uz vietas ražotas degvielas būtu jānodala no degvielām, kas ražotas centrālās, lielās tehniskās iekārtās, utt. Komisija nav veikusi šādu diferencēšanu.

3.31. Gluži pretēji, saskaņā ar Komisijas ierosinātajām aprēķina metodēm pat “modernās” degvielas, kuru ražošana ir saistīta ar lielu enerģijas patēriņu un transportēšanas izmaksām, aprēķinos iegūst labāku pozīciju nekā, piemēram, dabīgas izejvielas, ka nerada praktiski nekādas emisijas (piemēram, tīra augu eļļa, skatīt 4. punktu). EESK uzskata, ka tas nav pieņemami.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komisija norāda — “moderno” degvielu ražošana nav saistīta ar risku, ka varētu notikt netiešas izmaiņas zemes izmantojumā. EESK vēlas uzsvērt — tas nekādā gadījumā nenozīmē, ka šīs degvielas nekaitē klimatam. Komiteja, izmantojot četrus konkrētus piemērus no Komisijas ierosinātā atliekvielu saraksta, vēlas paust kritisku nostāju pret plānoto pieeju.

4.2. Glicerīns

4.2.1. Risinot “moderno” degvielu jautājumu, Komisija lielu uzsvāru liek uz glicerīnu, nevis tradicionālo biodīzeli, ko tā vēlas ierobežot. Tomēr pēdējos gados tieši Eiropas biodīzeļa ražotāji ir kļuvuši par nozīmīgākajiem glicerīna piegādātājiem Eiropā — 80 % no Eiropā saražotā glicerīna rodas no biodīzeļa ražošanas⁽⁸⁾. EESK nav skaidrs, no kurienes nākotnē radīsies izejviela “glicerīns” (ko paredzēts pastiprināti izmantot), ja vēlamies ierobežot attiecīgās sākuma izejvielas (biodīzeļa) ražošanu. Tā pati par sevi ir pretruna.

4.2.2. Komisija pati ir skaidri norādījusi, ka klimata politikas un enerģētikas politikas apsvērumu dēļ jebkurā gadījumā būtu lietderīgāk dabīgas augu eļļas izmantot tieši, un tās nevajag esterificēt par biodīzeli (skatīt Direktīvas 2009/28/EK V pielikuma A daļu). Šādas no klimata politikas viedokļa lietderīgas rīcības rezultātā glicerīns vispār nerastos. Taču Komisijas pašreizējais priekšlikums radīs ievērojamus un dziļus konkurences kropļojumus, kad tiks veidots produktu reitings, ņemot vērā to radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju (SEG) apjomu. Rūpnieciskajam pārpalikuma produktam glicerīnam, kas rodas energoietilpīgā procesā (augu eļļas esterificēšana par biodīzeli), — ja tā

⁽⁷⁾ Rapša audzēšanā tās ir apmēram 9 tonnas uz hektāru; taču pārsteidzoši, ka siltumnīcefekta gāzu emisijas aprēķinos šo salmu enerģētiskā vērtība netiek ņemta vērā!

⁽⁸⁾ Skatīt ADM 2009. gada ziņojumu, <http://www.oelag.de/images-beitraege/downloads/ADM%20GB%202009%20final.pdf>.

vērtību sareizina ar četri — ir fiktīvi labāks SEG rādītājs nekā sākuma izejvielai — augu eļļai. Uz papīra tiek radīts matemātisks SEG ietaupījums, kura patiesībā nav (skatīt arī 4.4.3. punktu).

4.3. Koksne (biomasas pārvēršana šķidrumā)

4.3.1. Tehniski, protams, ir iespējams biomasu pārvērst šķidrumā, piemēram, izmantojot koksnī, kā to ierosina Komisija. Jau vairākus gadu desmitus ir zināma attiecīgā *Fischer-Tropsch* metode. Tās būtība ir pilnībā sašķelti koksē esošās lignīna molekulas, un atlikušais CO, vairumā gadījumu pievienojot H₂, tiek pārveidots par CH molekulām.

4.3.2. Šajā procesā nevar (!) izmantot koksnē atlikumus vai mizu; ir vajadzīga vislabākās kvalitātes koksne (un tas radīs konkurenci ar mēbeļu un finiera ražošanas nozari), jo svešās molekulas, kas ir sastopamas tieši koksnē atlikumos vai mizā, traucē *Fischer-Tropsch* procesam.

4.3.3. Šis process ir ārkārtīgi energoietilpīgs! No 1 000 kg vislabāko apaļkoku (no kuru svara 60 % ir organiskas vielas) var saražot 135 kg dīzeļdegvielas. Šajā procesā zūd vairāk nekā 85 % koksnē veidā izmantotās enerģijas un tikai apmēram 15 % kļūst par “modernu biodegvielu”. Tas nozīmē, ka no meža, kurā ir 1 000 koki, vairāk nekā 850 kokus izmanto kā procesa enerģiju, lai no mazāk nekā 150 kokiem iegūtu degvielu. No biomasas iegūtajai degvielai sadegot automobiļu dzinējos, atbrīvojas visu izmantoto 1 000 koku kopējais ar fotosintēzi piesaistītais oglekļa dioksīds.

4.3.4. Tas ir nepieņemami zems energoefektivitātes līmenis, kas ir tālu no tā, ko Komisija regulāri pieprasa sasniegt. Energoefektivitātes mērķu sasniegšanai ir vajadzīgi ieguldījumi procesos, ar ko iespējams panākt enerģijas izmantošanas ziņā pieņemamu ietekmi.

4.3.5. Tomēr ES atjaunojamo energoresursu politikā valda uzskats, ka CO₂ emisijas aspektā šis process ir lielā mērā neitrāls, jo procesa enerģiju iegūst, izmantojot koksnī. No otras puses, ES plāno ierīkot CO₂ piesaistītājsistēmas. Kas gan šim nolūkam var būt vēl piemērotāks par CO₂ pārvēršanu koksnē un tādējādi tā piesaistīšanu ilgtermiņā, tādā veidā to uzreiz atkal “neizkūpinot gaisā”, piemēram, “moderno degvielu” ražošanā?

4.3.6. EESK uzsver — protams, ilgtspējīgas mežsaimniecības nodrošināto koksnī var un vajag izmantot arī enerģētiskās mērķiem, lai aizstātu, piemēram, tādus degizraķeņus kā naftu vai ogles. Taču Komiteja jau agrāk ir norādījusi⁽⁹⁾, ka jāievēro

Kopīgā pētniecības centra ieteikumi un vispirms jāveic klimata politikā visefektīvākie un ekonomiski vislietderīgākie pasākumi. Tādi pirmām kārtām ir no koksnē iegūstamās siltumenerģijas izmantošana (piemēram, maza mēroga centrālā apkures sistēmās, vislabākajā gadījumā — apvienojumā ar koģenerācijas iekārtām), nevis energoietilpīgi ķīmiskās konversijas procesi, kuros koksnī pārvērš transporta nozarei paredzētā šķidrā degviela⁽¹⁰⁾.

4.4. Salmi

4.4.1. No vides un klimata politikas viedokļa ir vairāk nekā problemātiski, ka Komisija salmus viennozīmīgi klasificē kā “vielu atlikumu” (nevajadzīgu atkritumu nozīmē). Salmi gadsimtiem ilgi ir bijuši galvenais materiāls zemnieku saimniecības cikla aprīvē. Zem viena hektāra veselas aramzemes dzīvo apmēram 10 tonnas dzīvu būtnu, kurām vajadzīga barība. Šajā saistībā jāzina, ka humusu daudzu gadsimtu gaitā izveidoja zemes dzīvnieku organismi, izmantojot tieši salmus, lapas, vītušu zāli utt. Humuss nozīmē augsnes kvalitāti, auglīgumu un CO₂ samazinājumu.

4.4.2. EESK nav skaidrs, ko īsti Komisija vēlas: attīstīt un paplašināt CO₂ piesaistītājus vai, prioritāri izmantojot salmus degvielas ražošanai, likvidēt vienu no izšķirošiem avotiem, kas var samazināt oglekļa daudzumu?

4.4.3. ES sniedz atbalstu otrajam variantam, kurā salmi ir atkritums un no tā — ar augstu enerģijas patēriņu — tiek ražota “moderna” degviela, ko četrkārsā apmērā pozitīvi ierēķina virzībā uz klimata aizsardzības mērķu sasniegšanu transporta nozarē. Turpretim attiecīgais pretējais efekts, proti, nesamazinātais CO₂ daudzums netiek aprēķināts!

4.4.4. Nav apsvērta vēl viens apstāklis: ja augsnes sistēmā trūkst salmu, problēmas rodas ne tikai augsnes struktūrai un mikroorganismiem. Arī tādējādi zaudētās barības vielas jāaizstāj ar minerālmēslojumu, kura ražošanai ir vajadzīgs gan finansējums, gan daudz enerģijas.

4.4.5. Lauksaimniekiem ir izdevīgi, ja saskaņā ar politiskajām vadlīnijām salmi kļūst par precī, par ko viņi saņem naudu. Savukārt par humusa veidošanu un oglekļa uzglabāšanu augsnē, kā arī par tās enerģijas ietaupīšanu, kas ir saistīta ar salmu izmantošanu lauksaimniecības ciklā, viņi nesaņem neko. Šajā jomā tiek viennozīmīgi radīti nepareizi tirgus stimuli.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Komisijas Kopīgais pētniecības centrs, “Biofuels in the European Context: Facts, Uncertainties and Recommendations”, 2008. g., tīmekļa vietne http://ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/jrc_biofuel_report.pdf (pieejams tikai angļu valodā).

⁽⁹⁾ OV C 77, 31.3.2009., 43. lpp.

4.4.6. Komiteja atgādina, ka 2012. gada 19. septembrī tā pieņēma atzinumu par "Priekšlikumu lēmumam par uzskaites noteikumiem un rīcības plāniem attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām un piesaisti, kas rodas darbībās, kuras saistītas ar zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību" ⁽¹⁾. Tajā Komiteja norādīja, ka paredzētie rīcības plāni, piemēram, attiecīgo CO₂ piesaistītājsistēmu izveidei lauksaimniecībā, "steidzami jāatbalsta ar citiem politiskiem pasākumiem un jāsaista ar jau veiktajiem pasākumiem, lai radītu pamatnosacījumus, kas zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem dod iespēju atbilstoši un ekonomiskā ziņā pārdomāti īstenojot efektīvus LULUCF pasākumus, kuri nenes viņiem vienīgi zaudējumus". Tāpēc Komiteja pauž nožēlu, ka mazāk nekā divus mēnešus pēc tam, kad tā formulējusi šo principu, Komisija ir nākusi klajā ar pašreizējo priekšlikumu no salmiem ražot "modernas" degvielas, līdz ar to izvēloties pilnīgi pretēju virzienu.

4.5. Lapas

4.5.1. Nediferencēti noteikt, ka lapas ir atkritumi jeb izejviela "modernu" degvielu ražošanai, no vides viedokļa ir nepieņemami. Lapām ir svarīga loma, piemēram, meža ekoloģiskajā ciklā un tā produktivitātē. Lapu izvešana no dažiem Eiropas mežiem viduslaikos bija cēlonis to ilgstošai degradācijai. Saskaņā ar pašreizējiem Komisijas priekšlikumiem ir iespējams mežu lapas izmantot privileģētai degvielas ražošanai — tieši šo procesu pirms vairākiem gadu desmitiem ar grūtībām izdevās apstādīnāt, lai atveseļotu mežus. Šobrīd tikai ekonomiski apsvērumi varētu būt arguments pret Komisijas priekšlikumu īstenošanu.

5. EESK ierosinājumi

5.1. EESK rosina Komisiju pilnībā pārskatīt savu politiku bioenerģijas jomā, it īpaši attiecībā uz biodegvielām. Komisijai jāņem vērā platības resursa (un līdz ar to biomasas) ierobežotais apjoms, attiecīgo bioenerģijas veidu (un tādējādi arī atšķirīgo SEG samazināšanas potenciālu) enerģijas bilance un energoefektivitāte, kā arī ekonomiskā efektivitāte. Komiteja iesaka Komisijai ņemt vērā gan Kopīgā pētniecības centra nozīmīgos izteikumus, gan galvenās tēzes no Vācijas Federālās vides aģentūras pētījuma ⁽²⁾, par kuru tika sniegta informācija EESK rīkotajā papildu pasākumā, kas notika vienlaikus ar Durbanas klimata pārmaiņu konferenci.

5.2. Jautājumam par konversijas procesos vajadzīgo enerģijas patēriņu jāvelta daudz lielāka uzmanība; bieži vien to pienācīgi

nenovērtē. Iejaukšanās izejvielu molekulārajā struktūrā ir nozīmīga daudzās mūsu dzīves jomās (piemēram, farmācijā), bet tas nav obligāti jādara enerģijas jomā. Tajā pats svarīgākais ir, cik iespējams, paaugstināt energoefektivitāti, ja mērķis ir iegūt enerģiju! Visu enerģijas produktu, kas tiek pakļauti ķīmiskai konversijai, lietderība vienmēr ir rūpīgi jānovērtē, ja tiem ir iespējamas alternatīvas.

5.3. Tā vietā, lai, patērējot daudz enerģijas, koksni pārvērstu un pēc tam automobilī sadedzinātu, to vajadzētu izmantot vai nu par oglekļa piesaistītāju vai sadedzināt tieši, lai siltuma nozarē aizstātu degzraktenus.

5.4. Komisijai vajadzētu izstrādāt stratēģiju, kurā, līdzīgi kā plānotajā Eiropas olbaltumvielu stratēģijā, nepieciešamība nodrošināt enerģiju energoefektīvā veidā ir sasaistīta ar dabīgiem procesiem, piemēram, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā. Tas nozīmē: eļļas augu audzēšana Eiropā, kas vienlaikus ļauj iegūt gan olbaltumvielu lopbarību, gan augu eļļu (un tādējādi aizstāt sojas importu), ar ilgtspējīgām lauksaimniecības metodēm būtu jāveicina, nevis jāierobežo.

5.5. Biodegvielu izmantošanu, kuras iespējas ir ierobežotas, Komisijai vajadzētu stratēģiski orientēt tikai uz nozarēm, kurās atšķirībā no vieglajiem automobiļiem vēl nav īsti daudzsološu alternatīvu fosilajām degvielām. Šīs nozares ir, piemēram, gaisa transports, kuģu transports, kā arī pati lauksaimniecība un mežsaimniecība (tātad *off road*).

5.6. Komisijai tomēr vajadzētu nopietni attiekties pret pašas formulēto principu, proti, bioenerģijas izmantot tur, kur, pieliekot saimnieciski vismazākās pūles, enerģētikas un klimata jomā var panākt vislielāko ietekmi. Tas viennozīmīgi attiecas uz siltuma izmantošanu, bet ne šķidrājām degvielām.

5.7. Jautājumā par atjaunojamām enerģijām lauksaimniecībā EESK vairākkārt ir paudusi viedokli un norādījusi arī uz to, ka šajā jomā tīras augu eļļas izmantošana piedāvā interesantas alternatīvas. Piemēram, Komisija Septītajā pētniecības pamatprogrammā atbalstīja projektu par tīru, ķīmiski nepārveidotu augu eļļu izmantošanu, un Austrija ir iepazīsinies ar attiecīgajiem rezultātiem un gatavojas tos pastiprināti izmantot lauksaimniecībā. Komiteja pauž nožēlu, ka Komisija vispār nepievēršas šiem jautājumam un pati nenāk klajā ar attiecīgām iniciatīvām.

⁽¹⁾ OV C 351, 15.11.2012., 85. lpp.

⁽²⁾ "Globale Landflächen und Biomasse nachhaltig und ressourcenschonend nutzen" ("Ilgtspējīgi un resursus saudzējoši izmantot globālas zemes platības un biomasu", Vācijas Federālā vides aģentūra (Umweltbundesamt), 2012. gads; <http://www.umweltbundesamt.de/uba-info-medien/4321.html>)

5.8. EESK turpmāk vēlas vēl aktīvāk iesaistīties publiskajās debatēs par tādiem tematiem kā zemes izmantošana un konkurence uz platībām, kā arī augsnes sablīvēšanās problēma, kas kļūst arvien lielāka.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Henri MALOSSE

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinumam

Grozījumi, kas ieguva vismaz ceturto daļu nodoto balsu, bet debatēs tika noraidīti.

3.16. punkts (8. grozījums)

Grozīt šādi:

“EESK norāda, ka Komisijas priekšlikumā trūkst pārliecinošas vispārējas stratēģijas gan attiecībā uz bioenerģiju, gan uz Komisijas regulāri minēto transporta nozares problēmu risināšanu. Šīs problēmas ir:

- a) ļoti lielā atkarība no enerģijas importa un*
- b) nespēja kontrolēt siltumnīcefekta gāzu emisiju.*

Starp citu, jāatzīmē: Komisijas iecere noteikt, ka jāzina par siltumnīcefekta gāzu emisijām, zemes izmantojumā notikušo izmaiņu dēļ būs praktiski un tehniski gandrīz neīstenojama un noteikti radīs būtisku papildu slogu pārvaldes iestādēm un attiecīgajiem uzņēmumiem.”

Pamatojums

Tika sniegts mutiski.

Balsošanas rezultāts:

Par: 63

Pret: 79

Atturas: 34

4.3.1. punkts (11. grozījums)

Grozīt šādi:

“Tehniski, protams, ir iespējams biomasu pārvērst šķidrumā, piemēram, izmantojot koksni, kā to ierosina Komisija. Jau vairākus gadu desmitus ir zināma attiecīgā Fischer-Tropsch metode. Tās būtība ir pilnībā saskelt koksē esošās lignīna molekulas, un atlikušais CO, vairumā gadījumu pievienojot H₂, tiek pārveidots par CH molekulām. Tehniski ir iespējams biomasu pārvērst šķidrā degvielā (BTL), kā to ierosina Komisija attiecībā uz koksni, izmantojot virkni dažādu metožu. Piemēram, Fischer-Tropsch process (kura būtība ir pilnībā saskelt koksē esošās lignīna molekulas, un atlikušais CO, vairumā gadījumu pievienojot H₂, tiek pārveidots par CH molekulām), ir pazīstams desmitiem gadu. Papildus tam ir izstrādātas jaunas metodes.”

Pamatojums

Kaut gan Fischer-Tropsch process ir labi zināms, būtu maldinoši kā piemēru norādīt tikai vienu metodi.

Balsošanas rezultāts:

Par: 53

Pret: 89

Atturas: 30

4.3.2. punkts (12. grozījums)

Grozīt šādi:

“Šajā procesā nevar (!) izmantot koksnes atlikumus vai mizu; ir vajadzīga vislabākās kvalitātes koksne (un tas radīs konkurenci ar mēbeļu un finiera ražošanas nozari), jo svešās molekulas, kas ir sastopamas tieši koksnes atlikumos vai mizā, traucē Fischer-Tropsch procesam.”

Saskaņā ar resursu efektivitātes principu šos procesus var izmantot attiecībā uz kokapstrādes atlikumiem, rūpniecības blakusproduktu plūsmām un meža apsaimniekošanas procesā savāktiem koksnes materiāliem. Tas koksnes izmantošanu padara efektīvāku un enerģijas ražošanai netiek izmantoti augstvērtīgi apalkoki.”

Pamatojums

Sākotnējais teksts ir neprecīzs. Minētie procesi ļauj efektīvāk izmantot koksni.

Balsošanas rezultāts:

Par: 54

Pret: 96

Atturas: 27

4.3.3. punkts (13. grozījums)

Grozīt šādi:

“Šis process ir ārkārtīgi energoietilpīgs! No 1 000 kg vislabāko apalkoku (no kuru svara 60 % ir organiskas vielas) var saražot 135 kg dīzeldegvielas. Šajā procesā zūd vairāk nekā 85 % koksnes veidā izmantotās enerģijas un tikai apmēram 15 % kļūst par “modernu biodegvielu”. Tas nozīmē, ka no meža, kurā ir 1 000 koki, vairāk nekā 850 kokus izmanto kā procesa enerģiju, lai no mazāk nekā 150 kokiem iegūtu degvielu. No biomasas iegūtajai degvielai sadegot automobiļu dzinējos, atbrīvojas visu izmantoto 1 000 koku kopējais ar fotosintēzi piesaistītais oglekļa dioksīds. Pareizi virzīts, šis process ir ārkārtīgi energoefektīvs un resursu izmantošanas ziņā efektīvs. Zāģmateriālu ražošanā joprojām izmanto visaugstākās kvalitātes apalkokus, un tādas blakusproduktus kā mizu, skaidas un citus koksnes atlikumus pārstrādā, lai iegūtu degvielu transportam, elektrību un kurināmo. No 1 000 kg sausas koksnes var iegūt 526 kg metanola un 205 kg FT dīzeldegvielas. Tas nozīmē, ka, izmantojot rūpnieciski jau pārbaudītas tehnoloģijas, aptuveni 60 % koksnes enerģijas saturs iespējams pārvērst metanolā vai aptuveni 50 % — dīzeldegvielā. Tiek izstrādāti procesi, ar kuru starpniecību būs iespējams paaugstināt efektivitāti vēl par 5 %. Ja degvielas ražošanu integrēs mežsaimniecības nozarē vai citās nozarēs, kuras patērē siltumu, būs iespējams izmantot ražošanas procesā kā blakusproduktu saražoto siltumu, paaugstinot koksnes izmantošanas kopējo efektivitāti līdz 70-80 % līmenim.”

Pamatojums

Sākotnējais formulējums nav pareizs un rada pilnīgi aplamu priekšstatu par pašreizējo stāvokli biodegvielas ražošanā.

Balsošanas rezultāts:

Par: 66

Pret: 99

Atturas: 24

4.3.5. punkts (15. grozījums)

Grozīt šādi:

“Tomēr ES atjaunojamo energoresursu politikā valda uzskats, ka CO₂ emisijas aspektā šis process ir lielā mērā neitrāls, jo procesa enerģiju iegūst, izmantojot koksni. No otras puses, ES plāno ieviest CO₂ piesaistītājsistēmas. Kas gan šim nolūkam var būt vēl piemērotāks par CO₂ pārvēršanu koksnē un tādējādi tā piesaistīšanu ilgtermiņā, tādā veidā to uzreiz atkal “neizkūpinot gaisā”, piemēram, “moderno degvielu” ražošanā? Koksne uzskatāma par drošu oglekļa emisiju ziņā neitrālu energoavotu, nemot vērā laiku, kāds vajadzīgs, lai koki izaugtu. Biomasas izmantošana ir labvēlīgi ietekmējusi klimatu, uzlabojot mežu augšanas spēju un palielinot oglekļa dioksīda piesaisti, kā arī tādēļ, ka tā aizstāj fosilā kurināmā un citu neatjaunojamo izejvielu izmantošanu.”

Pamatojums

Ilgtermiņīga mežsaimniecība un koksnes izmantošanas pieaugums uzskatāmi palielina koksnes spēju piesaistīt oglekļa dioksīdu un tā funkcionē kā neatjaunojamo izejvielu aizstājēja. Ir kļūdaini uzskatīt, ka meži efektīvāk absorbētu oglekli, ja tos neizmanto.

Balsošanas rezultāts:

Par: 60

Pret: 96

Atturas: 25

1.5. punkts (1. grozījums)

Grozīt šādi:

~~“Komisijas izvēlēta ILUC pieeja ir apšaubāma arī tādēļ, ka tā attiecas tikai uz šķidriem, bet ne gāzveida vai cietienerģijas nesējiem. EESK nepiekrīt šādai pieejai.”~~

Pamatojums

Tā kā ILUC pieeja kopumā ir problemātiska, nevajadzētu vienlaikus rosināt to attiecināt uz citiem enerģijas avotiem. Pašlaik izstrādā ilgtspējas kritērijus, kas attieksies uz gāzveida un cietienerģijas avotiem. Pirms ieteikt, ka ILUC pieeja būtu jāizmanto plašāk, būtu jāatrisina jautājumi, par kuriem šajā atzinumā izteiktas kritiskas piezīmes.

Balsošanas rezultāts:

Par: 56

Pret: 93

Atturas: 36

1.7. punkts (9. grozījums)

Svītrot punktu

~~“EESK uzskata, ka saistībā ar tā sauktajām “modernajām” biodeģvielām, kuru ražošanu Komisija tagad vēlas veicināt, pastāv risks, ka vērtīgi potenciālie CO₂ piesaistītāji (piemēram, koksne, salmi un lapas) tiks izmantoti kā pamats deģvielu ražošanai un tādēļ palielināsies CO₂ koncentrācija atmosfērā (skatīt 4. punktu).”~~

Pamatojums

Ideja ir moderno biodeģvielu ražošanai neizmantojot Eiropas lapkoku vai skujkoku mežus, bet tikai kopšanas cirtes un koksnes atliekas. Izmantojot pašreizējās metodes, biodeģviela ir efektīvāka, nekā izriet no sākotnējā teksta; sk. 4.3.3. punkta grozījumu.

Balsošanas rezultāts:

Par: 47

Pret: 121

Atturas: 18

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 912/2010, ar ko izveido Eiropas Globālās navigācijas satelītu sistēmas (GNSS) aģentūru”

COM(2013) 40 final – 2013/0022 (COD)

(2013/C 198/10)

Ziņotājs: **PEZZINI kgs**

Eiropas Savienības Padome 2013. gada 27. februārī un Eiropas Parlaments 2013. gada 12. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 172. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 912/2010, ar ko izveido Eiropas Globālās navigācijas satelītu sistēmas (GNSS) aģentūru”

COM (2013) 40 final – 2013/0022 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 3. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 169 balsīm par, 1 balsi pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē iniciatīvu pielāgot Eiropas globālās navigācijas satelītu sistēmas aģentūras struktūru, lai nodrošinātu tās struktūrvienību pilnīgu neatkarību, kā arī akreditācijas un drošības darbības nepārprotamu autonomiju.

1.2. Komiteja uzskata, ka Eiropas GNSS aģentūras (GSA) jaunā neatkarības un sadarbības sistēma ir atbilstīga. Tāpēc, ņemot vērā pašreizējos apstākļus, EESK atbalsta priekšlikumu grozīt Regulu (ES) Nr. 912/2010, ar ko izveido Eiropas GNSS aģentūru, un iesaka akceptēt šo priekšlikumu tiktāl, ciktāl tas ļaus pilnībā sasniegt izvirzītos mērķus.

1.3. Tāpēc, lai izvērtētu, vai pieņemtais risinājums patiešām ir vislabākais, Komiteja uzskata, ka ir svarīgi pārraudzīt izveidoto funkcionālo struktūru faktisko darbību un ka šajā sakarā Komisijai regulāri jāsniedz detalizēti ziņojumi.

1.4. Komiteja vēlreiz uzsver svarīgo lomu, kāda ir Eiropas satelītu navigācijas programmām EGNOS un Galileo, kuras Eiropas kosmosa politikā un stratēģijā “Eiropa 2020” ir inovācijas un konkurētspējas virzītājspēks, kas kalpo iedzīvotāju interesēm, tāpat kā nozīmīgie projekti saistībā ar Zemes un drošības globālo monitoringu, kuru mērķis ir ļaut ES nākotnē saglabāt izteiktu līderpozīciju un stratēģisko neatkarību kosmosa nozarē.

1.5. EESK uzskata: Savienībai jāapzinās, ka, ņemot vērā mērķus, kas sasniegti dalībvalstu integrācijas un ilgtspējīgas un

miermīlīgas attīstības jomā, jābūt iespējai ietaupītos resursus paredzēt tādu kopīgu un pasaules līmenī konkurētspējīgu nozīmīgu projektu paātrinātai attīstībai kā Galileo, GMES un ITER (Globālā vides un drošības novērošana (GMES) un starptautiskais eksperimentālais kodoltermiskais reaktors (ITER)).

1.6. EESK pauž dziļu vilšanos par to, ka 2013. gada 19. februāra Eiropadome nolēma ES daudzgadu budžeta 2014.–2020. gadam samazināt finansējumu programmai Galileo, un mudina ES iestādes, bet it īpaši Parlamentu, pārskatīt šo lēmumu un vienlaikus palielināt līdzekļus programmām GMES un ITER.

1.7. Komiteja uzskata, ka ir jānodrošina Galileo saderība un sadarbība ar citām satelītu navigācijas sistēmām un pasaules līmenī pieņemtajiem Eiropas standartiem.

1.8. Komiteja prasa sniegt stingru atbalstu un palielināt informētību par GNSS programmu priekšrocībām, lai ļautu sabiedrībai iespējami labāk izmantot jaunās iespējas, ko sniedz Galileo un EGNOS pakalpojumi.

1.9. EESK uzskata, ka ir arī jāpaātrina Galileo drošības uzraudzības centru izveide.

1.10. Komitejai ir būtiski iebildumi pret to, ka aģentūrām tiek nodotas līdz šim Komisijas veiktās darbības pētniecības un inovācijas atbalstam, kā arī aicina, lai Komisija vairāk ņem vērā līdz šim gūto veiksmīgo pieredzi.

1.11. Komiteja iesaka paātrināt deleģēšanas nolīguma noslēgšanu starp Komisiju un Eiropas GNSS aģentūru, sevišķi attiecībā uz GNSS tehnoloģiju veicināšanu dažādās pētniecības jomās un šo tehnoloģiju iekļaušanu nozaru stratēģiskajās iniciatīvās, izvairoties no papildu vilcināšanās līdztekus kavējumiem programmas *Galileo* īstenošanā.

2. Ievads

2.1. Globālā pozicionēšanas, sinhronizācijas un satelītu navigācijas sistēma GNSS ir svarīgs faktors Eiropas tehnoloģiskajā inovācijā iedzīvotāju, uzņēmumu, valsts iestāžu un sabiedrības interesēs, jo tā ļauj sniegt satelītu navigācijas pakalpojumus, radīt jaunas darba vietas un ievērojamas ekonomiskās priekšrocības konkurences jomā.

2.2. EESK jau ir pieņēmusi vairākus atzinumus par programmu *Galileo* ⁽¹⁾. Programmā *Galileo* un *EGNOS* paredzēto infrastruktūru projektēšanas, izveides un darbības posmā liela nozīme ir drošības prasībām.

2.3. Svarīgi ir, lai sistēma *Galileo*, kuras ekspluatācija jau ir vairākkārt aizkavējusies, beidzot sāktu pēc iespējas ātrāk darboties — bez procesuāliem šķēršļiem un interešu konfliktiem —, lai Eiropai būtu sava satelītu navigācijas sistēma, kas nav atkarīga no citu sniegtajiem pakalpojumiem, it īpaši, tās izmantošanā militāriem mērķiem.

2.4. EESK pilnībā apzinās, ka satelītu navigācijas plaša izmantošana daudzās darbības jomās ļaus uzlabot drošību un palielināt ienākumus no tirdzniecības ar nosacījumu, ka tiek nodrošināta darbības nepārtrauktība, bez pārtraukumiem pakalpojumu sniegšanā.

2.5. Komisijas darba pamatā ir riska pārvaldības elements, un tā nozīmīgums tika uzsvērts 2007. gadā notikušajā pārvaldības reformā. Visi ar programmām saistītie riski ir apkopotī reģistrā, kas ietver riskus saistībā ar rūpnieciskās piegādes ķēdi, ar ārējiem faktoriem, piemēram, politisko struktūru ietekmi un drošības prasībām, kā arī ar tādiem iekšējiem faktoriem kā programmu organizācija un GNSS uzraudzības iestāde, kas kopš 2007. gada pilda iepriekšējā kopuzņēmuma *Galileo* pienākumus ⁽²⁾.

2.6. Katram riskam piešķirta tā īstenošanās varbūtība un ietekmes līmenis. Risku reģistrs ietver vairākas iespējamības: tehnoloģiskie riski; rūpnieciskie riski, lai īstenotu integrētas sistēmas, jo īpaši drošības jomā; tirgus riski; pārvaldības riski un civiltiesiskās atbildības riski saistībā ar paredzēto infrastruktūru.

2.7. Attiecībā uz drošību jānorāda: pat ja saskaņā ar regulu Komisija ir atbildīga par sistēmu drošības pārvaldību, tās rīcības brīvību šajā jomā ierobežo divi svarīgi faktori.

2.7.1. Pirmkārt, tās ir dalībvalstis, kas nosaka prasības drošības jomā, ņemot vērā, ka riski, kuri var ietekmēt tādu kritisku infrastruktūru kā satelītu navigācija, pastāvīgi mainās. Par šādu risku daļēju novēršanu ir atbildīgas dalībvalstis.

2.7.2. Otrkārt, GNSS Regulā (EK) Nr. 683/2008 Eiropas GNSS aģentūrai ir uzticēts sistēmu drošības apstiprināšanas uzdevums. Pārvaldības funkciju un apstiprināšanas funkciju nodalīšana ir labas pārvaldības prakse, kas šāda veida projektiem ir ierasta un būtiska.

2.8. EESK jau agrāk ir norādījusi, ka “Eiropas GNSS programmu (gan *Galileo*, gan *EGNOS*) veiksmīgai īstenošanai un pārvaldībai ir izšķiroša nozīme stratēģijā “Eiropa 2020” noteikto gudras, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes mērķu sasniegšanā”, ņemot vērā to, ka “GNSS programmas Eiropas Savienībai radīs EUR 68,63 miljardu (..) tīro ieņēmumu sistēmas dzīves cikla laikā (2014.–2034.) ⁽³⁾”.

2.9. Turklāt Komiteja atzinīgi novērtēja to, ka “[Komisijai] jāpārvalda programmām piešķirtie līdzekļi un jāuzrauga visu programmās paredzēto pasākumu īstenošana, tai skaitā pasākumi, kas deleģēti Eiropas GNSS aģentūrai un Eiropas Kosmosa aģentūrai”, kā arī “ieceri izstrādāt riska pārvaldības mehānismu” ⁽⁴⁾.

2.10. EESK uzskata, ka ir jāpastiprina to darbību neatkarība, kas saistītas ar drošības akreditāciju, lai minētās darbības pilnībā nodalītu no citām Eiropas GNSS aģentūras darbībām un izvairītos no interešu konfliktiem, sevišķi ar citām funkcijām ⁽⁵⁾, kā arī riska, ka tiesnesis vienlaicīgi ir arī lietas dalībnieks.

2.11. EESK uzskata, ka šajā jaunajā kontekstā ir svarīgi nodrošināt, lai Drošības akreditācijas padome (DAP) varētu veikt tai uzticētos pienākumus pilnīgi neatkarīgi no citām struktūrvienībām un citām Eiropas GNSS aģentūras darbībām, aģentūras ietvaros skaidri nodalot akreditācijas darbības un citas darbības.

2.12. No otras puses, Eiropas Parlaments ir uzsvēris, ka, “veidojot GNSS ilgtermiņa pārvaldības un vadības struktūru, ir jānodrošina pienākumu un atbildības sadale starp Komisiju, Eiropas GNSS aģentūru un Eiropas Kosmosa aģentūru (EKA) un jārisina arī citi aktuāli jautājumi, piemēram, par izmaksu pienācīgu sadalījumu, ieņēmumu sadales mehānismu, atbildības

⁽¹⁾ OV C 181, 21.6.2012., 179.–182. lpp.; OV C 256, 27.10.2007., 73.–75. lpp.; OV C 256, 27.10.2007., 47. lpp.; OV C 324, 30.12.2006., 41.–42. lpp.; OV C 221, 8.9.2005., 28. lpp.

⁽²⁾ OV C 48, 21.2.2002., 42.–46. lpp., OV C 324, 30.12.2006., 37.–40. lpp.

⁽³⁾ OV C 181, 21.6.2012., 179.–182. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 181, 21.6.2012., 179.–182. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 388, 15.12.2012., 208. lpp.

režīmu, cenu noteikšanas politiku un privātā sektora iespējamo līdzdalību GNSS programmu īstenošanā” (sk. Eiropas Parlamenta 2011. gada 8. jūnija rezolūciju (P7_TA(2011)0265).

2.13. Savukārt Padome ir paziņojusi, ka akreditācijas darbības, kuras pašlaik ir noteiktas Regulas (ES) Nr. 912/2010 II sadaļā, ir jāturpina pilnīgi neatkarīgi no citiem Eiropas GNSS aģentūras pienākumiem (sk. ES Padome, dokuments Nr. 11279/12 ADD, 7.6.2012.).

2.14. Tādēļ Komisija ierosina, ka “jāgroza Regula (ES) Nr. 912/2010, galvenokārt, lai palielinātu Drošības akreditācijas padomes un tās priekšsēdētāja autonomiju un pilnvaras un lielā mērā pielīdzinātu tās Aģentūras Administratīvās padomes un izpilddirektora autonomijai un pilnvarām, vienlaikus nosakot, ka Aģentūras dažādajām struktūrvienībām savā starpā ir jāsadarbojas”.

2.15. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu grozīt Regulu (ES) Nr. 912/2010 un iesaka pieņemt ierosināto regulējumu tiktāl, ciktāl, izmantojot pārbaudes un regulārus ziņojumus, tas izrādīsies faktiski atbilstīgs izvirzītajiem mērķiem.

3. Vispārīgas piezīmes par ES GNSS programmu

3.1. Komiteja vēlreiz uzsver, ka Eiropas kosmosa politika ir svarīgs stratēģijas “Eiropa 2020” elements un inovācijas un konkurētspējas virzītājspēks, kas kalpo iedzīvotājiem; šajā sakarā Eiropas satelītu navigācijas programmām EGNOS un Galileo tāpat kā GMES projektam⁽⁶⁾ ir ļoti nozīmīga loma, kura ir jāveicina un jāstiprina.

3.2. EESK uzsver, ka kosmosa politikai un GNSS programmai ir stratēģiska nozīme, lai īstenotu faktisku Eiropas rūpniecības politiku, pamatojoties uz konkrētiem projektiem, no kuriem taustāmu labumu gūtu gan iedzīvotāji, gan uzņēmumi.

3.3. Tādējādi Eiropas GNSS pārvaldības sistēmas efektīva piemērošana ir būtiska, lai izvērtētu, vai pieņemtais risinājums tik tiešām ir iespējami vislabākais. Tādēļ EESK gan atbalsta ierosinātos grozījumus, taču prasa, lai izveidoto funkcionālo struktūru darbība tiktu pārraudzīta un Komisija šajā sakarā izstrādātu regulārus detalizētus ziņojumus.

3.4. EESK pauž dziļu vilšanos par to, ka 2013. gada 19. februāra Eiropadome ES daudzgadu budžetā 2014.–2020. gadam programmai Galileo samazināja finansējumu no 7,9 miljardiem euro, ko bija paredzējusi Komisija, līdz tikai 6,3 miljardiem euro.

3.5. EESK aicina ES iestādes, bet jo īpaši Parlamentu, pieņemot galīgo lēmumu par daudzgadu finanšu shēmu

2014.–2020. gadam, atjaunot agrāk ierosināto finansējuma apjomu programmai Galileo un vienlaikus palielināt līdzekļus projektiem GMES un ITER⁽⁷⁾.

3.6. Turklāt Eiropas GNSS aģentūrai vajadzētu izvērst nozīmīgas atbalsta darbības un palielināt informētību par GNSS programmu priekšrocībām, lai ļautu sabiedrībai iespējami labāk izmantot jaunās komercializācijas iespējas, ko sniedz Galileo un EGNOS pakalpojumi, kā arī lai atvieglotu to iekļaušanos tirgū un maksimāli palielinātu sagaidāmos sociālekonomiskos ieguvumus.

4. Īpašas piezīmes

4.1. **Pārvaldības modeļa atbilstība.** Sakarā ar EGNOS un programmas Galileo (no 2014. gada janvāra) ekspluatācijas posma pārvaldības nodošanu Eiropas GNSS aģentūrai (GSA) Komiteja uzskata, ka GSA jaunā ierosinātā neatkarības un sadarbības sistēma ir atbilstīga un saskan ar iestāžu starpā noteiktajām pamatnostādņēm. Turklāt Komiteja uzskata, ka šīs pozitīvās norises ir jāpārbauda, lai pārbaudītu, vai ierosinātie risinājumi dod rezultātus, kas vislabāk atbilst izvirzītajiem mērķiem.

4.2. **Galileo drošības uzraudzības centri.** Galileo drošības uzraudzības centru izveidošana Francijā un Apvienotajā Karalistē ir jāpaātrina, kā arī jāstiprina to struktūra un resursi. Jāpastiprina apmācība, lai nodrošinātu lietotāju vajadzības “publiski regulēta pakalpojuma” pieejamības jomā.

4.3. **Komunikācijas pasākumi.** Līdz ar Galileo pakalpojumu izvēšanu, lai 2018.–2019. gadā īstenotu pilna apmēra ekspluatācijas posmu, ir jāuzlabo aģentūras komunikācijas kampaņas pasaulē. Jānodrošina “izcilības centru” pārvaldība, lai veicinātu GNSS lietojumu attīstību un pieņemšanu, kā arī jāizstrādā EGNOS/Galileo tehnoloģijas un pakalpojumu zīmola stratēģija un kvalitātes zīme (Ar “kvalitātes zīmi” EESK saprot preču zīmju sistēmu apstiprinātu EGNOS/Galileo tehnoloģijas nodrošinātāju licencēšanai, dodot atļauju pārdot tehnoloģijas un risinājumus, kas atbilst stingriem tehniskās izcilības standartiem. Minētā veida preču zīmju sistēmu ļoti veiksmīgi izmantojusi, piemēram, starptautiskā asociācija WiFi alianse, kuras mērķis bija uzlabot bezvadu lokālā tīkla tehnoloģijas panākumus tirgū. Sk. http://it.wikipedia.org/wiki/Wi-Fi_Alliance)⁽⁸⁾.

4.4. **Pētniecība un inovācija.** Komiteja ir izteikusi būtiskus ieibildumus pret tendenci “nodot aģentūrām Komisijas līdzšinējos uzdevumus un darbības saistībā ar pētniecības un inovācijas finansēšanu un par Komisijas atkāpšanos no juridisku un finansiālu jautājumu risināšanas” un aicinājusi “vairāk ņemt vērā ar šādu liela mēroga projektu īstenošanu saistīto pieredzi jaunu tehnoloģijas jomu apgūvē un paredzēt atbilstošu “ārkārtas” izdevumu rezervi 10 % apmērā”⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ OV C 299, 4.10.2012., 72.–75. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 229, 31.7.2012., 60.–63. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 107, 6.4.2011., 44–48. lpp.

⁽⁹⁾ OV C 229, 31.7.2012., 60.–63. lpp.

4.5. **Īstenošanas kārtība un termiņi.** Komiteja pauž bažas par to, ka Eiropas Parlamentā un Padomē šobrīd apspriestā regula par Eiropas satelītu radionavigācijas sistēmu ieviešanu un ekspluatāciju, kas aizstāj Regulu (EK) Nr. 683/2008, vēl nav pieņemta, ņemot vērā, ka tā ir cieši saistīta ar izskatāmo Komisijas priekšlikumu.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1224/2009, ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu atbilstību kopējās zivsaimniecības politikas noteikumiem”

COM(2013) 9 final – 2013/0007 (COD)

(2013/C 198/11)

Vienīgais ziņotājs: **Gabriel Sarró IPARRAGUIRRE kgs**

Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punktu un 304. pantu 2013. gada 5. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1224/2009, ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu atbilstību kopējās zivsaimniecības politikas noteikumiem”

COM(2013) 09 final – 2013/0007 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa iecēla *Gabriel Sarró Iparraguirre* kgu par ziņotāju un savu atzinumu pieņēma 2013. gada 25. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 177 balsīm par un 10 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka Regula (EK) Nr. 1224/2009 ir jāgroza, lai to pielāgotu Līgumam par Eiropas Savienības darbību (LESD).

1.2. Komiteja uzskata, ka vairākiem būtiskiem aspektiem, kas minēti atzinumā, būtu jāpiemēro īstenošanas akti, nevis deleģētie akti.

2. Pamatojums

2.1. Ar Regulu (EK) Nr. 1224/2009 izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu kopējās zivsaimniecības politikas (KZP) noteikumu ievērošanu.

2.2. Ar minēto regulu Komisijai tiek piešķirtas pilnvaras piemērot dažus tajā minētos noteikumus.

2.3. Līgumā par Eiropas Savienības darbību (LESD) ir nošķirtas Komisijai deleģētās pilnvaras pieņemt vispārēji piemērojamus nelegislatīvus aktus, lai papildinātu vai grozītu dažus nebūtiskus legislatīvu aktu elementus (deleģētie akti, LESD 290. panta 1. punkts), un Komisijai piešķirtās pilnvaras pieņemt vienādus nosacījumus, kas nepieciešami juridiski saistošo Savienības aktu īstenošanai (īstenošanas akti, LESD 291. panta 2. punkts).

2.4. Tādēļ, ņemot vērā nepieciešamību Regulu (EK) Nr. 1224/2009 pielāgot LESD jaunajiem noteikumiem par lēmumu pieņemšanu, Eiropas Komisija iesniegusi priekšlikumu regulu grozīt, un šajā atzinumā izskatīts minētais priekšlikums, ar kuru Komisijai piešķirtās pilnvaras pārklasificē par deleģētajām pilnvarām un īstenošanas pilnvarām.

3. Priekšlikuma analīze

3.1. Priekšlikumā identificētas pilnvaras, kas Komisijas piešķirtas ar Padomes Regulu (EK) Nr. 1224/2009, un tās klasificētas kā deleģētās pilnvaras vai īstenošanas pilnvaras.

3.2. Tajā pieņemti arī konkrēti nosacījumi, lai nodrošinātu atbilstību LESD noteiktajām lēmumu pieņemšanas procedūrām.

3.3. Tas panākts, priekšlikumā paredzot grozījumus 66 Regulas (EK) Nr.1224/2009 pantos.

3.4. Tāpēc priekšlikumu analizēt ir ļoti sarežģīti, jo šo 66 pantu grozīšana ietver to, ka Regulā (EK) Nr. 1224/2009 veikti aptuveni divi simti grozījumu, ar kuriem Komisijai tiek piešķirtas pilnvaras pieņemt deleģētos aktus un īstenošanas aktus.

3.5. Pilnvaras pieņemt deleģētos aktus piešķir uz nenoteiktu laiku un tās jebkurā laikā var atsaukt Eiropas Parlaments vai Padome. Ar atsaukšanas lēmumu tiek izbeigta tajā norādīto pilnvaru deleģēšana. Lēmums stājas spēkā nākamajā dienā pēc tā publicēšanas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī vai vēlākā datumā, kas tajā norādīts. Tas neietekmē jau spēkā esošu deleģēto aktu piemērošanu.

3.6. Deleģētie akti stājas spēkā tikai tad, ja divu mēnešu laikā pēc minētā akta paziņošanas Eiropas Parlamentam un Padomei ne Eiropas Parlaments, ne Padome nav izvirzījuši iebildumus vai ja pirms minētā termiņa beigām gan Eiropas Parlaments, gan Padome ir informējuši Komisiju, ka neizvirzīs iebildumus. Pēc Eiropas Parlamenta vai Padomes ierosmes minēto termiņu pagarina par diviem mēnešiem.

3.7. Komisijai palīdz Zvejniecības un akvakultūras komiteja, kas izveidota ar Regulas (EK) Nr. 2371/2002 30. pantu.

3.8. EESK savos atzinumos ir atbalstījusi deleģēto aktu pieņemšanas pilnvaru piešķiršanu Komisijai, lai nodrošinātu KZP noteikumu ievērošanu.

3.9. Komiteja tomēr uzskata: tā kā izskatāmajā priekšlikumā paredzēts ļoti liels skaits grozījumu Regulā (EK) Nr. 1224/2009, ar dalībvalstīm būtu jāpanāk iepriekšēja vienošanās par visu ieteikto grozījumu saturu un apjomu.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Saskaņā ar LESD vispārējo pieeju būtiski likumdošanas aspekti būtu jānosaka ar īstenošanas aktiem, bet nebūtiski aspekti — ar deleģētajiem aktiem.

4.2. Izanalizējot priekšlikumu, EESK uzskata, ka vismaz tie aspekti, kas attiecas uz

— iepriekšēju paziņošanu un pārkraušanu,

— izmaiņām prasībās par veidu un biežumu, kādā dalībvalstis nosūta Komisijai datus par kvotām un zvejas piepūli,

— konkrētām flotēm piemērojamo atbrīvojumu no pienākuma iesniegt pārdošanas zīmi,

— noteikumu par uzglabāšanas plāniem pieņemšanu;

— to zvejniecību noteikšanu, uz kurām attiecas īpašas kontroles un inspekcijas programmas,

to nozīmīguma dēļ būtu jānosaka nevis ar deleģētajiem aktiem, bet gan ar īstenošanas aktiem.

4.3. Visbeidzot Komiteja pauž neizpratni par to, ka Komisijas pilnvaras pieņemt deleģētu aktu kādā jautājumā, kurā tai ir atzīta kompetence, jebkurā laikā var atsaukt, bet tas nenozīmē šajā jautājumā jau pieņemta deleģētā akta automātisku atsaukšanu.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai attiecībā uz ziņošanu par atgadījumiem civilajā aviācijā, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 996/2010 un atceļ Direktīvu 2003/42/EK, Komisijas Regulu (EK) Nr. 1321/2007 un Komisijas Regulu (EK) Nr. 1330/2007”

COM(2012) 776 final – 2012/0361 (COD)

(2013/C 198/12)

Ziņotājs: **HENCKS kgs**

Padome 2013. gada 24. janvārī un Eiropas Parlaments 2013. gada 17. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 100. panta 2. daļu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai attiecībā uz ziņošanu par atgadījumiem civilajā aviācijā, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 996/2010 un atceļ Direktīvu 2003/42/EK, Komisijas Regulu (EK) Nr. 1321/2007 un Komisijas Regulu (EK) Nr. 1330/2007”

COM(2012) 776 final – 2012/0361 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 3. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 489. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 195 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pasākumus nelaiemes gadījumu novēršanai civilajā aviācijā un informācijas plūsmas uzlabošanai par atgadījumiem vai incidentiem, kas apdraud vai kas, ja tos nenovērš, var apdraudēt pasažierus, citas personas vai gaisa kuģi.

1.2. Lai identificētu un novērstu negadījumu risku civilajā aviācijā, ir būtiski panākt, lai visi nozares speciālisti ziņotu par visiem atgadījumiem, kas varētu apdraudēt drošību, tostarp, par nozares darbinieku pašu pieļautajām kļūdām vai kļūdām, kuras tie veicinājuši, kā arī par kolēģu pieļautajām kļūdām.

1.3. Ziņošanas sistēma efektīvi var darboties tikai tad, ja:

— tās galvenais mērķis ir novērst nelaiemes gadījumus un incidentus, nevis noteikt vainīgo vai saukt pie atbildības, un

— tā tiek izmantota “taisnīguma kultūras” ietvaros, proti, atgadījumā iesaistītie darbinieki tiek pasargāti no sankcijām, ko viņiem piemēro darba devējs, un no saukšanas pie atbildības vai pret viņiem uzsāktu tiesvedību par netīšām kļūdām, izņemot gadījumus, kad tīši pieļauta rupja kļūda, kas par tādu arī nepārprotami atzīta.

1.4. EESK uzskata, ka regulā paredzētos pasākumus esošo vai papildu informācijas avotu aizsardzībai varētu nostiprināt vai papildināt. Lai to panāktu, EESK

— atkārtoti iesaka izstrādāt Eiropas “taisnīguma kultūras” hartu,

— ierosina skaidri norādīt, ka ne vien dalībvalstīm, bet arī civilās aviācijas nozares organizācijām jāatturas no procedūru uzsākšanas par tādiem bez iepriekšēja nodoma vai aiz neuzmanības izdarītiem pārkāpumiem, par kuriem tās uzzinājušas tikai tādēļ, ka par tiem ir paziņots,

— aicina, lai pirms to ieviešanas kompetenta publiskā iestāde apstiprina nozares organizācijas pieņemtos iekšējos noteikumus, kuros aprakstīts, kā attiecīgajā organizācijā nodrošina un īsteno “taisnīguma kultūras” principus.

1.5. Tā kā “taisnīguma kultūrai” ir izšķiroša nozīme, lai jebkāda negadījumu riska novēršanas nolūkā efektīvi aizsargātu ziņotājus, EESK par šo jautājumu lūgusi ārējam ekspertam sagatavot pētījumu un ar tā secinājumiem iepazīstinās ieinteresētās puses.

1.6. EESK atturīgi vērtē jauno noteikumu, kas paredz, ka turpmāk ziņotājs ziņojumu varēs iesniegt vai nu savam darba devējam, vai kompetentai publiskai iestādei; līdz šim ziņojums bija jāiesniedz tikai publiskai iestādei. Komiteja uzskata: lai nodrošinātu neitralitāti un izvairītos no tā, ka darba devējam ir iespēja veikt izmaiņas ziņotāja sagatavotajā ziņojumā, vienu šā dokumenta kopiju ziņotājam vienlaicīgi ir jāiesniedz kompetentai publiskai iestādei.

1.7. EESK pauž nožēlu, ka regulā nav skaidri noteikts, ka ziņojumu par incidentiem var iesniegt arī pasažieri, jo pasažieriem nereti ir uzmanīgāka pieeja infrastruktūras un pakalpojumu drošības riskam, un viņi pamana trūkumus, kurus nozares speciālisti ieraduma dēļ uztver citādi. Gluži tāpat arī cilvēki ar ierobežotām pārvietošanās spējām var labāk izvērtēt riska faktorus, kas saistīti ar viņu īpašajām vajadzībām. Tāpēc EESK ierosina paredzēt procedūras visu pasažieru iesaistīšanai informācijas sniegšanā par tiem atgadījumiem, par kuriem būtu jāziņo.

1.8. EESK arī uzskata, ka obligāti būtu jāziņo par iekāpšanas laikā konstatētiem atgadījumiem vai trūkumiem, tostarp par tiem, kas notiek, veicot drošības pārbaudi pasažieriem.

2. Ievads

2.1. Tā kā aviācijas drošības jomā tiek ievērotas arvien stingrākās regulatīvās prasības attiecībā uz dalībvalstīs reģistrētiem gaisa kuģiem vai tādiem gaisa kuģiem, kuru ekspluatants ir kādā dalībvalstī reģistrēts uzņēmums, un tā kā par nelaimes gadījumiem tiek veikta skrupuloza un neatkarīga izmeklēšana, kopš vienotā aviācijas tirgus izveides 1992. gadā būtiski un gandrīz nepārtraukti samazinājies gaisa kuģu nelaimes gadījumu skaits, kuros ir bojāgājušie.

2.2. Pieredze liecina, ka bieži vien pirms nelaimes gadījuma atsevišķi incidenti vai trūkumi norāda uz drošības apdraudējumu. Drīz kļūva skaidrs, ka aviācijas drošību palielināt ir arvien grūtāk, izmantojot tikai "reaktīvu" pieeju, kā tas bijis līdz šim, proti, reaģējot tikai uz notikušiem nelaimes gadījumiem un izdarot attiecīgos secinājumus.

2.3. Tāpēc Eiropas Savienība nevarēja samierināties vienīgi ar likumdevējas lomu; tai bija jāpievēršas arī aviācijas drošības apdraudējumu sistemātiskai novēršanai. Direktīvā 2003/42/EK attiecībā uz ziņošanu par atgadījumiem civilajā aviācijā pieņemta papildu "proaktīva" pieeja.

2.4. Ziņošanas sistēma balstās uz ziņotāja, kas ziņo par atgadījumu vai trūkumu, un par šo ziņu apkopošanu un izvērtēšanu atbildīgās struktūras savstarpēju uzticēšanos.

2.5. Kopš 2007. gada Eiropas Savienībā izveidots Eiropas Centrālais repozitorijs (ECR), kurā tiek sagrupēta visa dalībvalstu apkopotā informācija par atgadījumiem civilajā aviācijā. ECR pašlaik ir reģistrēts ap 600 000 atgadījumu.

2.6. Tā kā tiek apkopota jutīga rakstura informācija, tā ir konfidenciāla un to nevar izmantot citiem mērķiem kā vien iesaistīto pušu un saņēmēju darbībām. Lai neizraisītu nepamatotas bailes un reakciju, sabiedrības informēšanai datus publicē apkopotā veidā, visbiežāk ikgadējā ziņojumā par aviācijas drošības vispārējo līmeni.

2.7. Līdztekus obligātas ziņošanas sistēmai dalībvalstis var ieviest brīvprātīgas ziņošanas sistēmu, lai apkopotu un analizētu informāciju par tādiem civilās aviācijas nozarē novērotiem trūkumiem, par kuriem nav jāziņo obligātas ziņošanas sistēmas ietvaros.

2.8. Ziņošanas pienākums attiecas uz ikvienu aviācijas transporta ķēdes posmu, tostarp uz gaisa pārvadātājiem, sertificētiem lidlauku ekspluatantiem, uzņēmumiem, kas sniedz pakalpojumus uz zemes u.c.

2.9. Dažādu kategoriju civilās aviācijas darbiniekiem, ja tie pamana notikumus, kas ir nozīmīgi nelaimes gadījumu novēršanai, ir obligāti par tiem jāziņo.

2.10. Iesniegtajos ziņojumos par atgadījumiem nedrīkst parādīties ne ziņotāja personas dati, ne arī tāda tehniskā informācija, pēc kuras iespējams ziņotāju identificēt. Dalībvalstīm jāraugās, lai darbiniekiem, kas ziņojuši par incidentiem, paziņotās informācijas dēļ darba devējs nerada nekādus kaitējumus; personai, kas ziņojusi par atgadījumu, nedrīkst piemērot administratīvu, disciplināru vai profesionālu sodu, izņemot gadījumus, kad pieļauta rupja nolaidība vai veikti tīši pārkāpumi.

3. Jaunās regulas saturs

3.1. Eiropas Komisija uzskata, ka ziņojumu iesniegšanā un ECR izmantošanā Eiropas Savienībā arvien vēl vērojami zināmi trūkumi, kas mazina ziņojumu iesniegšanas lietderību un kavē gūtās pieredzes izmantošanu nelaimes gadījumu novēršanai. Lai trūkumus novērstu, Komisija ierosina šādus pasākumus:

3.1.1. Uzlabot ziņu par atgadījumiem vākšanu

Ar priekšlikumu paredzēts izveidot pienācīgu vidi, kurā varētu nodrošināt, ka tiek ziņots par visiem atgadījumiem, kas apdraud vai varētu apdraudēt aviācijas drošību. Līdztekus obligātajām sistēmām priekšlikumā ir paredzēts pienākums izveidot brīvprātīgās sistēmas.

Priekšlikumā ir ietverti arī noteikumi, kas rosinātu aviācijas nozares speciālistus paziņot ar lidojumu drošību saistītu informāciju, tos aizsargājot no iespējamām sankcijām, izņemot klajas nolaidības gadījumos.

3.1.2. Informācijas plūsmas precizēšana

Gan aviācijas nozares organizācijām, gan publiskām iestādēm būtu jāievieš atgadījumu ziņošanas sistēmas.

3.1.3. Kvalitatīvāki un pilnīgāki dati

Ziņojumos par atgadījumiem būtu jāiekļauj konkrēts informācijas minimums un būtu jānosaka, kuri datu lauki ir aizpildāmi obligāti. Priekšlikums arī paredz pienākumu klasificēt atgadījumus atkarībā no to radītā riska, vadoties pēc Eiropas kopējās riska klasifikācijas shēmas. Turklāt būtu jāievieš datu kvalitātes pārbaudes procedūras.

3.1.4. Sekmīgāka informācijas apmaiņa

Priekšlikumā iecerēts paplašināt dalībvalstu un EASA piekļuvi Eiropas Centrālajam repozitorijam, paredzot, ka tās varēs piekļūt visiem datubāzē iekļautajiem datiem un informācijai. Visiem ziņojumiem par atgadījumiem jābūt saderīgiem ar ECCAIRS programmatūru.

3.1.5. Labāka aizsardzība pret informācijas par lidojumu drošību neatbilstošu izmantošanu

Ar priekšlikumu tiek garantēta savākto datu konfidencialitāte, bet arī paredzēts, ka tos var darīt pieejamus un izmantot vienīgi tādos nolūkos, kas palīdz uzturēt aviācijas drošības līmeni vai to uzlabo. Jāpanāk vienošanās ar tiesu iestādēm, lai mazinātu negatīvo ietekmi, kāda var rasties, ja tiesu iestādes šos datus izmanto juridiskiem mērķiem.

3.1.6. Labāka ziņotāju aizsardzība nolūkā nodrošināt nepārtrauktu informācijas pieejamību

Priekšlikumā pastiprināti ziņotāja par atgadījumu aizsardzības noteikumi, apstiprināts pienākums deidentificēt ziņojumus par atgadījumiem un noteikts, ka pilnībā identificēti dati būs pieejami tikai noteiktām personām. Tiek pastiprināts noteikums, ar kuru saskaņā darba devējs nedrīkst darbiniekam radīt kaitējumu šāpēc, ka tas paziņojis informāciju, ja vien nav runa par klajas nolaidības gadījumiem (kas definēti priekšlikuma regulai 2. panta 4. punktā). Turklāt aviācijas nozares organizācijas ir aicinātas pieņemt tādas politiskās nostādnes, kas apraksta, kā tiek garantēta darbinieku aizsardzība. Ikviens dalībvalsts izveido struktūru, kas atbild par noteikumu ieviešanu informācijas avota aizsardzībai, kurai ziņotāji var ziņot par gadījumiem, kad noteikumi tiek pārkāpti. Vajadzības gadījumā šādas atbildīgās struktūras ierosina dalībvalstīm noteikt darba devējam piemērojamas sankcijas, ja tas pārkāpis ziņotāja aizsardzības noteikumus.

3.1.7. Prasības attiecībā uz informācijas analīzi un turpmākie valsts mēroga pasākumi

Ar priekšlikumu ES tiesību aktos transponē noteikumus par apkopoto atgadījumu analīzi un turpmākajiem pasākumiem, par kuriem panākta vienošanās starptautiskā līmenī.

3.1.8. Stingrāka analīze ES līmenī

Princips, ar kuru saskaņā EASA un dalībvalstis analizē Eiropas Centrālajā repozitorijā iekļauto informāciju, tiek nostiprināts, bet jau aizsāktā sadarbība tiek formalizēta Aviācijas drošības analītiķu tīklā, kuru vada EASA.

3.1.9. Lielāka pārskatāmība attiecībā pret sabiedrību

Dalībvalstis, ievērojot nepieciešamo konkrētas informācijas konfidencialitāti, apkopotā veidā publicēs pārskatus par lidojumu drošību, kuros būs iekļauta informācija par pasākumiem, kas paredzēti lidojumu drošības palielināšanai.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pasākumus gan nelaimes gadījumu novēršanai civilajā aviācijā, gan informācijas plūsmas uzlabošanai par atgadījumiem vai incidentiem, kas apdraud vai kas, ja tos nenovērš, var apdraudēt pasažierus, citas personas vai gaisa kuģi.

4.2. Komiteja atzinīgi vērtē tiesību aktu vienkāršošanu, jo ierosinātā regula aizstās iepriekšējo direktīvu un divas regulas.

4.3. EESK piekrīt Komisijai, ka izvirzīto mērķu īstenošanai vispiemērotākais juridiskais instruments ir tieši piemērojams tiesību akts, proti, regula, jo, pirmkārt, dalībvalstis sistemātiski neievēro direktīvu transponēšanas termiņus, turklāt tas attiecināms arī uz Direktīvu 2003/42/EK par šajā atzinumā aplūkoto jautājumiem, un, otrkārt, lidojumu drošības iespējamo problēmu savlaicīga identificēšana ļauj izvairīties no avārijām un tādējādi glābt cilvēku dzīvības.

4.4. EESK kopumā atbalsta priekšlikumu regulai, tomēr atturīgi vērtē vairākus tā aspektus.

4.5. Turpmāk ziņotājs ziņojumu varēs iesniegt vai nu savam darba devējam, vai kompetentai publiskai iestādei; līdz šim ziņojums bija jāiesniedz tikai publiskai iestādei. Ja ziņojums tiek iesniegts darba devējam, tas vienlaicīgi iesniedzams arī kompetentai publiskai iestādei. Priekšlikuma regulai 7. panta 3. punktā paredzēts, ka nozares organizācijas iedibina procedūras datu kvalitātes pārbaudei, it sevišķi nolūkā nodrošināt konsekveni starp dažādajiem ziņojumā par atgadījumu ietvertajiem datiem un sākotnējiem datiem par atgadījumu, kurus darījis zināmus ziņotājs.

EESK no tā secina, ka sākotnējie dati par atgadījumu, kurus darījis zināmus ziņotājs, var izrādīties atšķirīgi no datiem, kas nonāk publiskās iestādes rīcībā, un Komiteja tam nevar piekrist.

Komiteja atturīgi vērtē ziņojumu tiešu iesniegšanu darba devējam. Lai nodrošinātu neitralitāti un izvairītos no tā, ka darba devējam ir iespēja veikt izmaiņas ziņotāja sagatavotajā ziņojumā, vienu šā dokumenta kopiju ziņotājam vienlaikus ir jāiesniedz kompetentai publiskai iestādei.

4.6. EESK norāda, ka to incidentu sarakstā (regulas 1. pielikums), par kuriem jāziņo obligāti, nav iekļauti pirms iekāpšanas notikušie incidenti. No tā izriet, ka par trūkumiem drošības pārbaudēs pirms iekāpšanas būtu jāziņo brīvprātīgas ziņošanas sistēmas ietvaros. Šāda veida trūkumi var radīt ļoti smagas sekas, tāpēc EESK uzskata, ka par tiem būtu jāziņo obligātās atgadījumu ziņošanas sistēmas ietvaros.

4.7. Regulā nav skaidri noteikts, ka ziņojumu par incidentiem var iesniegt arī pasažieri, taču regula to arī neliedz; tajā norādīts, ka brīvprātīgas ziņošanas sistēmas ietvaros iespējams apkopot tādu informāciju, ko iesniegušas personas, kas nav aviācijas nozares speciālisti (kuriem ziņošana ir pienākums).

Pasažieriem nereti ir uzmanīgāka pieeja infrastruktūras un pakalpojumu drošības riskam, un viņi pamana trūkumus, kurus nozares speciālisti ieraduma vai profesionālās rutīnas dēļ uztver citādi. Tāpēc EESK ierosina paredzēt procedūras visu pasažieru iesaistīšanai informācijas sniegšanā par tiem atgadījumiem, par kuriem būtu jāziņo. Tas pats attiecināms arī uz

cilvēkiem ar ierobežotām pārvietošanās spējām, uz kuriem saskaņā ar I pielikuma 4.3. punktu attiecināma tāda pati pieeja kā bagāžai un kravām, lai gan riska faktori ir pilnīgi atšķirīgi.

5. Taisnīguma kultūra

5.1. Lai identificētu un novērstu negadījumu risku civilajā aviācijā, ir būtiski panākt, lai visi nozares speciālisti ziņotu par visiem gadījumiem, kas varētu apdraudēt drošību.

5.2. Vajadzības gadījumā iesaistītajām pusēm jāziņo par pašu pieļautām kļūdām vai kļūdām, kuras tie veicinājuši, kā arī par kolēģu pieļautām kļūdām.

5.3. Ziņošanas sistēma efektīvi var darboties tikai tad, ja tā tiek izmantota "taisnīguma kultūras" ietvaros, proti, atgadījumā iesaistītie darbinieki tiek pasargāti no sankcijām, ko tiem var piemērot darba devējs, no saukšanas pie atbildības vai tiesvedības uzsākšanas par netīšām kļūdām, izņemot gadījumus, kad nepārprotami atzīta tīši pieļauta rupja kļūda.

5.4. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē to, ka tiek uzsvērts: galvenais ziņošanas mērķis ir novērst nelaimes gadījumus un incidentus, nevis noteikt vainīgo vai saukt pie atbildības, un pauž gandarījumu, ka priekšlikumā regulai nostiprināti un papildināti ziņotāju aizsardzības pasākumi, taču tos varētu nostiprināt vēl vairāk.

5.5. Atzinumā par tematu "Negadījumu un incidentu izmeklēšana un novēršana civilajā aviācijā" ⁽¹⁾ Komiteja jau uzsverusi, ka ES līmenī ir jāpieliek lielākas pūles, lai nodrošinātu, ka visas dalībvalstis sodu sistēmās ievieš izmaiņas, kas veicina taisnīguma kultūru, un ka ir svarīgi izstrādāt ES hartu par taisnīguma kultūru, lai izvairītos no sodīšanas par netīšām kļūdām.

5.6. EESK pauž nožēlu, ka šis ierosinājums regulas projektā nav ņemts vērā, lai gan, protams, ir paredzēta sadarbība starp drošības iestādēm un tiesu iestādēm atbilstīgi iepriekš noteiktai

kārtībai (15. panta 4. punkts: "Iepriekš noteikta kārtība jānosaka tāpēc, lai garantētu pareizu līdzsvaru starp nepieciešamību pēc pareizas tiesvedības, no vienas puses, un informācijas par lidojumu drošumu nepārtrauktu pieejamību, kas vajadzīga, no otras puses"), kas ir solis pareizā virzienā, taču iepriekš noteiktā kārtība attiecas tikai uz "ziņo par atgadījumiem pienācīgu konfidencialitāti", taču nepasargā ziņotāju no tā, ka pret viņu tiek uzsākta tiesvedība.

5.7. Ziņotāju aizsardzības noteikums, kas paredz, ka "dalībvalstis atturas no procedūru uzsākšanas par tādiem bez iepriekšēja nodoma vai aiz neuzmanības izdarītiem likumpārkāpumiem, par kuriem tās uzzinājušas tikai tādēļ, ka tie ir paziņoti", būtu jāattiecinā arī uz ziņotāja darba devēju; no šāda viedokļa būtu jāpapildina 16. panta 3. punkts.

5.8. Attiecībā uz noteikumu, kas paredz, ka ikviena organizācija pieņem iekšējos noteikumus, kuros aprakstīts, kā attiecīgajā organizācijā nodrošina un īsteno „taisnīguma kultūras” principus, EESK ierosina, ka minētos noteikumus vispirms jāapstiprina katras dalībvalsts iestādei, kas atbildīga par Kopienas noteikumu īstenošanu informācijas avota aizsardzības jomā.

5.9. Šī regula uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojama visās dalībvalstīs divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī, taču daļu tās noteikumu vēl jānosaka un vajadzības gadījumā jātransponē valstu tiesību aktos, piemēram, iekšējie noteikumi, kuros aprakstīts, kā organizācijas nodrošina un īsteno „taisnīguma kultūras” principus, un noteikumi, kas piemērojami regulas noteikumu pārkāpšanas gadījumā. EESK būtu vēlējies, lai regulā tiktu noteikts datums, līdz kuram uzskaitītie noteikumi īstenojami.

5.10. Tā kā taisnīguma kultūrai ir izšķiroša nozīme, lai jebkāda negadījumu riska novēršanas nolūkā efektīvi aizsargātu iesaistītās puses, EESK par šo jautājumu lūgusi ārējam ekspertam sagatavot pētījumu un ar tā secinājumiem iepazīstinās ieinteresētās puses.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

⁽¹⁾ OV C 21, 21.1.2011., 62.-65. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvas 92/58/EEK, 92/85/EEK, 94/33/EK, 98/24/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/37/EK, lai pielāgotu tās Regulai (EK) Nr. 1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojumu”

COM(2013) 102 final – 2013/0062 (COD)

(2013/C 198/13)

Eiropas Parlaments un Padome attiecīgi 2013. gada 12. martā un 15. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 153. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvas 92/58/EEK, 92/85/EEK, 94/33/EK, 98/24/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/37/EK, lai pielāgotu tās Regulai (EK) Nr. 1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojumu”

COM(2013)102 final – 2013/0062 (COD).

Tā kā Komiteja jau ir paudusi viedokli par minētā priekšlikuma saturu savā 2008. gada 12. martā (*) pieņemtajā atzinumā CESE 493/2008, tā 489. plenārsesijā, kas notika 2013. gada 17. un 18. aprīlī (17. aprīļa sēdē), ar 178 balsīm par, 3 balsīm pret un 10 atturoties, nolēma jaunu atzinumu par šo tematu neizstrādāt, bet atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajā atzinumā.

Briselē, 2013. gada 17. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Henri MALOSSE

(*) EESK atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojumu, ar ko groza Direktīvu 67/548/EEK un Regulu (EK) Nr. 1907/2006”, COM(2007) 355 final – 2007/0121 (COD), (OV C 204, 9.8.2008., 47–56. lpp.).

2013/C 198/13

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvas 92/58/EEK, 92/85/EEK, 94/33/EK, 98/24/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/37/EK, lai pielāgotu tās Regulai (EK) Nr. 1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojšanu" COM(2013) 102 *final* – 2013/0062 (COD) 77

EUR-Lex (<http://new.eur-lex.europa.eu>) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: <http://europa.eu>

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV